

Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal

ISSN: 2528-9861 e-ISSN: 2528-987X

CUID, December 2017, 21 (3): 1437-1496

**Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları Üzerine Biçim ve İçerik
Açısından Bir Araştırma***
*A Study on Qur'ân Manuscripts in the Vatican Library in terms of Physical
and Content Features*

Esra Gözeler

Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı
Assistant Professor, Ankara University, Faculty of Divinity, Department of Qur'anic Exegesis
Ankara, Turkey

egozeler@divinity.ankara.edu.tr

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-5439-9887>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 19 Haziran/June 2017

Kabul Tarihi / Accepted: 11 Kasım/November 2017

Yayın Tarihi / Published: 15 Aralık/December 2017

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/December

Cilt / Volume: 21 **Sayı – Issue:** 3 **Sayfa / Pages:** 1437-1496

DOI: <https://doi.org/10.18505/cuid.322503>

* Bu araştırma için burs desteği sağlayan New East Foundation'a teşekkür ederim. Makaleye katkılarından ve tashihlerinden dolayı Prof. Dr. Mehmet Paçacı, Prof. Dr. Halis Albayrak, Recep Gürkan Gökteş, Suat Koca, Sema Çelem ve Tuba Haşimoğlu'na şükranlarımı sunuyorum.

I would like to acknowledge the New East Foundation for the research scholarship for my study at the Vatican Library. I would like to express my gratitude to Prof. Dr. Mehmet Paçacı, Prof. Dr. Halis Albayrak, Recep Gürkan Gökteş, Suat Koca, Sema Çelem, and Tuba Haşimoğlu who offered contributions and suggestions.

Atıf/Cite as: Gözeler, Esra. "Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları Üzerine Biçim ve İçerik Açısından Bir Araştırma-A Study on Qur'ân Manuscripts in the Vatican Library in terms of Physical and Content Features". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal* 21, sy. 3 (Aralık/December 2017): 1437-1496. doi: 10.18505/cuid.322503.

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / *This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.*

Copyright © Published by Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi-Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Sivas, 58140 Turkey. <http://dergipark.gov.tr/cuid>

Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'n Elyazmaları zerine Biçim ve İçerik Açısından Bir Araştırma

z: Kur'n metninin yazım tarihi, vahyin nüzul dönemiyle balamaktadır. Kur'n tarihi araştırma alanlarından biri olan elyazması Kur'n nüshaları, Müslüman ve Batılı araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Birçok müze ve kütüphanede elyazması Kur'n nüshaları mevcuttur. Her bir nüshanın iml özellikleri, hattı, tezyini, cildi, varak ve satır sayısı, ait olduğu yıl gibi farklı karakteristiği bulunmaktadır. Bu makale Vatikan Kütüphanesi'nin *Vaticani arabi*, *Borgiani arabi*, *Barberiniani orientali* ve *Rossiani* Koleksiyonlarında bulunan 110 adet Kur'n elyazması üzerine yapılmış bir araştırmadır. Bu elyazmalarının tarihleri, I/VII. yüzyıl (?) ile XIII/XIX. yüzyıllar arasında değişmektedir. Çalışmamız, bu yazmaların bazı temel fiziksel ve muhteva özelliklerini kronolojik olarak ele almayı ve tarih boyunca Kur'n metninin yazım özelliklerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Makalede Kur'n yazmalarının sre başlıklarında yer alan farklı sre isimleri ve srelerin Mekk veya Meden olmasına dair bilgiler de incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'n, Mushaf, Kur'n Elyazması, Vatikan Kütüphanesi, Elyazmalarının Fiziksel zellikleri, Sre İsimleri, Mekk-Meden Bilgisi.

A Study on Qurn Manuscripts in the Vatican Library in terms of Physical and Content Features

Abstract: The history of the Qurnic text begins with the time of its revelation. The research on the Qurnic manuscripts is one of the main fields of textual studies of the Qurn. There have been many works done by both Muslim and Western scholars. Many museums and libraries around the world hold Qurn manuscripts. Each manuscript has its own characteristics such as orthography, calligraphy, decoration, and binding, number of the pages and the lines, and its dating. This article deals with 110 Qurn manuscripts found in the Vatican Library (*Biblioteca Apostolica Vaticana*) at the *Vaticani arabi*, *Borgiani arabi*, *Barberiniani orientali* ve *Rossiani* Collections. The dates of these Qurn manuscripts vary from I/VIIth (?) and XIII/XIXth centuries. The article aims to identify the features of Qurnic writing by studying chronologically some basic physical-content descriptions and characteristics of these manuscripts. It also examines

the different names of the *sūrahs* and the knowledge on Meccan or Medinan *sūrahs* presented on the *sūrah* headings of manuscripts.

Keywords: The Qur'ân, *Muṣḥaf*, Qur'ân Manuscripts, Vatican Library, Physical Descriptions of Manuscripts, Names of the *Sūrahs*, Knowledge on Meccan-Medinan *Sūrahs*.

SUMMARY

Each Qur'ân manuscript has its own characteristics. These features present significant insights into the field of history of Qur'ânic text. A manuscript becomes a source for the history of writing *muṣḥaf* in terms of physical and content features such as calligraphy, ink colors, binding, and explanations found in *kataba* page, the *sūrah* headings which contain the names of *sūrahs*, Meccan-Medinan knowledge, the numbers of *āyahs*, and the signs for *juz*', *ashr*, *ḥizb*. The research on the names of *sūrahs*, Meccan-Medinan knowledge, and the number of *āyahs* contributes to the *ulūm al-Qur'ân* studies as well.

This article examines 110 Qur'ân manuscripts located in the Vatican Library in the *Vaticani arabi* (73 MSS), *Borgiani arabi* (25 MSS), *Barberiniani orientali* (11 MSS), and *Rossiani* (2 MSS) collections. Each manuscript is individually studied. However, due to the limitation of the article, I include only some basic and significant physical and content features of these manuscripts. The catalogues prepared by Giorgio Levi della Vida (1886-1967) and Carlo Alberto Anzuini, are consulted for this study. I also study the *sūrah* headings which contain the names of *sūrahs* and Meccan-Medinan knowledge.

The most used calligraphy types of these manuscripts coming from different geographies are *maghribī* (19 MSS) ve *nasikh-Ottoman* (66 MSS). The basic features of *maghribī* MSS as follows: The text is written dark brown, vowel signs in dark red, *shadda* and *jazm* in blue, and *hamza* in orange ink (VI-VII/XII-XIIIth centuries). The *āyah* endings are in circle form and decorated (VI-VII/XII-XIIIth centuries). The same characteristics can be seen in the next centuries (VIII/XIVth and IX/XVth centuries). The word *sajdah* is written in the same line with the *sajdah* ayah in Borg. Ar. 51 (VI-VII/XII-XIIIth centuries).

The main characteristics of *nasikh-Ottoman* MSS as follows: Vat. Ar. 195 (IX/XVth century) includes the *āyah* endings in two different figures: three dots in

triangle-shaped in red ink or in inverse comma-formed (◌). The numbers of the *āyahs* are not written in this manuscript. On the other hand, the earlier features of the present *muṣḥafs* found in this manuscript as follows: *Waqf* signs are in red ink; the word *sajdah* is written in the same line with the *sajdah āyah* in black ink. The word *ḥizb* is in the margin of the pages. The *sūrah* headings hold the name of the *sūrah*, Meccan-Medinan knowledge, and the numbers of *āyahs*. The *taʿqība* word is at the end of the pages. Among these manuscripts, Barb. Or. 72 contains, for the first time, the prayer text after the reading the whole Qurʾān (*ḥatm*) at the end of the *muṣḥaf*. This manuscript has different explanations for the Meccan and Medinan knowledge. It uses “نزلت بمكة” for “مكية”, and “نزلت بالمدينة” for “مدنية”. The figures of *juzʾ* are written in numerical form in Borg. Ar. 184. The divisions such as “ربع حزب, نصف حزب” can be seen in the manuscripts in 12/18th centuries.

The names of the *sūrah* in the *sūrah* headings can be different from their widely-known names. The 39 *sūrahs* have different names among the manuscripts examined in this article. The names of *sūrahs* which cannot be found in the relevant classical source as follows: *al-khalīl* for *Sūrah Ibrāhīm*; *al-kharīr* for *Sūrah al-Sajdah*; *al-sayyāhūn* for *Sūrah Sabaʾ*; *jādala* for *Sūrah Mucādala*; *al-ʿishār* for *Sūrah al-Takwīr*; *waʾl-layli izā yaghshā* for *Sūrah al-Shams*; *lumeze* for *Sūrah al-Humaza*; *miskīn* for *Sūrah al-Māʿūn*; *asrā* for *Sūrah al-Isrāʾ*; *al-maqābir* and *al-qabr* for *Sūrah al-Takaṣur*; *salāsīlā* for *Sūrah al-Insān*; *al-abrār* for *al-Muṭaffifīn*.

The *sūrah* headings indicate the knowledge of Meccan-Medinan classification of the *sūrahs*. Each manuscript does not have this feature. However, the manuscripts have this feature may not include this knowledge for each *sūrah* headings. The disagreements about the Meccan or Medinan *sūrahs* in the *ʿulūm al-Qurʾān* literature can be seen in the manuscripts studied in this article. The manuscripts which have this knowledge present that the 47 *sūrahs* recorded only as Meccan, but the remaining ones both Meccan and Medinan. These manuscripts do not record a *sūrah* only as Medinan. There is, therefore, more disagreements about if a Medinan sura is Medinan or not.

There are manuscripts which present more detailed knowledge on Meccan-Medinan. Vat. Ar. 1484 (IX/XVth century) mentions not only whether a *sūrah* is Meccan or Medinan but also the exceptional verses if the *sūrah* has. For instance, the heading of *Sūrah al-Anʿām* reads that: “سورة الانعام نزلت جملة واحدة بمكة الا “تثلاث آيات انزلت بالمدينة قوله قل تعالوا أتل ما حرم ربكم عليكم لعلمكم تتقون”. Among the *sūrah*

headings which have this feature are al-Nahl, al-Ḥajj, al-Shu'arā, Luqmān, al-Sajdah, and al-Zumar. Vat. Ar. 1588 mentions only the numbers of exceptional verses. For example, the heading of *Sūrah al-Isrā'* says that “مكية و قيل مدنية غير ثلاث”¹.

Vat. Ar. 1597 contains details about the numbers of ayahs, words, and letters in the *sūrah* headings. For instance, for *Sūrah al-Nisā'*, it reads that “اياتها ق ع”². The Arabic letters in this explanation has a numerical value (*abjad*). According to this the number of *āyahs* is 170, the number of debated ones in merging with the previous and next verses is 2, the number of words 3.745, and the number of letters is 16.030.

There are corrections on the pages of the manuscripts. These corrections may be done through the writing process or during the check reading (*muqabala*) at the end of the writing. The writing of the text by heart and by looking to the other copy, and the similarities may cause these kinds of errors for the copyist.

Studying on the Qur'ān manuscripts reveals the different features of the writing of a *muṣḥaf*. Even though the numbers of the graduate studies gradually increase in Turkey, there is no a PhD dissertation which analyzes a Qur'ān manuscript, and a master thesis has been recently completed. Therefore, establishing graduate courses in the field of Islamic studies will strengthen Qur'ān and *tafsīr* studies.

GİRİŞ

Tam olarak tarihlendirilebilen ilk Kur'ân metni hangisidir? Araştırmacıların bu soruya verdikleri cevap şudur: “Halife Abdülmelik (m. 685-705 [halifelik dönemi]) tarafından m. 691-692 yılları arasında inşa edilen Kubbetu's-Sahrâ'nın (Kudüs) mozaik duvar süsünde yer alan kûfî yazı formundaki âyetler, tam olarak tarihlendirilen ilk Kur'ân metinleridir.”¹ Kubbeyi çevreleyen sekizgen bu yapı üzerinde el-Ahzâb 33/56, el-İsrâ 17/111, el-İhlâs Sûresi, Hz. İsa ile ilgili teolojik tartışmalarla ilgili Âl-i İmrân 3/18-19, 51 ve en-Nisâ 4/171-172'nci âyetler bulun-

¹ Michael Marx, “The Qur'ān – the First Arabic Book”, *The Roads of Arabia* içinde, ed. Ute Franke, Joachim Gierlichs (Berlin: Staatliche Museen zu Berlin, 2011), 199.

maktadır.² Bu mozaik metinden daha eski elyazması parşömenlerin elbette mevcut olduğu, ancak bu metin gibi tam olarak tarihlendirilemeyecekleri de belirtilmiştir.³

Kurʾân metninin yazım tarihinin araştırılmasında ilk kaynak Kurʾân'ın kendisi olmaktadır. Zira Kurʾân'da ince deri (*raḳḳ*)⁴, kâğıt (*ķirtās*)⁵, levha (*lavḥ*)⁶, yazı/kayıt (*nushā*,⁷ *raḳīm-markūm*)⁸, tomar (*siccil*)⁹, sayfalar (*ṣuḥuf*)¹⁰, kitap (*sifr*)¹¹, mürekkep (*midād*)¹², yazmak/yazılmış (*ṣṭr-meṣṭūr-musteṭar*)¹³ ve kalem (*kalem*)¹⁴ gibi kelimeler zikredilmektedir.¹⁵ *Kalem* kelimesi ilk nazil olan âyetler içerisinde dir. Toshihiko Izutsu'ya (ö. 1993) göre Kurʾân'da geçen *ķirtās*, “sadece lengüistik olarak değil, Arapların kültürel tarihi açısından ilginç ve dikkate değer bir kelimedir.”¹⁶ Borçların yazılması (*fe-ktubuhu*) el-Bakara Sûresi 282'nci âyete konu olmaktadır.¹⁷ *İmlā* kelimesi bu âyette “yazdırmak” (*ve'l-yumlil*) anlamında geçer. Taberî'nin (ö. 310/923) kaydettiğine göre el-Furkân Sûresi 5'inci âyette geçen *tumlā* ifadesinin yorumlarından biri de “dikte edilen/yazdırılan” (*emleytu 'aleyke'l-ķitābe ve emleltu*) anlamıdır.¹⁸ Medine'de Ehl-i Kitāb'ın varlığı yazının veya yazı

² Nebi Bozkurt, “Kubbetü's-Sahre”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 2 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) Yay., 2002), 306.

³ Marx, “The Qurʾān – the First Arabic Book”, 199.

⁴ et-Tûr 52/3.

⁵ el-En'âm 6/7, 91.

⁶ el-Burûc 85/22; el-A'râf 7/145, 150, 154; el-Kamer 54/13.

⁷ el-A'râf 7/154; el-Câsiye 45/29.

⁸ el-Kehf 18/9; el-Mutaffifîn 83/9, 20.

⁹ el-Enbiyâ 21/104.

¹⁰ Tâhâ 20/133; en-Necm 53/36; el-Müddessir 74/52; Abese 80/13; et-Tekvîr 81/10; el-A'lâ 87/18, 19; el-Beyyine 98/2.

¹¹ Abese 80/38; el-Cum'a 62/5.

¹² el-Kehf 18/109.

¹³ el-Kalem 68/1; el-İsrâ 17/58; el-Ahzâb 33/6; et-Tûr 52/2; el-Kamer 54/53.

¹⁴ el-Kalem 68/1; el-Alak 96/4; Âl-i İmrân 3/44; 31/27.

¹⁵ Mohammed Maraqtan, “Writing Materials in Pre-Islamic Arabia”, *Journal of Semitic Studies* XLIII, no. 2 (1998): 288, 296, 306, 307, 308; Marx, “The Qurʾān – the First Arabic Book”, 196.

¹⁶ Toshihiko Izutsu, *God and Man in the Qurʾān: Semantics of the Qurʾānic Weltanschauung* (Islamic Book Trust 2002), 18.

¹⁷ Marx, “The Qurʾān – the First Arabic Book”, 196.

¹⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Ḳurʾân*, thk. 'Abdullâh b. Abdulmuḥsîn et-Turkî (Kahire: Dâru Heçr, 2001), 17: 401.

malzemelerinin kullanılmış olduğunu gösterir.¹⁹ Örneğin el-Bakara Sûresi 79'uncu âyette “elleriyle kitap yazıp (لِّلَّذِينَ يُكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ), onu satmak için, yazdıklarının Allah'ın katından olduğunu söyleyenler” eleştirilmektedir. Tâbiûn müfessirlerinden Katâde (ö. 117/735) ve es-Suddî (ö. 127/745) bu âyette yaptıklarından dolayı eleştirilenleri “Yahudiler” olarak açıklamışlardır.²⁰ Kur'ân'da yazı malzemelerine ve yazma faaliyetine işaret eden bu kelime ve kullanımlar, nüzul dönemindeki yazı uygulamalarını ve kültürünü yansıtmaktadır.

Nüzul döneminde Kur'ân ilk olarak hafızalara yazıldı. *Hıfz*, ezberlemek, bir âyetin zihinde yazılması ve korunmasıydı. Bu sadece sözlü bir kayıt değil, ezberlenen âyetlerin okuma-yazma bilenler için zihinlerdeki yazılı kayıdır. Zira ezberlenen kısım okunduğunda zihinde veya göz önünde canlanır; kâğıt üzerinde okunan bir *metin* halini alır. Kur'ân Hz. Peygamber döneminde mevcut yazı malzemeleriyle de kaydedilmişti. Hz. Peygamber'in vefatından sonra ise Kur'ân'ın metinleşme tarihinin aşamaları tamamlanmıştır. Hz. Osman döneminde istinsah edilen ilk mushaflar, İslâm merkezlerine gönderilmiştir.²¹ Bugün Kur'ân elyazmalarına ilişkin yapılan çalışmaların da en temel araştırma soruları Hz. Osman'a nispet edilen bu nüshalar üzerinedir.

İslâm dünyasında ve Batı'da muhtelif kütüphanelerde ve müzelerde bulunan Kur'ân elyazmalarıyla birlikte, mushaf basımı da Kur'ân tarihi araştırmalarının ilgi alanındadır. Doğu'da ilk kez Hindistan'da mushaf basılmıştır (Leknev 1850; Bombay 1852; Kalküta 1856, 1857, Delhi 1863).²² İslâm dünyasında bilinen ilk Kur'ân basımları ise Bulak (Kahire, 1864),²³ İstanbul (1871, 1874)²⁴, Kahire (Giza,

¹⁹ Marx, “The Qur'ân – the First Arabic Book”, 196.

²⁰ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Şur'ân*, 2: 165, 166.

²¹ Tayyar Altıkulaç, *Günümüze Ulaşan Mesâhif-i Kadîme: İlk Mushaflar Üzerine Bir İnceleme* (İstanbul: IRCICA, 2015), 59-65.

²² Osman Keskiöğlü, “Türkiyede Matbaa Te'sisi ve Mushaf Basımı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15, sy. 1 (1967): 134; Mahmut Gündüz, “Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kur'anı Kerim Basımları”, *Vakıflar Dergisi* 12 (1978): 345; Michael W. Albin, “Printing of the Qur'ân”, *Encyclopedia of the Qur'ân*, ed. Jane Dammen McAuliffe, c. 4 (Leiden – Boston: Brill, 2000), 265-266.

²³ Keskiöğlü, “Türkiyede Matbaa Te'sisi ve Mushaf Basımı”, 134; Albin, “Printing of the Qur'ân”, 266. Mahmut Gündüz, 1864 tarihli Bulak nüshasından önce Türkçe tercüme ve tefsiriyle birlikte 1841 yılında *Tibyân Tefsiri*'nin basılmış olduğunu kaydetmektedir (Gündüz, “Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kur'anı Kerim Basımları”, 346). Michael Marx, el-Ezher Üniversitesi âlimlerinden bir heyetin hazırladığı 1924 tarihli Kahire nüshasının ilk İslâmî typeset olduğu bilgisinin yanlış olduğunu söyle-

1924) ve Suudi Arabistan nüshalarıdır (Medine, 1980'ler).²⁵ Osmanlı döneminde 1727 yılında verilen "Matbaa Fetvası"nda yer almadığı için mushaf basımı daha geç tarihte gerçekleştirilmiştir.²⁶ İslâm dünyası dışında ise Kur'ân basımı daha erken dönemlere dayanır. Bilinen ilk Arapça nüshalar şunlardır: Venedik (1537/38), Paris (1543), Hamburg (1694), Leipzig (1768), St. Petersburg (1787), Kazan (1801, 1802, 1803?), Londra (1833) ve Leipzig (Flügel nüshası-1834).²⁷ XX. yüzyıla kadar oryantalistlerin "referans metni" olan Flügel nüshası, Hamburg (1694) nüshasına dayanmaktadır.²⁸

Mushaf yazım tarihi araştırmalarının XXI. yüzyılda zenginleştiğini görmekteyiz. Bu dönemde birçok kadim el yazması Kur'an nüshasının neşri veya bu konulara ilişkin araştırmalar yapılmıştır. Tayyar Altıkulaç'ın elyazması Kur'ân

---

mektedir. Buna göre *typeset* olarak ilk yayınlanan Kur'ân metni, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Kahire'de (Bulak 1882) basılmıştır. 1924 yılında Giza'da basılan Kahire nüshası, ofset baskı (*linotype*) yöntemi kullanıldığından dolayı bir *typeset* değildir. Marx, "The Qur'ân – the First Arabic Book", 202.

²⁴ İstanbul'daki mushafın basıldığı tarihe ilişkin dört farklı yıl kaynaklarda yer almaktadır. Osman Keskiöğlü İstanbul'da mushaf basımına dair iki tarih vermektedir. Birincisi 1871, ikincisi Maarif Nezaretince 1874'tür (Keskiöğlü, "Türkiyede Matbaa Te'sisi ve Mushaf Basımı", 134). Mahmut Gündüz, İstanbul'da ilk mushaf basımın 1871 (h.1288) yılında; 1874 (h.1291) yılında ise Ahmed Cevdet Paşa gözetiminde olduğu kaydetmektedir (Gündüz, "Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kur'anı Kerim Basmaları", 346). Kur'ân'ın "ilk Osmanlı taşbaskısının 1871, ilk müteharrik baskısının 1874" yılında gerçekleşmiş olduğu belirtilmiştir. [Orlin Sabev, *İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni*, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2013), 329]. Michael W. Albin, *Encyclopedia of the Qur'ân*'da yer alan Kur'ân basımına dair makalesinde İstanbul'da Kur'ân'ın 1872 yılında harf metalinden, 1873 yılında ise Maarif Nezaretinin emriyle taşbaskısının basıldığını belirtmektedir. Bu bilgi Y. Sarkis'in *Mu'cemu'l-maḥbū'āti'l-'arabiyye ve'l-mu'arrabe* (Kahire 1928) isimli eserinden nakledilmiştir ("Printing of the Qur'ân", 266). Necmettin Gökkır çalışmasında bu tarihi 1874 olarak kaydetmektedir. Necmettin Gökkır, *Tanzimattan Günümüze Din-Devlet İlişkileri ve Siyaset Bağlamında Mushaf Basımı* (İstanbul: İFAV Yay., 2015), 27.

²⁵ Marx, "The Qur'ân – the First Arabic Book", 202-203; Gökkır, *Mushaf Basımı*, 23; Mehmet Emin Maşalı, "Mushaf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 31 (Ankara: TDV Yay., 2006), 246; Gündüz, "Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kur'anı Kerim Basmaları", 335-350; Albin, "Printing of the Qur'ân", 264-267.

²⁶ Gökkır, *Mushaf Basımı*, 23.

²⁷ Keskiöğlü, "Türkiyede Matbaa Te'sisi ve Mushaf Basımı", 134; Gündüz, "Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kur'anı Kerim Basmaları", 346-347; Albin, "Printing of the Qur'ân", 264-267; Marx, "The Qur'ân – the First Arabic Book", 201-202; Gökkır, *Mushaf Basımı*, 50-54.

²⁸ Marx, "The Qur'ân – the First Arabic Book", 201.

neşirleri²⁹ ve bu alana dair çalışmaları hem Müslüman hem Batılı araştırmacıların temel kaynakları arasındadır. Türkiye'de lisansüstü düzeyde tefsir tezlerinin sayısı artmakla birlikte genelde Kur'an yazmalarını, özelde kadim bir Kur'an elyazmasını inceleyen doktora tezi henüz yapılmamıştır. Konuya dair bir yüksek lisans tezi ise yakın dönemde tamamlanmıştır.³⁰

Batı'da François Déroche, Kur'an elyazmaları üzerine yaptığı araştırmalarla özellikle nüshaların imlâ özellikleri, Kur'an metninin tarihi ve tarihlendirilmesi konusunda teoriler üretmiştir.³¹ *Corpus Coranicum* Projesi (BBAW) kapsamında ulaşılabilen bütün Kur'an elyazmalarının analiz edilmesi amaçlanmaktadır.³² Kur'an metninin tarihi araştırmalarını içeren *Coranica* Projesi'nin bir modülü, elyazması nüshaların tarihlendirilmesi üzerine odaklanmaktadır.³³ Batı'da bu

²⁹ Hz. Osman'a İzafe Edilen Mushaf-ı Şerif: Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası (İstanbul: IRCICA, 2007); Hz. Osman'a Nisbet Edilen Mushaf-ı Şerif: Türk ve İslam Eserleri Nüshası (İstanbul: İSAM, 2007); Hz. Osman'a Nisbet Edilen Mushaf-ı Şerif: Kahire el-Meşhedü'l-Hüseyni Nüshası (İstanbul: IRCICA, 2009); Hz. Ali'ye Nisbet Edilen Mushaf-ı Şerif: San'a Nüshası (İstanbul: IRCICA, 2011); Mushaf-ı Şerif: Bibliotheque Nationale Paris (İstanbul: IRCICA, 2015); Mushaf-ı Şerif: Tübingen Nüshası (İstanbul: IRCICA, 2016).

³⁰ Elif Behnan Karabıyık, "Berlin Kur'an Yazması ve Metin Tahlili - Neşri" (Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2017).

³¹ Déroche'un Kur'an elyazmaları hakkında yaptığı çalışmalardan bazıları şunlardır: *Qurans of the Umayyads: A First Overview* (Leiden: Brill, 2014); *La transmission Ecrite du Coran dans les Débuts de l'Islam: Le codex Parisino-petropolitanus* (Leiden: Brill, 2009); *Le Livre Manuscrit Arabe: Préludes à une Histoire* (Paris: Bibliothèque Nationale de France, 2004); "Manuscripts of the Qur'an", *Encyclopedia of the Qur'an*, ed. Jane Dammen McAuliffe, c. 3 (Leiden – Boston: Brill, 2003), 254-274; *The Abbasid Tradition: Qur'āns of the 8th to the 10th Centuries* (London: Nour Foundation, 1992); *Les Manuscrits du Coran. Aux Origines de la Calligraphie Coranique* (Paris: Bibliothèque Nationale de France, 1983).

³² Bk. Esra Gözeler v.dğr, "Corpus Coranicum Projesi: Kur'an'ı Geç Antik Döneme Ait Bir Metin Olarak Okumak", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53, sy. 2 (2012): 219-253.

³³ <http://coranica.de/> (erişim 31.10.2017). Bu modül araştırmalarında, laboratuvar ortamında, radyokarbon veya C-14 yöntemi ile Kur'an nüshalarının yazıldığı tarihler (tarih aralıkları) tespit edilmektedir. (<http://coranica.de/computatio-radiocarbonica-en>, erişim 31.10.2017). Yakın zamanda radyokarbon analiz ile yapılan araştırmalar "en eski" nüshasının Tübingen Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki nüsha olduğu sonucuna varmıştı. Ancak bundan yaklaşık bir yıl sonra bu kez Birmingham Üniversitesi'nde (Cadbury Research Library) bulunan Kur'an elyazmasının "en eski" olduğu söylenmiştir. (<http://coranica.de/computatio-radiocarbonica-en>, erişim 31.10.2017). Bu yöntem yazıyı (yani mürekkebi) değil, papirüsü veya parşömeni analiz ettiği için sonuçları her zaman güvenilir bulunmamaktadır. Bu nüshalarla ilgili değerlendirmeler için bk. Tayyar Altıkulaç, *Mushaf-ı Şerif-Tübingen Nüshası* (İstanbul: IRCICA, 2016); "Altıkulaç'tan Birmingham'daki Kuran Açıklaması" (<http://www.kuramer.org/duyurular/altikulac-tan-birmingham-daki-kuran-aciklamasi>,

alana dair ilgi ve araştırmalar, farklı Kurʾān elyazmalarının çalışılması ve karşılaştırmalı analizi üzerine yoğunlaşmaktadır.³⁴

erişim 31.10.2017); Necmettin Gökür, “Mingana 1572a Kurʾan Fragmanları, Birmingham Üniversitesi”, (<http://www.kuramer.org/s/doc-dr-necmettin-gokur-in-degerlendirme-raporu>, erişim 31.10.2017); Elif Behnan Karabiyik, “Birmingham Varakları Hakkında Rapor”, (<http://www.kuramer.org/s/ars-gor-elif-behnan-karabiyik-in-raporu>, erişim 31.10.2017). Elyazma Kurʾan nüshalarının tarihlendirilmesi konusunda araştırmalarıyla bilinen François Déroche “paleografiye” dayalı olarak bir kronoloji oluştırmaya çalışmaktadır (*Qurans of the Umayyads: A First Overview; The Abbasid Tradition: Qurʾāns of the 8th to the 10th Centuries*). Diğer taraftan Sheila S. Blair'e göre paleografi, kronolojik gelişimi değil sadece “farklı elleri ve bölgesel gelişimleri” ortaya koymaktadır. Sheila S. Blair, *Islamic Calligraphy* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006), 109-110. Ayrıca bk. Michael Marx ve Tobias J. Jocham, “Zu den Datierungen von Koranhandschriften durch die 14C-Methode”, *Frankfurter Zeitschrift für Islamisch-Theologische Studien. Koranforschung, Verortung und Hermeneutik* içinde (Berlin: EB-Verlag, 2015), 9-43.

³⁴ Bu araştırmalardan bazıları şunlardır: Chester Beatty Kütüphanesi'nde (Dublin) mevcut “Is.1615” tasnif numaralı Kurʾan elyazması alışılmış nüshalar arasındadır [Tobias J. Jocham, “Studien zu den frühen Qurʾān-Handschriften Is. 1615 aus der Chester Beatty Library in Dublin- Zum Einsatz elektronischer Datentechnik in der Textanalyse” (Yüksek Lisans tezi, Freie Universität Berlin, 2012)]. Yemen'de bulunan Kurʾan elyazmalarından *palimpsest* “řanʿā 1” nüshasının silinmiş altmetni üzerine bir çalışma yayınlanmıştır (Behnam Sadeghi & Mohsen Goudarzi, “řanʿā 1 and the Origins of the Qurʾān”, *Der Islam* 87 (2010): 1-129). Paris (BnF), St. Petersburg, Sanaa, Topkapı, Kahire ve Türk-İslam Eserleri Müzesi'nde (TİEM) bulunan Kurʾan elyazmalarını/fragmanlarını inceleyen bir doktora tezi tamamlanmıştır [(Daniel Alan Brubaker, “Intentional Changes in Qurʾān Manuscripts” (Doktora tezi, Rice University, 2014)]. Dięer alışmalar için bk. Yasir S. Ibrahim, “Continuity and Change in Qurʾānic Readings: A Study of The Qurʾānic Ms. Garrett 38”, *Journal of Islamic Studies* 19, no. 3 (2008): 369-390; Yasin Dutton, “An Early Muřhaf According to the Reading of Ibn ʿĀmir”, *Journal of Qurʾanic Studies* 3, no. 1 (2001): 71-89; Yasin Dutton, “Some Notes on the British Library's ‘Oldest Qurʾān Manuscript’ (Or. 2165)”, *Journal of Qurʾanic Studies* 6, no. 1 (2004): 43-71; Yasin Dutton, “Red Dots, Green Dots, Yellow Dots and Blue: Some Reflections on the Vocalisation of Early Qurʾānic Manuscripts – Part I”, *Journal of Qurʾanic Studies* 1, no. 1 (1999): 115-140; Yasin Dutton, “Red Dots, Green Dots, Yellow Dots and Blue: Some Reflections on the Vocalisation of Early Qurʾānic Manuscripts (Part II)”, *Journal of Qurʾanic Studies* 2, no. 1 (2000): 1-24; Alain George, “The Geometry of the Qurʾān of Amājūr: A Preliminary Study of Proportion in Early Islamic Calligraphy”, *Muqarnas* 20 (2003): 1-15; Alain George, “The Geometry of Early Qurʾānic Manuscripts”, *Journal of Qurʾanic Studies* 9, no. 1 (2008): 78-110; Alain George, “Calligraphy, Colour and Light in the Blue Qurʾān”, *Journal of Qurʾanic Studies* 11, no. 1 (2010): 75-125. Alain George, yakın zamanda yayımlanan iki makalesinde Dānī'nin (ö. 444/1053) *el-Muřkem fi Nařti'l-Meřāhiif* isimli eserinde bölgelere göre sunduğu harekeleme sistemini Kurʾan elyazmaları örnekliğinde incelemektedir. Alain George, “Coloured Dots and the Question of Regional Origins in Early Qurʾāns (Part I)”, *Journal of Qurʾanic Studies* 17, no. 1 (2015): 1-44; Alain George, “Coloured Dots and the Question of Regional Origins in Early Qurʾāns (Part II)”, *Journal of Qurʾanic Studies* 17, no. 2 (2015): 75-102;

Birçok müze ve kütüphanede elyazması Kur'ân nüshaları bulunmaktadır. Her bir nüshanın imlâ özellikleri, hattı, ait olduğu yıl gibi farklı karakteristiği vardır. Bu özellikler mushaf yazımı ve Kur'ân tarihi alanlarında kıymetli bilgiler sunmaktadır. Örneğin tarihi çok erken dönemlere gitmesede bir mushafın yazımında tercih edilen hat, mürekkep renkleri, ciltleri, serlevha Kur'ân sayfasının özellikleri, *ketebe* sayfasında yer alan açıklamalar, sûre başlarında sûre isimlerinin, Mekkî-Medenî bilgisinin ve âyet sayılarının mevcut olup olmaması, âyet numaralarının yazılıp yazılmaması, *cuẓ*, *‘aşr*, *hizb* vb. bilgilerin sayfa kenarlarında yer alıp almaması gibi konular mushaf yazımı konusuna kaynaklık teşkil etmektedir. Bununla birlikte her bir sûrenin başlığında yer alan sûre isimleri ve Mekkî-Medenî bilgisi, ayrıca kıraat farklılıkları *tefsîr usûlü* araştırmalarına; âyette geçen bir kelimenin anlamına dair bazı nüshaların sayfa kenarlarında yer alan açıklamalar ise âyetlerin tefsirlerine katkılar sağlamaktadır. Zikredilen bu hususlar çerçevesinde Vatikan Kütüphanesi'ndeki 110 adet Kur'ân elyazmasının incelenmesi bu makalenin temel konusunu oluşturmaktadır. Bu makale için bu elyazmalarının her biri fiziksel ve muhteva özelliklerine göre incelenmiştir.³⁵ Bu özellikler cilt, tezyin, hat ve mürekkep renkleri, varak ve satır sayısı, ebat, yazıldığı/ait olduğu yıl/yüzyıl, serlevha sayfası, imlâ, metindeki tashihler, *cuẓ* ve *hizb* işaretleri, sûre isimlerindeki farklılıklar ve sûre başlıklarında yer alan Mekkî-Medenî bilgisi ve *ketebe* kaydıdır.

1. KUR'ÂN ELYAZMALARININ FİZİKSEL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Kökü dördüncü yüzyıla kadar uzanan *Biblioteca Apostolica Vaticana* (BAV)³⁶, çok farklı bilim alanlarında ve 2.500 yıldan daha kadim eserleri içermektedir. Beş buçuk yüzyıllık bir gelişimin sonunda Kütüphane'de Tarih, Edebiyat, Hukuk, Sanat, Astronomi, Matematik, Tıp, Felsefe ve Teoloji alanlarında 80.000 elyazması

Michael Marx, "Manuscript London, BL, Or. 2165 and the transmission of the Qur'ân", *Comparative Oriental Manuscript Studies. An Introduction* içinde, ed. Alessandro Bausi v.dğr. (Hamburg: COMSt, 2015), 430-434; *Journal of Qur'anic Studies*'in 19:3 (2017) sayısında "Qur'anic Manuscripts in the Western Islamic World" adıyla Kur'an elyazmaları konusu ele alınmıştır.

³⁵ Orhan Bilgin, "Yazma", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 43 (Ankara: TDV Yay., 2013), 369-373.

³⁶ Kütüphane'nin tarihçesi için bk. Esra Gözeler, "Vatikan Kütüphanesinde Tefsir İlimine İlişkin Araçça El Yazmaları Üzerine Bir Araştırma", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51, sy. 2 (2010): 350-352.

mevcuttur. Bununla birlikte Kütüphane'de 100.000 civarında arşiv belgesi ve hâlihazırda 1.500.000 modern kitap bulunmaktadır.³⁷ 1481 yılında Kütüphane'deki elyazma eser sayısının 3.500'e ulaştığı kaydedilmiştir. Bu rakamın, o dönemde mevcut en büyük elyazma koleksiyon olduğu belirtilmektedir.³⁸ Bu koleksiyon yıllar boyu genişlemeye devam etmiş ve Kütüphane'de 1521 yılında yazma eser sayısı 4.100 cilde ulaşmıştır.³⁹ Bu makalede incelenen Kur'ân elyazmalarının yer aldığı koleksiyonlar şunlardır: *Vaticani arabi*, *Barberiniani orientali*, *Borgiani arabi* ve *Rossiani*. Roma'nın en önemli ailelerinden *Barberiniani* Kütüphanesi'nden 11.000 ve *Borgiani* koleksiyonundan 2.500 yazma eser, 1902 yılında Kütüphane'ye intikal etmiştir.⁴⁰ *Rossiani* olarak adlandırılan ve 1.200 elyazma eser içeren koleksiyon ise 1921 yılının sonunda Kütüphane'de yerini almıştır.⁴¹

Vatikan Kütüphanesi'nin *Vaticani arabi*, *Barberiniani orientali*, *Borgiani arabi* ve *Rossiani* koleksiyonlarında tespit edebildiğimiz kadarıyla 110 adet Kur'ân elyazması bulunmaktadır. Bunların bir tanesi satır arası Türkçe (Vat. Ar. 200) ve üç tanesi satır arası Farsça (Vat. Ar. 201, Vat. Ar. 1050, Vat. Ar. 1731) Kur'ân tercümesidir. Giorgio Levi della Vida'nın (1886-1967) Vatikan Kütüphanesi'nde bulunan Arapça-İslâmî elyazmalarını listelediği ve kısa tanımlamalarını yaptığı iki katalog çalışmasını taradığımızda Kur'ân yazmalarının sayısının 133'e ulaştığını görmekteyiz.⁴² Bunun sebebi della Vida'nın içinde Kur'ân sûrelerinin yer aldığı

³⁷ Ambrogio M. Piazzoni, "Treasures in the Vatican Library", *Vatican Library: Books and Places at the Beginning of the Third Millennium* içinde, ed. Gennaro Guala v.dğr. (Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 2011), 25.

³⁸ Piazzoni, "Treasures in the Vatican Library", 31.

³⁹ Piazzoni, "Treasures in the Vatican Library", 31.

⁴⁰ Piazzoni, "Treasures in the Vatican Library", 54.

⁴¹ Piazzoni, "Treasures in the Vatican Library", 56.

⁴² Giorgio Levi Della Vida, *Elenco dei Manoscritti Arabi Islamici Della Biblioteca Vaticana: Vaticani, Barberiniani, Borgiani, Rossiani* (Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1935); *Secondo Elenco dei Manoscritti Arabi Islamici Della Biblioteca Vaticana* (Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1965). Carlo Alberto Anzuini, Vatikan Kütüphanesi'nde ve Roma'da bulunan diğer kütüphanelerde mevcut Kur'ân elyazmalarının katalogunu hazırlamıştır. Bu çalışmada Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân elyazmalarının sayısı 144'dür. Levi della Vida'nın katalogunda bulunmayan 21 farklı nüsha bu çalışmada yer almaktadır. Bunlar: Vat. Ar. 239, 572, 882, 886, 1206, 1801, 1802, 1822, 1907, 1957, 2003, 2013, 2014, 2024; Barb. Or. 7; Borg. Ar. 40; Borg. Turco 77; Vat. Turco 1, 7, 13; Vaticani Ebraici 357. Anzuini katalog çalışmasına *Borgiani Turco*, *Vaticani Turco* ve *Vaticani Ebraici* koleksiyonlarını da eklemiştir. Levi della Vida'nın listelediği ancak Anzuini'nin katalogunda bulunmayan 14 yazma nüsha şunlardır: Vat. Ar. 221, 223, 230, 238, 383, 715, 891, 1605, 1606, 1629,

dua kitabı formundaki eserleri de Kur'ân ("Corano") başlığı altında "Kur'ân Pasajları (*pericope coraniche*)" olarak tasnif etmesidir.⁴³ Levi della Vida'nın Kur'ân elyazmaları konusunda özel bir ilgisinin olduğu da Vatikan Kütüphanesi'ndeki kûfi hatla yazılan Vat. Ar. 1605, 1606 tasnif numaralı elyazmaları üzerine müstakil ve detaylı bir çalışma yapmış olmasından anlaşılmaktadır.⁴⁴

Aşağıdaki tabloda Kur'ân elyazmalarının ait olduğu yüzyıl, sayfa ve satır sayıları, hat çeşitleri (-varsa coğrafyası) ve ebatları kronolojik olarak listelenmiştir:⁴⁵

S. No	Elyazması	Tarih	Varak Sayısı	Satır Sayısı	Ebat (cm)	Hat
1.	Vat. Ar. 1784	I-II/VII-VIII. yy. (?)	10	21	40 × 41,2	Kûfi
2.	Vat. Ar. 1605	I(?)-IV/VII(?) -X; V-VI/XI-XII. yy.	?	?	-	Kûfi
3.	Vat. Ar. 1785	II-III/VIII-IX. yy. (?)	9	20	40 × 41,2	Kûfi
4.	Vat. Ar. 1606	III(?) /IX. yy. (?)	18	8	8,6 × 13,1	Kûfi
5.	Vat. Ar. 212	VI/XII. yy.	57	23	17,5 × 16,5	Mağribî
6.	Borg. Ar. 51	VI/XII. yy.	78	19	13 × 14	Mağribî

1632, 1652, 1784, 1785. [Carlo Alberto Anzuini, *I manoscritti Coranici della Biblioteca Apostolica Vaticana e delle biblioteche Romane* (Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 2001), 29-263]. Kütüphane'nin en kadim Kur'ân elyazmaları (Vat. Ar. 1605, 1606) bu katalogta yer almamaktadır. 1905 yılında Roma Sefareti'ne imam olarak atanan ve uzun süre Roma'da ikamet eden Hâşim Velî Efendi "Vatikan Kütüphanesi'ndeki Âsâr-ı İslâmiyye" başlığıyla *Sırât-ı Mustakîm* dergisinin 6. cildinde beş yazı yayımlamıştır [Bunlar: sy. 136 (1326): 91; sy. 138 (1326): 118; sy. 139 (1327): 137; sy. 140 (1327): 159; sy. 141 (1327): 167-168]. Bu yazılarda Kur'an elyazmaları ele alınmamıştır. Bu çalışmalar İSAM'ın Osmanlıca makaleler veri tabanında bulunmaktadır.

⁴³ G.L. della Vida, *Elenco dei Manoscritti Arabi Islamici Della Biblioteca Vaticana*, 283.

⁴⁴ Giorgio Levi Della Vida, *Frammenti Coranici in Carattere Cufico nella Biblioteca Vaticana* (Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1947).

⁴⁵ Bu bilgiler, G. L. della Vida'nın katalog kayıtlarından alınmıştır. Yazmaların sayfa ve satır sayıları nüshalar incelenirken kontrol edilmiştir. Sayfa ve satır sayılarındaki farklılıklara dipnotlarda işaret edilmiştir. Elyazma üzerinde yazıldığı tarih bulunan nüshalar mevcuttur. Bunları belirtmek için yukarıdaki tabloda, "Tarih" sütununda ilgili tarihin üstüne (*) simgesi eklenmiştir. Anzuini'nin katalogunda bazı yazmaların ait olduğu yüzyıllarda farklılıklar söz konusudur. Bu çalışmada della Vida'nın tarihlendirilmesi esas alınmıştır. Yazmaların hat çeşitleri-coğrafyaları ise Anzuini'nin katalog bilgilerinden alınmıştır.

1450 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

S. No	Elyazması	Tarih	Varak Sayısı	Satır Sayısı	Ebat (cm)	Hat
7.	Vat. Ar. 211	VI-VII/XII-XIII. yy.	74	8 ⁴⁶	18,5 × 18	Mağribî
8.	Vat. Ar. 210	VII/XIII. yy.	94	5 ⁴⁷	23 × 17,5	Mağribî
9.	Vat. Ar. 710	VII-VIII/XIII-XIV. yy.	172	17	18 × 14,5	Nesiḥ
10.	Vat. Ar. 881	VII-VIII/XIII-XIV. yy.	55	6	16 × 21,5	Mağribî
11.	Vat. Ar. 215	712/XIV. yy.	109	9	20 × 18	Mağribî
12.	Vat. Ar. 214	Şevval 742*/XIV. yy.	72	5	21 × 20	Mağribî
13.	Vat. Ar. 1488	5 Şaban 799*/1397 (?)	146	17	7,6 × 7,6	Ġubārî
14.	Vat. Ar. 202	16 Şaban 867*/XV. yy.	78	21	31 × 22	Nesiḥ
15.	Vat. Ar. 205	13 Zilkade 876*/XV. yy.	91 ⁴⁸	23	20 × 14,5	Mağribî
16.	Vat. Ar. 219	882/XV. yy.	26	11	21 × 15	Mağribî
17.	Vat. Ar. 195	IX/XV. yy.	203	15	35,5 × 25	Nesiḥ-Osmanlı
18.	Vat. Ar. 196	IX/XV. yy.	65	8	39 × 27,5	Mağribî
19.	Vat. Ar. 197	IX/XV. yy.	60	8	39 × 27,5	Mağribî
20.	Vat. Ar. 198	IX/XV. yy.	61	8 ⁴⁹	39 × 27,5	Mağribî
21.	Vat. Ar. 199	IX/XV. yy.	63	8 ⁵⁰	39 × 27,5	Mağribî
22.	Vat. Ar. 593/1-2	IX/XV. yy.	369	13	10 × 8	Nesiḥ-Osmanlı
23.	Vat. Ar. 1484	IX/XV. yy.	347	11	54 × 42	Muḥakkak-

⁴⁶ Satır sayısı 7 (1^b) olan bir sayfası vardır.

⁴⁷ Satır sayısı 4 (2^b) ve 2 (94^a) olan sayfaları vardır.

⁴⁸ Bu yazmanın sayfa sayısı 91 olmalıdır. Bu farklılık nüshanın ilk sayfalarındadır. Örneğin 2^a olması gereken sayfa 1^a, 3^a olması gereken sayfa 1^b kayıtlıdır. Anzuini'nin kataloğunda ise sayfa sayısı 89'tur. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 42.

⁴⁹ Satır sayısı 6 (1^b) ve 7 satır (13^b, 26^b, 38^a, 49^a, 60^a) olan sayfaları vardır.

⁵⁰ Satır sayısı 7 (1^b, 3^b, 17^a, 30^b, 36^a, 36^b, 44^a, 54^a, 61^a) ve 4 (62^a) olan sayfaları vardır.

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1451

S. No	Elyazması	Tarih	Varak Sayısı	Satır Sayısı	Ebat (cm)	Hat
						reyhanî-Memlûk
24.	Vat. Ar. 224	IX/XV. yy. (v.1-27) ve XI/XVII. yy. (v.28-47)	48	7	16,5 × 12,5	Nesiğ
25.	Vat. Ar. 209	IX/X-XV/XV. yy.	71	11	28 × 18	Nesiğ
26.	Vat. Ar. 213	Ramazan 900*/XVI. yy.	59	7	16,5 × 15,5	Mağribî
27.	Vat. Ar. 935	Ramazan 939*/XVI. yy.	424	13	12 × 7,5	Nesiğ-Osmanlı
28.	Vat. Ar. 200	Muharrem 945*/XVI. yy.	361	9	30 × 21	Nesiğ-Osmanlı
29.	Vat. Ar. 924	Cemaziyelevvel 945*/XVI. yy.	265	?	4,5 cm çapında	Nesiğ-Farisî
30.	Vat. Ar. 598	Rebûlâhir 948*/XVI. yy.	317	15	8,5 × 6,5	Nesiğ-Farisî
31.	Vat. Ar. 216	14 Zilhicce 977*/XVI. yy.	87	22	40 × 14,4	Mağribî
32.	Vat. Ar. 201	X/XVI. yy.	262?	11	36,5 × 22,5	Muğakkak-Farisî
33.	Vat. Ar. 204	X/XVI. yy.	269	13 ⁵¹	23,5 × 15,5	Nesiğ-Osmanlı
34.	Vat. Ar. 217	X/XVI. yy.	28	5 ⁵²	31 × 21	Nesiğ
35.	Vat. Ar. 220	X/XVI. yy.	348	15	15,5 × 9	Nesiğ-Osmanlı
36.	Vat. Ar. 221	X/XVI. yy.	409	12	18 × 12	Nesiğ-Osmanlı
37.	Vat. Ar. 226	X/XVI. yy.	193	9	14,5 × 10,5	Nesiğ-Osmanlı

⁵¹ Satır sayısı 11 (1^b, 252^a, 262^a, 267^a, 267^b) olan sayfaları vardır.

⁵² Satır sayısı 4 (3^b, 4^a) olan sayfaları vardır.

1452 | G zeler, Esra. A Study on Qur' n Manuscripts in the Vatican ...

S. No	Elyazması	Tarih	Varak Sayısı	Satır Sayısı	Ebat (cm)	Hat
38.	Vat. Ar. 230	X/XVI. yy.	316	13	15,5 × 10,5	Nesiĥ- Osmanlı
39.	Vat. Ar. 231	X/XVI. yy.	436	13	13,5 × 8,5	Nesiĥ- Osmanlı
40.	Vat. Ar. 548	X/XVI. yy.	21	9	17,5 × 13	Nesiĥ- Osmanlı
41.	Vat. Ar. 595	X/XVI. yy.	21	9	18 × 13 cm	Nesiĥ- Osmanlı
42.	Vat. Ar. 708	X/XVI. yy.	502	11	15,5 × 11	Nesiĥ- Osmanlı
43.	Vat. Ar. 939	X/XVI. yy.	1+143 ⁵³	23 ⁵⁴	26,5 × 17,5	Maĝribi
44.	Barb. Or. 28	X/XVI. yy.	312	7	15,5 × 10	Nesiĥ- Osmanlı
45.	Barb. Or. 33	X/XVI. yy.	28	7	18 × 13,5	Muĥakkak- Osmanlı
46.	Barb. Or. 70	X/XVI. yy.	85	10	21 × 21	Maĝribi
47.	Barb. Or. 71	X/XVI. yy.	308	15	21 × 14	Nesiĥ- Osmanlı
48.	Barb. Or. 72	X/XVI. yy.	302	15	21 × 14,5	Nesiĥ- Osmanlı
49.	Barb. Or. 90	X/XVI. yy.	392	?	23 × 15	Nesiĥ-Farisi
50.	Barb. Or. 96	X/XVI. yy.	278	15	24 × 16	Nesiĥ- Osmanlı
51.	Vat. Ar. 203	X-XI/XVI-XVII. yy.	234	15 ⁵⁵	26 × 19	Nesiĥ- Osmanlı
52.	Vat. Ar. 206	X-XI/XVI-XVII. yy.	299	15	26 × 16,5	Nesiĥ- Osmanlı

⁵³ Sayfa sayısını della Vida 142 olarak kaydetmiştir. Krş. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 140.

⁵⁴ Nüşanın birinci sayfası 25 satırdır.

⁵⁵ Satır sayısı 16 (6^a, 6^b) olan sayfaları vardır.

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1453

S. No	Elyazması	Tarih	Varak Sayısı	Satır Sayısı	Ebat (cm)	Hat
53.	Vat. Ar. 218	X-XI/XVI-XVII. yy.	18	11	25 × 14,5	Nesiḥ- Osmanlı
54.	Vat. Ar. 222	X-XI/XVI-XVII. yy.	45	8	13,5 × 10	Nesiḥ- Osmanlı
55.	Vat. Ar. 223	X-XI/XVI-XVII. yy.	28	9	15,5 × 10	Nesiḥ
56.	Vat. Ar. 227	X-XI/XVI-XVII. yy.	36	9	15 × 10	Nesiḥ- Osmanlı
57.	Vat. Ar. 385	X-XI/XVI-XVII. yy.	80	7	13,5 × 10	Nesiḥ- Osmanlı
58.	Barb. Or. 20	X-XI/XVI-XVII. yy.	31	9	15 × 10	Nesiḥ- Osmanlı
59.	Barb. Or. 128	X-XI/XVI-XVII. yy.	237	15	30,5 × 20,5	Nesiḥ
60.	Vat. Ar. 207	XI/XVII. yy.	219	11	20,5 × 15,5	Nesiḥ- Osmanlı
61.	Vat. Ar. 208	XI/XVII. yy.	125	13	19,5 × 14,5	Nesiḥ- Osmanlı
62.	Vat. Ar. 389	XI/XVII. yy.	181 ⁵⁶	13	21 × 14,5	Nesiḥ- Osmanlı
63.	Vat. Ar. 500	XI/XVII. yy.	193	11	20 × 14	Nesiḥ- Osmanlı
64.	Vat. Ar. 709	XI/XVII. yy.	418	13	14,5 × 10	Nesiḥ- Osmanlı
65.	Vat. Ar. 711	XI/XVII. yy.	278	11	20 × 14,5	Nesiḥ- Osmanlı
66.	Vat. Ar. 712	XI/XVII. yy.	170	7	120 × 80	Nesiḥ- Osmanlı

⁵⁶ Sayfa sayısını della Vida, 171 olarak kaydetmiştir. Ancak bizim tespitlerimize göre 181 olmalıdır. Çünkü 127^a dan sonraki varak 128^a olması gerekirken, sayfaya 118 yazılmış ve elyazma sonuna kadar 118 rakamı takip edilmiştir. Anzuini'nin kataloğunda ise sayfa sayısı 189'tur. Anzuini, *I manoscritti Coranici della*, 88.

1454 | G zeler, Esra. A Study on Qur' n Manuscripts in the Vatican ...

S. No	Elyazması	Tarih	Varak Sayısı	Satır Sayısı	Ebat (cm)	Hat
67.	Vat. Ar. 884	XI/XVII. yy.	507	13	20,5 × 14,5	Nesiĥ- Osmanlı
68.	Vat. Ar. 895	XI/XVII. yy.	280	13	15 × 10	Nesiĥ- Osmanlı
69.	Vat. Ar. 934	1 Reb�ul�hir 1054*/XVII. yy.	286	17	20 × 14,5	Maĝrib�
70.	Vat. Ar. 1597	XI/XVII. yy.	248	17	24,5 × 16	Nesiĥ
71.	Vat. Ar. 1612	XI/XVII. yy.	19	9	18 × 13	Nesiĥ- Osmanlı
72.	Barb. Or. 26	XI/XVII. yy.	188	7	15,5 × 10,5	Nesiĥ- Osmanlı
73.	Barb. Or. 91	XI/XVII. yy.	265	13	23 × 15,5	Nesiĥ- Osmanlı
74.	Borg. Ar. 23	XI/XVII. yy.	176	11	15 × 10	Nesiĥ- Osmanlı
75.	Borg. Ar. 41	XI/XVII. yy.	94	7	10 × 7,5	Nesiĥ- Osmanlı
76.	Borg. Ar. 52	XI/XVII. yy.	141 ⁵⁷	11	15 × 9,5	Nesiĥ- Osmanlı
77.	Borg. Ar. 61	XI/XVII. yy.	261	20	10 × 7	�ub�r�
78.	Borg. Ar. 64	XI/XVII. yy.	329	15	17,5 × 11	Nesiĥ- Osmanlı
79.	Borg. Ar. 184	XI/XVII. yy.	32	7	18 × 13	Nesh�- şuluş- Osmanlı
80.	Borg. Ar. 187	XI/XVII. yy.	32	7	30 × 14,5	Nesiĥ- Osmanlı
81.	Borg. Ar. 194	XI/XVII. yy.	17	9	21 × 15	Nesiĥ- Osmanlı

⁵⁷ Bu yazmanın sayfa sayısı della Vida'nın kataloĝunda sehven 14 yazılıdır. Anzuini kataloĝunda bu tashih edilmiştir. Anzuini, *I manoscritti Coranici della*, 198.

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1455

S. No	Elyazması	Tarih	Varak Sayısı	Satır Sayısı	Ebat (cm)	Hat
82.	Borg. Ar. 197	XI/XVII. yy.	18	7	20 × 14,5	Nesih- Osmanlı
83.	Borg. Ar. 208	XI/XVII. yy.	22	7	19 × 11	Nesih- Osmanlı
84.	Borg. Ar. 215	XI/XVII. yy.	21	11	20,5 × 13,5	Nesih- Osmanlı
85.	Borg. Ar. 263	XI/XVII. yy.	68	11	19 × 14	Nesih- Osmanlı
86.	Vat. Ar. 1588	XI-XII/XVII-XVIII. yy.	338	11	34,2 × 21,5	Nesih-Farisi
87.	Vat. Ar. 1591	XI-XII/XVII-XVIII. yy.	366	11	19,2 × 12,5	Nesih- Osmanlı
88.	Vat. Ar. 890	12 Safer 1115*/XVIII. yy.	153	13	20 × 13	Magribi
89.	Vat. Ar. 1502	1 Zilhicce 1122*/1711	361	15	21 × 15	Nesih- Osmanlı
90.	Vat. Ar. 1731	Ramazan 1135*/1723	I-290	24	30,5 × 18	Nesih-Farisi
91.	Vat. Ar. 1050	XII/XVIII. yy	468	11	23,5 × 12	Nesih-Farisi
92.	Vat. Ar. 1486	XII/XVIII. yy.	22	3	18,5 × 16,5	Nesih- Osmanlı
93.	Vat. Ar. 1711	XII/XVIII. yy.	?	13	21 × 14,5	Nesih- Osmanlı
94.	Borg. Ar. 78	XII/XVIII. yy.	376	13	18,5 × 13,5	Nesih- Osmanlı
95.	Borg. Ar. 185	XII/XVIII. yy.	17 ⁵⁸	7	21 × 16	Nesih- Osmanlı
96.	Borg. Ar. 186	XII/XVIII. yy.	17	11	20,5 × 13,5	Nesih- Osmanlı

⁵⁸ Sayfa sayısını della Vida, 16 olarak kaydetmiştir. Krş. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 206.

1456 | Gzeler, Esra. A Study on Qurān Manuscripts in the Vatican ...

S. No	Elyazması	Tarih	Varak Sayısı	Satır Sayısı	Ebat (cm)	Hat
97.	Borg. Ar. 188	XII/XVIII. yy.	17	11	20,5 × 13,5	Nesi-Osmanlı
98.	Borg. Ar. 189	XII/XVIII. yy.	26 ⁵⁹	7	20,5 × 14,5	Nesi-Osmanlı
99.	Borg. Ar. 190	XII/XVIII. yy.	28 ⁶⁰	7	20,5 × 14,5	Nesi-Osmanlı
100.	Borg. Ar. 191	XII/XVIII. yy.	31	7	21 × 14	Nesi-Osmanlı
101.	Borg. Ar. 192	XII/XVIII. yy.	II+32 ⁶¹	7	21 × 14	Nesi-Osmanlı
102.	Borg. Ar. 193	XII/XVIII. yy.	17	7	21 × 15	Nesi-Osmanlı
103.	Borg. Ar. 195	XII/XVIII. yy.	12	7	21 × 15	Nesi-Osmanlı
104.	Borg. Ar. 196	XII/XVIII. yy.	22	11	20,5 × 13,5	Nesi-Osmanlı
105.	Ross. 879	23 Rebulevvel 1171*/XVIII. yy.	IV+477	13	16 × 10,5	Nesi-Osmanlı
106.	Ross. 869	1191/XVIII. yy.	313	15	10,5 × 7,5	Nesi-Farisi
107.	Borg. Ar. 253	XII-XIII/XVIII-XIX. yy.	26	9	20 × 15	Nesi-Osmanlı
108.	Vat. Ar. 931	1233*/XIX. yy.	307 ⁶²	15	16,5 × 11	Nesi-Osmanlı
109.	Vat. Ar. 1616	1243*/1827-1828	334 ⁶³	15	15,7 × 9,6	Nesi-Osmanlı

⁵⁹ Sayfa sayısını della Vida, 28 olarak kaydetmiştir. Kr. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 209.

⁶⁰ Sayfa sayısını della Vida, 26 olarak kaydetmiştir. Kr. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 210.

⁶¹ Sayfa sayısını della Vida, 32 olarak kaydetmiştir. Elyazmanın üzerinde yazı olmayan boş iki sayfası daha vardır.

⁶² Sayfa sayısını della Vida, 327 olarak kaydetmiştir. Kr. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 135.

⁶³ Sayfa sayısını della Vida, 333 olarak kaydetmiştir. Kr. Anzuini, *I manoscritti Coranici della*, 166.

S. No	Elyazması	Tarih	Varak Sayısı	Satır Sayısı	Ebat (cm)	Hat
110.	Vat. Ar. 1602	Muharrem 1250*/1834	234	7	20 × 12,5	Nesiğ- Osmanlı

Bu koleksiyonlarda mevcut Kur'ân elyazmalarının tarihleri, I/VII. yy. (?) ve XIII/XIX. yy. arasında değişmektedir. Bu araştırma için her bir nüsha incelenmiştir; ancak makalenin sınırları göz önünde bulundurularak bazı yazmaların tespit edilebilen bazı fiziksel ve muhteva özelliklerine yüzyıllarına göre kronolojik olarak yer verilmiştir.

1.1. I-II/VII-VIII. (?) ve II-III/VIII-IX. (?) Yüzyıllar

Bu yüzyıl aralıkları kesin olmayan bir tarihlendirmeye işaret etmektedir. Bu yüzyıla ait olduğu düşünülen dört elyazması dijital olarak Kütüphane'nin <<http://digi.vatlib.it/mss/>> internet sayfasında bulunmaktadır. Vat. Ar. 1605, kûfi hatla yazılmış olan ve farklı sûreleri içeren 73 adet Kur'ân parçasından oluşmaktadır.⁶⁴ Bu nüsha, tarihlendirmesi kesin olmamakla birlikte, Kütüphane'de bulunan en kadim Kur'ân elyazmasıdır. Déroche, bu elyazmasının, Fustat 'Amr camiinde bulunan ve bugün Bibliothèque Nationale de France (Paris), National Library of Russia (Saint Petersburg), Biblioteca Apostolica Vaticana (Vatikan) ve Nasser D. Khalili (Londra) olmak üzere dört farklı koleksiyona bölünmüş Kur'ân parçalarının bir bölümü olduğunu belirtmektedir.⁶⁵ Levi della Vida bu yazmanın her parçasını incelemiştir; her bir parçanın ölçülerini, satır sayılarını, sûre ve âyet bilgilerini belirlemiştir.⁶⁶

Vat. Ar. 1784, kûfi hatla 10 Kur'ân parçasından oluşmaktadır. Parçaların sûre başlarında daha sonra yazıldığı anlaşılan [74] *Sûretu'l-Müddessir* (1^r), [75] *Sûretu'l-Kiyâme* (2^r) ve [76] *Sûretu'l-İnsân* (2^v)⁶⁷ gibi sûre başlıkları bulunmaktadır. Oldukça yıpranmış olduğu anlaşılan Vat. Ar. 1785, kûfi hatla yazılmış dokuz parçadan oluşmaktadır.⁶⁸ 18 adet Kur'ân parçasından oluşan Vat. Ar. 1606 da kûfi

⁶⁴ http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.ar.1605 (erişim 31.10.2017).

⁶⁵ François Déroche, *Qur'ans of the Umayyads* (Leiden-Boston: Brill, 2014), 17.

⁶⁶ G.L. della Vida, *Frammenti Coranici in Carattere Cufico nella Biblioteca Vaticana*, 1-51.

⁶⁷ http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.ar.1784 (erişim 31.10.2017).

⁶⁸ http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.ar.1785 (erişim 31.10.2017).

hatla yazılmıştır.⁶⁹ Levi della Vida bu yazmayı da incelemiş, ölçülerini, satır sayılarını, sûre ve âyet bilgilerini kaydetmiştir.⁷⁰

1.2. VI-VII/XII-XIII. Yüzyıllar

Bu yüzyıllara ait Kur'ân elyazmaları ağırlıklı olarak mağribî hatla yazılmış olan nüshalardır. Yazmalarda metin koyu kahverengi, harekeler koyu kırmızı, şedde ve cezmler mavi mürekkeplidir. Hemze işaretleri turuncudur. Âyet sonları tezyinli daire şeklindedir. Sayfa kenarlarında tezyinli 'aşr (عشر), hizb (حزب) ve secde (سجدة) kelimeleri yazılıdır. Vakıf işaretleri de harf ile yazılmamış, yaldızlı ve tezyinli işaretler şeklinde konulmuştur. Sûre başlangıçları yaldızlı ve harekesizdir.⁷¹

Yine bu yüzyıllar arasında tarihlendirilen Borg. Ar. 51'de Meryem Sûresi 58'inci âyetin "سَجْدًا وَبِكَيْتًا" ifadesinin hizasında daire içinde secde yazmaktadır. Secde âyetlerine işaret eden bu özellik, günümüz mushaflarında da devam eden uygulamanın kadim örneklerinden biri olabilir.

1.3. VII-VIII/XIII-XIV. Yüzyıllar

Bir önceki yüzyılın devamı sayılabilecek özellikler bu yüzyıllara tarihlendirilen bazı nüshalarda da görülmektedir. Vat. Ar. 214 mağribî hatla yazılmıştır. Metinde koyu kahverengi, harekelerde koyu kırmızı, şedde ve cezmler için mavi, hemze işaretleri için turuncu mürekkep kullanılmıştır. Vat. Ar. 710'da ise âyet sonları içi boş daire şeklindedir. Med ve vakıf işaretleri, cuz', 'aşr ifadeleri kırmızı yazılmıştır. Hizbin ise siyah (59^b) ve kırmızı (89^a) yazıldığı sayfalar vardır.

1.4. IX-X/XV-XVI. Yüzyıllar

Bir Osmanlı mushafı olan Vat. Ar. 195'te âyet sonralarını gösterir iki farklı işaret kullanılmıştır. Bunlar kırmızı mürekkeple üçgen şeklinde üç nokta ve ters virgüle benzeyen bir formdadır. Âyet sonlarında, âyet numaraları yer almamaktadır. Ayrıca vakıf işaretleri de kırmızı yazılmıştır. Mushafta tezyin bulunmamaktadır. Secde yerleri âyetin yer aldığı satırın sonuna siyah yazılmıştır. Hizb sayfa kenarında siyah yazılıdır. Bu mushafta sûre başlıkları bulunmaktadır. Sûre başlıklarında sûrenin ismi, Mekkî-Medenî bilgisi ve âyet sayısı yer almaktadır. Başlık-

⁶⁹ http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.ar.1606 (erişim 31.10.2017).

⁷⁰ G.L. della Vida, *Frammenti Coranici in Carattere Cufico nella Biblioteca Vaticana*, 52-53.

⁷¹ Vat. Ar. 210, 211, 212.

lardaki Mekkî-Medenî bilgisi ve âyet sayısının yeri değişebilmektedir. Sayfa sonlarında bir sonraki sayfanın ilk kelimesi (*ta'kîbe*) yazılmıştır. Sayfalar bugün elimizdeki mushafın sayfa sonları ve sayfa başları ile aynı değildir. Örneğin birinci sayfa el-Fâtiha Sûresi ile başlamakta, el-Bakara Sûresi 12'nci âyetin başındaki “آلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ” lafızları ile bitmektedir. İkinci sayfa ise aynı âyetin son ifadeleri (وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ) ile başlamaktadır. Nüshada satır dışında yazılmış âyet lafızları yer almaktadır. Örneğin el-Bakara Sûresi 245'inci âyette satır “فِيضًا عَفَى” kelimesinin “فِيضًا” kısmıyla tamamlanmış ve bir alt satır “لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً” lafızları ile başlamaktadır. Kelimenin “عَفَى” kısmı ise satır dışına eklenmiş şekildedir.⁷² Bu nüshada bir başka ekleme satır üstünde yapılmıştır: Âl-i İmrân Sûresi 21'inci âyette geçen “بِالْقِسْطِ مِنْ” satırda yer almazken, hemen satır üstünde “يَأْمُرُونَ” ve “النَّاسِ” kelimele-
rinin arasına eklenmiştir.⁷³ Mushaf en-Nâs Sûresi'nden sonra şu ifadelerle tamamlanmıştır: “وبلغ رسوله الكريم. ونحن على ذلك من الشاهدين. وبه مؤمنين. وعليه متوكلين” (203^a). Bu düzeltmeler, mushafta müstensih hatasıyla eksik olan kısımların daha sonra tashih esnasında, satır içinde yer olmadığı için satır dışına eklenmesiyle oluşmuştur.

Vat. Ar. 196-199 benzer özellikleri taşıyan mağribî ve büyük hatla yazılmış nüshalardır. Sûre isimlerinin yer aldığı sûre başlangıçları vardır. Harekeler kırmızı, şedde ve cezm mavi, hemze turuncu mürekkeple yazılmıştır. Âyet bitişleri yaldızlıdır; ancak âyet numaraları yer almamaktadır. Vat. Ar. 199'da bir kıraat farklılığı tespit edilmiştir. Ez-Zuhuruf Sûresi 89'uncu âyetin son kısmı “فَسَوْفَ يَخْلُمُونَ”, bu elyazmasında “فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ” şeklinde yazılmıştır.⁷⁴ İbn Âmir (ö. 118/736) ve Nâfi'in (ö. 169/785) bu kısmı “فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ” şeklinde okudukları bilinmektedir.⁷⁵

Vat. Ar. 202'de dikkat çeken bir özellik, nüshada *elif* med işaretlerinin ve harfinin kırmızı mürekkeple metnin üzerine yazılmış olmasıdır. Örneğin, el-Bakara Sûresi 39'uncu âyet metinde “النك اصحب النار هم فيها خلدون” şeklinde yazılıdır. “اصحب” ve “خلدون” kelimelerindeki *elif* harfi, kelimelerin üzerine yazılmıştır (1^b). Aynı nüshada el-Bakara Sûresi 102'nci âyetin son kısmında yer alan “وَيَتَعَلَّمُونَ مَا

⁷² Vat. Ar. 195 (13^a).

⁷³ Vat. Ar. 195 (16^b).

⁷⁴ Vat. Ar. 199 (30^b).

⁷⁵ Dâni, *Kitâbu't-teysîr fi kırâ'âti's-seb'a*, tashih: Otto Pretzl (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-^cArabî, 1984), 197.

”يَصْنُرُهُمْ“ ifadeleri 21. satırda âyet içerisinde sehven yazılmamış, sayfa sonuna ilgili yerin altına eklenmiştir (3^a).

İncelediğimiz elyazmaları içerisinde Vat. Ar. 1484, Kütüphane'deki en büyük ebattaki Kur'ân nüshasıdır. Bir Memlük elyazması olan bu mushafta metin siyah, hareketler kırmızı, şedde ve cezmler mavi mürekkeplidir. Âyet sonları yaldızlıdır. ‘Aşr, sayfa kenarlarında daire içinde ve tezyinli şekilde, *hizb* sayfa kenarında yaldızlı yazılmıştır. Sûre başlıklarında, sûrenin ismi, Mekkî-Medenî bilgisi, âyet, kelime ve harf sayısı bulunmaktadır. Bu mushafın en dikkat çeken özelliği, sûre başlıklarında Mekkî veya Medenî olmalarına dair istisna âyetleri de zikretmesidir.

Bu yüzyıla ait bir diğer nüsha Vat. Ar. 209'un ilk sayfasında sûre adı ve numarası yazılmaksızın kırmızı mürekkeple “ إِنَّهُ نَقَرَانٌ كَرِيمٌ فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا ” âyetleri (el-Vâkıa 56/77-79) yazılıdır (1^a).

1.5. X-XI/XVI-XVII. Yüzyıllar

Vat. Ar. 204'de başlıklar metnin hattından daha kalın bir hatla ve kırmızı mürekkeple yazılıdır. Başlıkta, sûrenin ismi, Mekkî-Medenî bilgisi ve âyet numarası yer alır. Sayfa sonunda bir sonraki sayfanın ilk kelimesi yazılıdır. Bu nüsha “تمت المصحف الشريف بعون الله الملك اللطيف”⁷⁶ ifadeleriyle bitmektedir (268^b).

Vat. Ar. 217, resimler içeren bir yazmadır. Cilt-ön kapak üst tarafında iki kapı vardır ve üzerinde “مزار خليل الرحمن” yazmaktadır. Orta kısımda büyük ayak şeklinde bir resim vardır ve bunun içinde de “طوبى لمن مس بها جبينه” ifadesi bulunmaktadır. 27^bde bir dağın tepesine doğru bir yol ve bunun sonunda bir kapı olan resim vardır; sol yanında “جبل نور” ifadesi yer almaktadır. Cilt-arka kapak üst tarafında sağda bir terazi üzerinde “ميزان” yazmaktadır. Bunun sol kısmında bir yol veya köprü üzerinde “صراط” kelimesi kaydedilmiştir. Orta kısımda ayak şeklinde bir resim vardır ve bunun içinde de “مثال نعله الكريمه” yazmaktadır.⁷⁷

Vat. Ar. 221, metinde sehven unutulmuş âyetlerin sayfa kenarında eklenmiş olabildiğini gösteren bir örnektir. El-Bakara Sûresi 94'üncü âyet “فَلَنْ أَنْ كَانَتْ لَكُمْ ” sayfa kenarına yazılmış, çerçeve içine de alınmıştır (10^b). Benzer şekilde el-Mâide Sûresi 31'inci âye-

⁷⁶ “Bu Mushaf-ı Şerîf, Melik ve Latîf olan Allah'ın yardımıyla tamamlandı.”

⁷⁷ Krş. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 65.

tin metinde eksik olan kısmı “...أَخْبِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَى أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِي ” k kırmızı olarak yukarıdan aşağıya sayfa kenarına eklemiştir. Bu yazım hatasının sebebi âyette iki kez “سَوَاءَ” kelimesinin geçmesidir.

Vat. Ar. 230, Kur'ân metninin yer aldığı çerçeve dışında sadece bir âyetin açıklamasının yapıldığı elyazmasıdır. Bu tefsirî açıklama el-Bakara Sûresi 8'inci âyette geçen “وَمِنَ النَّاسِ” ifadesi için şöyle yapılmıştır: “*ey ellezîne keferû*” (2^b).

Vat. Ar. 548'de *cu*z için farklı bir ifade kullanılmıştır: “هذا هو جزو من كتاب ” (1^a).⁷⁸ Vat. Ar. 598, sonunda Fâlname (فال نامه قرآن مجید) bulunan tek nüshadır.⁷⁹ Vat. Ar. 708 şu şekilde tamamlanmaktadır: “صدق الله العظيم و بلغ رسوله الكريم و ”. Bu elyazmanın sonunda kunut duaları da yer almaktadır.⁸⁰ Vat. Ar. 222'nin de sonunda benzer şekilde kunut duaları yazılmıştır.

Barb. Or. 28, metinde unutulmuş ya da yanlış yazılan âyet kısımlarının daha sonra, belki başka biri tarafından yapılan bir okuma sonrası eklenmiş olduğunu gösteren bir örnektir. Zira tespit edilip, eklenen/tashi edilen kısımlar başka bir hat/el ile yazılmıştır. Âl-i İmrân Sûresi 152'nci âyette, sûre sonu metinde “العالمين” şeklinde yazılmış; bu yazım hatası şöyle düzeltilmiştir: “العالمين” kelimesinin üzeri çizilmiş, sayfa kenarına, çerçeve dışına “المؤمنين” başka bir hat/el ile yazılmıştır (33^b). El-Kamer Sûresi 17'nci âyet “وَلَقَدْ يَسْرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ” metinde yazılmamış, metin kenarında çerçeve dışında başka bir hat ile yukarıdan aşağıya doğru dikey olarak yazılmıştır. Bu eksikliğin sebebi aynı ifadenin (“وَلَقَدْ يَسْرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ”) aynı sayfada, sûrenin 22'nci âyetinde de geçiyor olmasıyla açıklanabilir (266^b). Bir diğer yazım hatası Vat. Ar. 207'de (6^b) bulunmaktadır. Burada “لنا ” (el-Bakara 2/61) âyetinde تنبت yerine تنجت yazılmış ve sayfa kenarında تنبت yazılarak düzeltilmiştir.

Barb. Or. 72'de secdenin gösterilmesinde bir farklılık vardır. El-Hac Sûresi'nin son sayfasında, 77'nci âyet (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْجُدُوا وَعَبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ) hizasında kırmızı yazı ile “سجدة عند الشافعي رضي الله عنه” yazmaktadır (167^b). Bu nüsha sonunda ayrıca hatim duası bulunmaktadır (299^b-300^b). İncelediğimiz nüshalar arasında hatim duası ilk olarak bu nüshada tespit edilmiştir.

⁷⁸ Krş. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 95.

⁷⁹ Vat. Ar. 598 (312^b-316^b). Krş. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 101.

⁸⁰ Krş. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 104.

Yazmalarda mevcut yazıdan daha büyük formda (iki satırı kaplayacak şekilde) âyet kısımları yer almaktadır. Örneğin Vat. Ar. 500'de ez-Zümer Sûresi 32'nci âyetin “فمن أظلم ممن كذب على الله”⁸¹ ve ez-Zâriyât Sûresi 31'inci âyetin “قال فما خطبكم أيها المرسلون” ifadeleri büyük ve kalın bir şekilde yazılmıştır.⁸²

Vat. Ar. 1597 numaralı elyazma Kur'ân'ın sûre başlıklarında âyet, kelime ve harf sayılarına dair ayrıntılı bilgiler mevcuttur. Örneğin en-Nisâ Sûresi'nin başlığında şunlar yazmaktadır: “إياتها ق ع اختلافها ب كلماتها ج ذ م ه حروفها غيول”. Bu açıklamada yer alan Arapça harflerin bir sayı değeri (*ebced*) vardır. Buna göre sûrenin âyet sayısı 170, bir önceki veya bir sonraki âyetle birleştirilip birleştirilmemesinde ihtilaf olanların sayısı 2⁸³, kelime sayısı 3.745 ve harf sayısı 16.030'dur.⁸⁴

Borg. Ar. 187, 32a'da, sayfa sonu sol köşede “بلغ المقابلة” ifadesi yazmaktadır. Bu ifadeye dayanarak yazmanın bir mukabele nüshası olduğu söylenebilir.

Bu dönemdeki elyazmalarında görülen diğer özellikler şunlardır:

- Vat. Ar. 218'de “ك, ه, ح, ف, ص”; Barb. Or. 20'de “ك, م, ه”; Vat. Ar. 208'de, Barb. Or. 72 ve 128. “ك” harflerinin içi kırmızı boyalıdır.
- Barb. Or. 128'in sayfa kenarlarında sadece “حزب” değil, “ربع حزب”, “نصف حزب” kırmızı yazılmıştır.
- Vat. Ar. 231'de⁸⁵ ve Vat. Ar. 389'da⁸⁶ kırmızı mürekkeple “نصف القرآن” ifadesi yer almaktadır.
- Borg. Ar. 184'de *cu*z' numaraları rakamla da yazılmıştır. Örnek: 12 (١٢).⁸⁷

⁸¹ Vat. Ar. 500 (152^b).

⁸² Vat. Ar. 500 (181^b).

⁸³ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, bunların “أَنْ تَضَلُّوا السَّبِيلَ (44) ve 18'inci (عَدَابًا أَلِيمًا)” âyetler olduğunu belirtmektedir. Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili. Yeni Meâllî Tefsîr* (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015), 3: 219.

⁸⁴ Anzuini, sûre başlıklarında geçen “اختلافها” ibaresini “kıraat farklılıkları (*la variante nelle letture coraniche*)” şeklinde hatalı açıklamıştır. Anzuini, *I manoscritti Coranici*, 161.

⁸⁵ Vat. Ar. 231 (11^a).

⁸⁶ Vat. Ar. 389 (111^a).

⁸⁷ Borg. Ar. 184 (2^a).

1.6. XI-XII/XVII-XVIII. Yüzyıllar

Vat. Ar. 1588, âyet sonlarının içi yaldızlı çevresi siyah daire şeklinde, vakıf işaretleri ve *elif* med işaretinin, *cuz*, *‘aşr*, *hızb*, *hums* kelimeleri sayfa kenarında kırmızı mürekkeple bu dönemde de yazılmaya devam ettiğini gösteren bir nüshadır.

Bu dönemde de yazmalarda tashihler yapılmış olduğu görülmektedir. El-Bakara Sûresi 59'uncu âyetin “قولا غير الذي قيل لهم فأنزلنا على الذين ظلموا” kısmı metinde/satırda yazılmamış, sayfa kenarında yukarıdan aşağıya eklenmiştir. Bunun sebebi âyette iki tane *zalemū* ifadesinin geçmesi olabilir. Zira satırda “فبدل الذين رجزا من السماء بما كانوا يظلموا” ifadesinin devamında ikinci *zalemū*dan sonraki kısım “وَيَذُغُ الْإِنْسَانَ بِالشَّرِّ (دُعَاءُهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولاً” yazılmıştır.⁸⁸ Bir diğer örnek: el-İsrâ Sûresi 11'inci âyette (وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولاً) geçen ikinci “الْإِنْسَانُ” kelimesi satırda sehven yazılmamış, çerçeve dışında âyet hizasında sol tarafta eklenmiştir. “وَكَانَ” kelimesinden sonra “...” işareti ile gösterilmiştir.⁸⁹ Bunun sebebi de âyette iki tane “الْإِنْسَانُ” kelimesi olduğu şeklinde açıklanabilir.

Bu dönemdeki elyazmalarında kırmızı mürekkeple yazılmış sûre başlıklarında sûre ismi, âyet sayısı, Mekkî-Medenî bilgisi bulunmaktadır (Vat. Ar. 1591). Sayfa sonunda bir sonraki sayfanın ilk kelimesi yazılmıştır (Vat. Ar. 1502).

Borg. Ar. 78, bir önceki dönemde olduğu gibi “نصف حزب, ربع حزب” işaretlerini sayfa kenarında kırmızı ile göstermektedir. Bu nüshanın sonunda en-Nâs Sûresi'nden sonra el-Fâtiha Sûresi yazılmıştır (سورة الفاتحة الكتاب). Yazma mushafının sonunda el-Fâtiha Sûresi'nin yer alması, hatim uygulamasını göstermektedir. Mushafın sonunda yer alan el-Fâtiha Sûresi'yle, bir okuma bittiğinde tekrar başa dönülmesine işaret edilmektedir.

Borg. Ar. 879'da, mushafın yarısına işaret etmek için “نصف كلامه الله” ifadesi kullanılmıştır. Bu nüshada elyazmalarının sûre başlıklarında yer alan sûre isimlerinin sehven yanlış yazılabildiği görülmüştür. Örnek: et-Talak Sûresi, et-Tarik (الطارق) şeklinde yazılmıştır (196^a).

⁸⁸ Vat. Ar. 1588 (6^b).

⁸⁹ Borg. Ar. 195 (4a).

1.7. XII-XIII/XVIII-XIX. Yüzyıllar

Bu dönem günümüze yakın olması bakımından, elimizdeki mushaflarla benzer özellikler göstermektedir. Örneğin, Vat. Ar. 93, *elif* med ve vakıf işaretleri kırmızı, rakamsız olmakla birlikte yıldızlı daire, Kur'ân sayfaları yıldızlı çerçeve içinde, sayfa sonunda *ta'kibes* olan, serlevha sayfası tezyinli bir elyazmasıdır. Bu nüshada sûre isimlerinin sehven yanlış yazılmış olduğu görülmektedir: 65/et-Talak Sûresi, 64/et-Teğâbün (279^b); el-Fil Sûresi, Kurayş (304^a) olarak yazılmıştır.

Vat. Ar. 1616 şu özellikleri içermektedir: Kur'ân metni yıldızlı çerçeve içindedir. Vakıf işaretleri ve *elif* med işaretleri kırmızıdır; âyet sonları yıldızlı, içi dolu daire şeklindedir. Sayfa sonunda bir sonraki sayfanın ilk kelimesi harekesiz yazılıdır. Sayfa kenarlarında *hums*, *nişfu'l cuz'*, *‘aşr*, *hizb*, *nişfu'l-hizb* ibareleri kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Bazı sayfalarda *cuz'* başlangıcı rakamla belirtilmiştir. Sûre başlıklarında yıldızlı çerçeve içinde beyaz mürekkeple sûrenin ismi, âyet sayısı ve Mekkî-Medenî bilgisi bulunmaktadır. Bu nüsha “ختم الكلام القديم” ifadeleri ve hatim duası ile (331^b-333^a) tamamlanmaktadır.

2. KUR'ÂN ELYAZMALARINDA BULUNAN FARKLI SÛRE İSİMLERİ

Yazmaların sûre başlıklarında yer alan sûre isimleri, yaygın olarak bilinenlerden farklı olabilmektedir. Vatikan Kütüphanesi'nde mevcut elyazmalarında tespit ettiğimiz farklı sûre isimleri şunlardır:

Sıra No	Sûrenin Yaygın/Bilinen İsmi	Sûrenin Yazmalarda Yer Alan İsmi
1.	1/el-Fâtiha	<i>Ummu'l-Ḳur'ân</i> ⁹⁰
2.	2/el-Mâide	<i>el-'Uḳūd</i> ⁹¹
3.	9/et-Tevbe	<i>el-Berâ'e</i> ⁹²
4.	14/İbrâhîm	<i>el-Ḥalîl</i> ⁹³
5.	17/el-İsrâ	<i>Benî İsrâ'îl</i> ⁹⁴ ; <i>esrâ</i> ⁹⁵

⁹⁰ Borg. Ar. 879 (1^a). Süyûtî, *el-İtkân fî 'ulûmi'l-Ḳur'ân*, thk. Merkezu'd-Dirâsâti'l-Ḳur'âniyye (Medine: Mucemmu'û'l-Melik Fehd li-Tıba'âti'l-Muşḥafi'ş-Şerîf, t.y.), 2: 350.

⁹¹ Barb. Or. 72 (71^a). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 356.

⁹² Vat. Ar. 895 (117^b). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 357.

⁹³ Borg. Ar. 64 (135^a).

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1465

Sıra No	Sûrenin Yaygın/Bilinen İsmi	Sûrenin Yazmalarda Yer Alan İsmi
6.	32/es-Secde	<i>el-Ḥarîr</i> ⁹⁶
7.	34/Sebe	<i>es-Seyyâhûn</i> ⁹⁷
8.	35/Fâtır	<i>el-Melâ'ike</i> ⁹⁸ ; <i>el-melike</i> ⁹⁹
9.	40/el-Mü'min	<i>Ġafir</i> ¹⁰⁰ ; <i>eṭ-ṭavîl</i> ¹⁰¹
10.	41/Fussilet	<i>Secde</i> ¹⁰²
11.	42/eş-Şûrâ	'ayn sîn <i>kâf</i> ¹⁰³ ; ḥâ mîm 'ayn sîn <i>kâf</i> ¹⁰⁴
12.	45/el-Câsiye	<i>eş-Şerî'a</i> ¹⁰⁵
13.	47/Muhammed	<i>Ķital</i> ¹⁰⁶
14.	58/el-Mücâdele	<i>Câdele</i> ¹⁰⁷ ; <i>kaḍ semi'a</i> ¹⁰⁸
15.	60/el-Mümtehine	<i>el-İmtihân</i> ¹⁰⁹ ; <i>el-mevedde</i> ¹¹⁰
16.	63/el-Münâfikun	<i>Munâfikîn</i> ¹¹¹

⁹⁴ Vat. Ar. 204 (?); Vat. Ar. 206 (136^a); Vat. Ar. 389 (95^b); Vat. Ar. 598 (142^a); Vat. Ar. 884 (227^b); Vat. Ar. 931 (142^a); Vat. Ar. 935 (189^b); Vat. Ar. 1050 (215^b); Vat. Ar. 1588 (161^b). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 359.

⁹⁵ Barb. Or. 72 (138^b).

⁹⁶ Borg. Ar. 61 (178^a).

⁹⁷ Barb. Or. 90 (271^b).

⁹⁸ Vat. Ar. 204 (?); Vat. Ar. 389 (134^b); Vat. Ar. 884 (363^a); Vat. Ar. 931 (218^a); Vat. Ar. 1484 (242^b); Vat. Ar. 1588 (249^a); Vat. Ar. 1616 (235^a); Barb. Or. 91 (187^b); Borg. Ar. 879 (288^a). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 361.

⁹⁹ Vat. Ar. 1502 (249^a).

¹⁰⁰ Vat. Ar. 934 (227^a); Vat. Ar. 1484 (262^a); Vat. Ar. 1597 (189^b). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 362.

¹⁰¹ Vat. Ar. 1502 (269^b); Vat. Ar. 1616 (253^a). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 362.

¹⁰² Vat. Ar. 389 (156^b); Vat. Ar. 1484 (267^a); Vat. Ar. 1588 (271^b); Vat. Ar. 1591 (207^b); Vat. Ar. 1616 (257^b); Barb. Or. 96 (205^a). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 362.

¹⁰³ Vat. Ar. 1591 (311^b). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ' ve kemâlu'l-iqrâ'*, thk. 'Alî Ḥuseyn el-Bevvâb (Mekke: Mektebetu't-Turâs, 1987), 1: 37.

¹⁰⁴ Barb. Or. 71 (242^b).

¹⁰⁵ Borg. Ar. 64 (269^a). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 362.

¹⁰⁶ Vat. Ar. 230 (259^a); Vat. Ar. 1484 (284^b); Vat. Ar. 1588 (287^b). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 362.

¹⁰⁷ Vat. Ar. 231 (351^b).

¹⁰⁸ Vat. Ar. 890 (85^a).

¹⁰⁹ Vat. Ar. 934 (262^b); Vat. Ar. 935 (380^b). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 363.

¹¹⁰ Borg. Ar. 61 (234^b). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ'*, 1: 37; Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 363.

¹¹¹ Barb. Or. 128 (216^b).

1466 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

Sıra No	Sûrenin Yaygın/Bilinen İsmi	Sûrenin Yazmalarda Yer Alan İsmi
17.	68/el-Kalem	<i>Nûn</i> ¹¹² ; <i>nûn ve kalem</i> ¹¹³ ; <i>nûn ve'l-kalem</i> ¹¹⁴
18.	70/el-Meâric	<i>Se'ele</i> ¹¹⁵ ; <i>se'ele sâ'ilun</i> ¹¹⁶
19.	76/el-İnsân	<i>ed-Dehr</i> ¹¹⁷ ; <i>dehr</i> ¹¹⁸ ; <i>hel etâ</i> ¹¹⁹ ; [<i>hel etâ</i>] ' <i>alâ</i> ¹²⁰ ; <i>selâsilâ</i> ¹²¹
20.	77/el-Mürselât	<i>el-'Urf</i> ¹²²
21.	78/en-Nebe	<i>Yetesâ'elûn</i> ¹²³
22.	80/Abese	<i>el-A'mâ</i> ¹²⁴
23.	81/et-Tekvîr	<i>Kuvvirat</i> ¹²⁵ ; <i>el-kuvvirat</i> ¹²⁶ ; <i>el-'işâr</i> ¹²⁷ ; <i>izâ's-şemsu kuvvirat</i> ¹²⁸
24.	82/el-İnfitâr	<i>İnfeterat</i> ¹²⁹ ; <i>el-feterat</i> ¹³⁰
25.	83/el-Mutaffifîn	<i>Tatfîf</i> ¹³¹ ; <i>et-tatfîf</i> ¹³² ; <i>el-ebrâr</i> ¹³³

¹¹² Vat. Ar. 204 (?); Vat. Ar. 231 (366^b); Vat. Ar. 711 (253^a); Vat. Ar. 939 (134^a); Barb. Or. 91 (243^a); Barb. Or. 128 (220^b). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*², 1: 38.

¹¹³ Vat. Ar. 206 (276^b).

¹¹⁴ Vat. Ar. 934 (269^b); Barb. Or. 71 (286^a).

¹¹⁵ Vat. Ar. 209 (31^a); Vat. Ar. 884 (482^b). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 366.

¹¹⁶ Vat. Ar. 230 (294^b); Vat. Ar. 934 (271^a).

¹¹⁷ Vat. Ar. 195 (194^b); Vat. Ar. 206 (284^b); Vat. Ar. 224 (25^b); Vat. Ar. 598 (298^a); Vat. Ar. 710 (163^a); Vat. Ar. 1588 (326^a); Vat. Ar. 1616 (315^a); Barb. Or. 91 (249^b); Barb. Or. 96 (266^a); Borg. Ar. 61 (247^a); Borg. Ar. 879 (386^b); Ross. 869 (299^b).

¹¹⁸ Vat. Ar. 711 (262^a).

¹¹⁹ Vat. Ar. 934 (275^b).

¹²⁰ Barb. Or. 71 (294^a).

¹²¹ Vat. Ar. 890 (107^b).

¹²² Vat. Ar. 890 (108^b).

¹²³ Barb. Or. 16 (47^b).

¹²⁴ Vat. Ar. 195 (197^a); Barb. Or. 71 (297^b); Borg. Ar. 61 (250^b); Ross. 869 (304^a).

¹²⁵ Vat. Ar. 204 (259^b); Vat. Ar. 931 (296^a); Vat. Ar. 1502 (345^b); Barb. Or. 71 (298^a).

¹²⁶ Vat. Ar. 206 (288^b); Vat. Ar. 227 (35^a); Vat. Ar. 231 (382^a); Vat. Ar. 1616 (319^b).

¹²⁷ Vat. Ar. 711 (266^b).

¹²⁸ Vat. Ar. 1484 (334^b). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*², 1: 38.

¹²⁹ Vat. Ar. 204 (259^b); Vat. Ar. 206 (289^a); Vat. Ar. 931 (296^b). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*², 1: 38.

¹³⁰ Vat. Ar. 1616 (320^b).

¹³¹ Vat. Ar. 209 (47^b).

¹³² Vat. Ar. 931 (297^a); Vat. Ar. 1588 (331^a); Borg. Ar. 61 (252^a); Ross. 869 (305^b). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*², 1: 38.

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1467

Sıra No	Sûrenin Yaygın/Bilinen İsmi	Sûrenin Yazmalarda Yer Alan İsmi
26.	84/el-İnşikâk	<i>İnşekkat</i> ¹³⁴
27.	87/el-A'lâ	<i>Sebbih</i> ¹³⁵
28.	91/eş-Şems	<i>eş-Şems ve duhâha</i> ¹³⁶ ; <i>ve'l-leyli izâ yağşâ</i> ¹³⁷
29.	92/el-Leyl	<i>İzâ yağşâ</i> ¹³⁸
30.	94/el-İnşirâh	<i>Elem neşrah</i> ¹³⁹ ; <i>neşrah</i> ¹⁴⁰ ; <i>şerh</i> ¹⁴¹
31.	96/el-Alak	<i>İkra</i> ¹⁴² ; <i>el-kalem</i> ¹⁴³ ; <i>ikra</i> ² b'ismi rabbike ¹⁴⁴
32.	98/el-Beyyine	<i>el-Çayyime</i> ¹⁴⁵ ; <i>lem yekun</i> ¹⁴⁶ ; <i>el-kiyame</i> ¹⁴⁷ ; <i>çayyime</i> ¹⁴⁸
33.	99/ez-Zilzâl	<i>ez-Zulzilet</i> ¹⁴⁹ ; <i>izâ zulzilet</i> ¹⁵⁰ ; <i>zulzilet</i> ¹⁵¹ ; <i>ez-zelzele</i> ¹⁵²
34.	102/et-Tekâsür	<i>el-Hâkum</i> ¹⁵³ ; <i>el-meğâbir</i> ¹⁵⁴ ; <i>el-ğabr</i> ¹⁵⁵

¹³³ Vat. Ar. 890 (112^a).

¹³⁴ Vat. Ar. 204 (261^a); Vat. Ar. 206 (290^a); Vat. Ar. 1616 (321^b). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*², 1: 38.

¹³⁵ Vat. Ar. 934 (281^a); Vat. Ar. 1484 (338^a).

¹³⁶ Vat. Ar. 710 (169^b).

¹³⁷ Vat. Ar. 934 (282^b).

¹³⁸ Vat. Ar. 206 (293^a).

¹³⁹ Vat. Ar. 204 (264^b); Vat. Ar. 230 (311^b); Vat. Ar. 231 (389^b); Vat. Ar. 598 (307^b); Vat. Ar. 709 (412^a); Vat. Ar. 935 (417^b); Vat. Ar. 1484 (342^a); Vat. Ar. 1502 (352^b); Vat. Ar. 1588 (335^a); Vat. Ar. 1597 (244^b); Barb. Or. 72 (297^b); Barb. Or. 96 (276^a); Ross. 869 (309^b).

¹⁴⁰ Vat. Ar. 206 (294^a).

¹⁴¹ Vat. Ar. 223 (19^a).

¹⁴² Vat. Ar. 206 (294^b); Barb. Or. 72 (298^a). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*², 1: 38.

¹⁴³ Vat. Ar. 231 (390^a); Vat. Ar. 1484 (342^b); Barb. Or. 96 (276^b); Barb. Or. 128 (234^b); Ross. 869 (310^a). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*², 1: 38.

¹⁴⁴ Vat. Ar. 934 (283^b).

¹⁴⁵ Vat. Ar. 195 (201^b);

¹⁴⁶ Vat. Ar. 204 (265^b); Vat. Ar. 230 (312^b); Vat. Ar. 934 (284^a); Vat. Ar. 1502 (353^b); Barb. Or. 96 (277^a). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 366.

¹⁴⁷ Vat. Ar. 224 (43^b).

¹⁴⁸ Vat. Ar. 598 (308^b); Vat. Ar. 710 (171^a); Vat. Ar. 935 (419^a). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 366.

¹⁴⁹ Vat. Ar. 204 (?).

¹⁵⁰ Vat. Ar. 598 (309^a).

¹⁵¹ Vat. Ar. 1616 (328^a); Ross. 869 (311^a). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*², 1: 38.

¹⁵² Borg. Ar. 64 (326^b). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*², 1: 38.

¹⁵³ Vat. Ar. 934 (284^b). Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*², 1: 38.

1468 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

Sıra No	Sûrenin Yaygın/Bilinen İsmi	Sûrenin Yazmalarda Yer Alan İsmi
35.	104/el-Hümeze	<i>Lumeze</i> ¹⁵⁶
36.	107/el-Mâûn	<i>ed-Dîn</i> ¹⁵⁷ ; <i>miskîn</i> ¹⁵⁸
37.	110/en-Nasr	<i>el-Feth</i> ¹⁵⁹
38.	111/Tebbet	<i>Leheb</i> ¹⁶⁰ ; <i>mesed</i> ¹⁶¹ ; <i>el-hatab</i> ¹⁶² ; <i>Ebi Leheb</i> ¹⁶³
39.	112/el-İhlâs	<i>Tevhîd</i> ¹⁶⁴

Sûrelerin isimlerinin tevkîfî olduğu kabul edilmekle birlikte tefsir, ‘ulûmu’l-Kurʾân ve hadis kaynaklarında yer alan rivayetlerde birden fazla ismi olan sûreler olduğu görülmektedir. İncelediğimiz elyazmalarında 39 sûre farklı isimlerle yer almıştır. Ayrıca başlıklarda sûrenin farklı isimleri de zikredilmiştir. Örneğin Fussilet Sûresi’nin ismi, Vat. Ar. 1588’de (XI-XII/XVII-XVIII. yy.) *Sûretu’s-Secde* olarak yazılmış; devamında “و تسمى بفصلت و حم تنزيل” ifadesi başlıkta yer almaktadır.¹⁶⁵

Yukarıdaki tabloda bulunan farklı sûre isimlerine dair şu değerlendirmeler yapılabilir: Süyûtî’nin (ö. 911/1505) “yirmiden fazla ismi olduğuna rastladığımı”¹⁶⁶ söylediği Fâtîha Sûresi, sadece bir kez *ummu’l-Ḳurʾân* olarak kaydedilmiştir.

Kaynaklarda İbrâhîm Sûresi’nin isimleri arasında *el-halîl* yer almamaktadır. Bu kelime İbrâhîm Sûresi’nde de geçmemektedir. Kurʾân’da *el-halîl* kelimesi, Hz. İbrâhîm’in bir sıfatı olarak en-Nisâ Sûresi 125’inci âyette (وَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا)

¹⁵⁴ Vat. Ar. 223 (23^b).

¹⁵⁵ Vat. Ar. 890 (120^a).

¹⁵⁶ Vat. Ar. 204 (267^a); Vat. Ar. 709 (415^a).

¹⁵⁷ Vat. Ar. 206 (296^b); Vat. Ar. 1597 (247^a); Barb. Or. 28 (307^b); Barb. Or. 71 (306^b); Barb. Or. 96 (278^b); Borg. Ar. 64 (328^a). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 367.

¹⁵⁸ Borg. Ar. 61 (258^b).

¹⁵⁹ Ross. 869 (312^b).

¹⁶⁰ Vat. Ar. 202 (77^a); Barb. Or. 72 (298^b).

¹⁶¹ Vat. Ar. 204 (268^a); Vat. Ar. 230 (315^a); Borg. Ar. 64 (329^a). Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 367.

¹⁶² Vat. Ar. 709 (416^b).

¹⁶³ Vat. Ar. 931 (305^a).

¹⁶⁴ Vat. Ar. 890 (121^a); Ross. 869 (312^b).

¹⁶⁵ Vat. Ar. 1588 (271^b).

¹⁶⁶ Süyûtî, *el-İtkân*, 2: 349.

bulunmaktadır. Allah'ın Hz. İbrâhim'i "dost" edindiğini açıklayan bu âyete dayanarak sûre bu isimle yazılmış olabilir.

Borg. Ar. 61'de (XI/XVII. yy.) es-Secde Sûresi, *sûretu'l-ḥarîr* olarak sûre başlığında yer almaktadır.¹⁶⁷ Bu isim, es-Secde Sûresi'nin tevkîfî veya ictihadî isimleri arasında bulunmamaktadır. Sûrenin 15'inci âyetinde geçen "خَرُّوا سَجْدًا" (secdeye kapanırlar)" ifadesindeki "ḥarra" fiilinin masdarı, sûrenin ismi olarak yazılmıştır.

Barb. Or. 90'da (X/XVI. yy.) Sebe Sûresi'nin ismi *es-seyyâḥûn* şeklinde kaydedilmiştir. Bu kelime sûrenin ismi olarak kaynaklarda yer almamaktadır. Sûrenin 18'inci âyetinde, Sebe halkına "gece-gündüz güven içinde seyahat etmeleri (وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ)" buyurulmakta, 19'uncu âyetinde ise halkın "Rabbimiz, konak yerlerimizin arasını uzaklaştır (فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا)" dedikleri belirtilmektedir. Sûre, bu âyetlere dayanılarak bu şekilde isimlendirilmiş olabilir.

el-Mücâdele Sûresi'nin ismi, birinci âyette geçen *tucâdilu* (fiil-i muzâri) fiilinin mâzî formu olan *câdele* ile yazılmıştır. Bu kullanım kaynaklarda tespit edilememiştir.

el-Münâfikun Sûresi'nin birinci âyetinde, hem *el-munâfikûn* (merfu') hem de *el-munâfikîn* (mansûb) kelimeleri geçmektedir. Sûrenin ismi, âyette geçen ikinci kullanıma göre yazılmıştır.

et-Tekvîr Sûresi'nin isimlerinden biri *el-ıışâr* (dişi develer), kaynaklarda sûrenin adı olarak tespit edilememiştir. Kur'ân'da bir kez geçen bu kelime, sûrenin dördüncü âyetinde yer almaktadır: "وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ".

eş-Şems Sûresi'nin isimlerinden biri *ve'l-leyli izâ yağşâ* sûrenin dördüncü âyetidir ve kaynaklarda bu kullanım bulunamamıştır. El-Hümeze Sûresi'nin *lumeze* ve el-Mâûn Sûresi'nin *miskîn*; el-İsrâ Sûresi'nin *esrâ*, et-Tekasür Sûresi'nin *el-meḳâbir* ve *el-ḳabr*; el-İnsan Sûresi'nin dördüncü âyetinde geçen *selâsilâ* ve el-Mutaffifîn Sûresi'nin 18 ve 22'nci âyetlerinde bulunan *el-ebâr* şeklinde isimlendirilmesi de klasik kaynaklarda tespit edilememiştir.

3. KUR'ÂN ELYAZMALARINDA BULUNAN MEKKÎ-MEDENÎ BİLGİSİ

İncelediğimiz Kur'ân elyazmalarının sûre başlıklarında, sûrelerin Mekkî veya Medenî olduğuna dair açıklamalar bulunmaktadır. Ancak her bir elyazma-

¹⁶⁷ Yazmada sehven "الحري" yazılmıştır.

1470 | Gözeler, Esra. A Study on Qur'ân Manuscripts in the Vatican ...

sında bu özellik bulunmamaktadır. Başlıklarında Mekkî-Medenî bilgisi yer alan nüshalarda ise her sûrede bu bilginin yer almadığı yazmalar söz konusudur. Diğer taraftan çok ayrıntılı Mekkî-Medenî bilgisi yer alan nüshalar da mevcuttur. Nüshalarda yer alan farklı belirlemeler aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekkî-Medenî Bilgisi	
1/el-Fâtiha	Mekkî ¹⁶⁸	Medenî ¹⁶⁹
2/el-Bakara	Mekkî ¹⁷⁰	Medenî ¹⁷¹
3/Âl-i İmrân	Mekkî ¹⁷²	Medenî ¹⁷³
4/en-Nisâ	Mekkî ¹⁷⁴	Medenî ¹⁷⁵
5/el-Mâide	Mekkî ¹⁷⁶	Medenî ¹⁷⁷
6/el-En'âm	Mekkî ¹⁷⁸	-
7/el-A'râf	Mekkî ¹⁷⁹	Medenî ¹⁸⁰

¹⁶⁸ Vat. Ar. 195 (1^b); Vat. Ar. 206 (1^b); Vat. Ar. 207 (318^b); Vat. Ar. 207 (60^b); Vat. Ar. 221 (1^b); Vat. Ar. 931 (1^b); Vat. Ar. 935 (1^b); Vat. Ar. 1502 (2^b); Barb. Or. 91 (1^b); Borg. Ar. 263 (1^b).

¹⁶⁹ Vat. Ar. 195 (1^b); Vat. Ar. 203 (1^b); Vat. Ar. 1502 (2^b).

¹⁷⁰ Vat. Ar. 195 (1^b); Vat. Ar. 598 (2^a); Vat. Ar. 935 (2^a); Vat. Ar. 939 (1^a).

¹⁷¹ Vat. Ar. 931 (2^a); Vat. Ar. 1502 (3^a); Vat. Ar. 1616 (2^a); Borg. Ar. 263 (2^a); Borg. Ar. 879 (2^b).

¹⁷² Vat. Ar. 935 (3^a); Vat. Ar. 1591 (2^b); Vat. Ar. 1597 (35^a); Barb. Or. 91 (22^a); Borg. Ar. 263 (30^a).

¹⁷³ Vat. Ar. 195 (16^a); Vat. Ar. 203 (19^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 230 (27^a); Vat. Ar. 231 (32^a); Vat. Ar. 895 (15^a); Vat. Ar. 931 (26^a); Vat. Ar. 934 (27^b); Vat. Ar. 939 (12^a); Vat. Ar. 1484 (27^a); Vat. Ar. 1502 (28^b); Vat. Ar. 1588 (30^a); Vat. Ar. 1616 (27^b); Barb. Or. 71 (25^b); Barb. Or. 128 (19^a); Borg. Ar. 61 (21^a); Borg. Ar. 64 (27^a); Borg. Ar. 879 (33^a).

¹⁷⁴ Barb. Or. 91 (33^b).

¹⁷⁵ Vat. Ar. 202 (12^b); Vat. Ar. 203 (30^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 230 (41^b); Vat. Ar. 231 (49^b); Vat. Ar. 389 (26^a); Vat. Ar. 895 (36^b); Vat. Ar. 931 (39^a); Vat. Ar. 934 (42^b); Vat. Ar. 939 (18^a); Vat. Ar. 1484 (42^a); Vat. Ar. 1502 (42^b); Vat. Ar. 1588 (45^b); Vat. Ar. 1616 (41^b); Barb. Or. 71 (39^b); Barb. Or. 96 (26^b).

¹⁷⁶ Vat. Ar. 202 (17^a); Barb. Or. 91 (46^a).

¹⁷⁷ Vat. Ar. 195 (33^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 230 (56^b); Vat. Ar. 231 (68^b); Vat. Ar. 389 (39^b); Vat. Ar. 895 (59^a); Vat. Ar. 931 (54^a); Vat. Ar. 934 (57^b); Vat. Ar. 939 (25^b); Vat. Ar. 1484 (58^a); Vat. Ar. 1502 (58^b); Vat. Ar. 1588 (62^a); Vat. Ar. 1597 (54^b); Vat. Ar. 1616 (57^b); Borg. Ar. 61 (45^a); Borg. Ar. 64 (26^b).

¹⁷⁸ Vat. Ar. 195 (41^a); Vat. Ar. 202 (21^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (83^a); Vat. Ar. 931 (65^a); Vat. Ar. 934 (68^b); Vat. Ar. 939 (31^a); Vat. Ar. 1484 (69^b); Vat. Ar. 1502 (69^b); Vat. Ar. 1588 (74^b); Vat. Ar. 1616 (69^b); Barb. Or. 71 (66^a); Barb. Or. 91 (55^a); Barb. Or. 128 (49^b); Borg. Ar. 61 (54^a); Borg. Ar. 64 (68^a).

¹⁷⁹ Vat. Ar. 195 (48^b); Vat. Ar. 202 (24^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 230 (78^b); Vat. Ar. 231 (98^a); Vat. Ar. 931 (76^a); Vat. Ar. 934 (80^b); Vat. Ar. 939 (37^a); Vat. Ar. 1502 (83^a); Vat. Ar. 1588 (87^b); Vat. Ar. 1597 (70^b); Vat. Ar. 1616 (82^b); Barb. Or. 71 (78^a); Barb. Or. 91 (65^a); Barb. Or. 128 (58^a); Borg. Ar. 64 (80^a).

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1471

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi	
8/el-Enfâl	Mekki ¹⁸¹	Medeni ¹⁸²
9/et-Tevbe	Mekki ¹⁸³	Medeni ¹⁸⁴
10/Yûnus	Mekki ¹⁸⁵	Medeni ¹⁸⁶
11/Hûd	Mekki ¹⁸⁷	Medeni ¹⁸⁸
12/Yûsuf	Mekki ¹⁸⁹	-
13/er-Ra'd	Mekki ¹⁹⁰	Medeni ¹⁹¹
14/İbrâhîm	Mekki ¹⁹²	-

¹⁸⁰ Vat. Ar. 1588 (87^b).

¹⁸¹ Vat. Ar. 231 (115^a); Vat. Ar. 1588 (102^b); Barb. Or. 91 (76^a).

¹⁸² Vat. Ar. 195 (57^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 230 (92^a); Vat. Ar. 389 (53^b); Vat. Ar. 931 (89^b); Vat. Ar. 934 (94^a); Vat. Ar. 939 (43^b); Vat. Ar. 1484 (98^b); Vat. Ar. 1502 (97^b); Vat. Ar. 1588 (102^b); Vat. Ar. 1597 (80^b); Vat. Ar. 1616 (97^a); Barb. Or. 71 (92^a); Borg. Ar. 61 (75^b); Borg. Ar. 64 (93^b).

¹⁸³ Vat. Ar. 231 (121^a); Vat. Ar. 1588 (108^a); Barb. Or. 91 (80^a).

¹⁸⁴ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 230 (96^b); Vat. Ar. 389 (58^b); Vat. Ar. 931 (94^b); Vat. Ar. 934 (99^a); Vat. Ar. 939 (46^a); Vat. Ar. 1484 (104^a); Vat. Ar. 1502 (103^a); Vat. Ar. 1597 (84^a); Vat. Ar. 1616 (102^b); Barb. Or. 71 (96^b); Barb. Or. 96 (76^b); Barb. Or. 128 (72^a); Borg. Ar. 64 (99^a); Borg. Ar. 879 (124^a).

¹⁸⁵ Vat. Ar. 195 (68^a); Vat. Ar. 931 (104^b); Vat. Ar. 934 (148^b); Vat. Ar. 939 (51^a); Vat. Ar. 1484 (115^a); Vat. Ar. 1502 (114^a); Vat. Ar. 1588 (118^b); Vat. Ar. 1597 (91^b); Vat. Ar. 1616 (113^b); Barb. Or. 71 (106^a); Barb. Or. 91 (88^b); Borg. Ar. 64 (109^b); Borg. Ar. 879 (137^b).

¹⁸⁶ Vat. Ar. 230 (106^b).

¹⁸⁷ Vat. Ar. 195 (72^b); Vat. Ar. 202 (33^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (142^a); Vat. Ar. 389 (65^a); Vat. Ar. 895 (143^a); Vat. Ar. 931 (111^b); Vat. Ar. 934 (106^b); Vat. Ar. 939 (54^b); Vat. Ar. 1050 (168^a); Vat. Ar. 1484 (123^a); Vat. Ar. 1502 (121^b); Vat. Ar. 1588 (126^b); Vat. Ar. 1597 (96^b); Vat. Ar. 1616 (121^a); Barb. Or. 71 (113^a).

¹⁸⁸ Vat. Ar. 1588 (126^b).

¹⁸⁹ Vat. Ar. 195 (77^b); Vat. Ar. 202 (35^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (151^b); Vat. Ar. 895 (152^b); Vat. Ar. 931 (118^b); Vat. Ar. 934 (113^a); Vat. Ar. 939 (58^a); Vat. Ar. 1050 (179^a); Vat. Ar. 1484 (131^b); Vat. Ar. 1502 (130^a); Vat. Ar. 1588 (134^a); Vat. Ar. 1597 (102^a); Vat. Ar. 1616 (122^b); Barb. Or. 71 (120^a); Borg. Ar. 64 (124^b).

¹⁹⁰ Vat. Ar. 195 (82^b); Vat. Ar. 202 (38^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 230 (126^b); Vat. Ar. 231 (159^b); Vat. Ar. 389 (69^b); Vat. Ar. 934 (119^b); Vat. Ar. 939 (61^a); Vat. Ar. 1050 (189^b); Vat. Ar. 1484 (139^a); Vat. Ar. 1502 (138^a); Vat. Ar. 1588 (142^b); Barb. Or. 71 (126^b); Barb. Or. 91 (107^a).

¹⁹¹ Vat. Ar. 598 (125^a); Vat. Ar. 709 (168^a); Vat. Ar. 895 (161^a); Vat. Ar. 931 (125^b); Vat. Ar. 1597 (107^a); Vat. Ar. 1616 (136^a); Borg. Ar. 64 (131^b).

¹⁹² Vat. Ar. 195 (84^b); Vat. Ar. 202 (39^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (163^b); Vat. Ar. 389 (72^b); Vat. Ar. 931 (128^b); Vat. Ar. 934 (112^b); Vat. Ar. 939 (63^a); Vat. Ar. 1050 (194^b); Vat. Ar. 1484 (143^a); Vat. Ar. 1502

1472 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekkî-Medenî Bilgisi	
15/el-Hicr	Mekkî ¹⁹³	Medenî ¹⁹⁴
16/en-Nahl	Mekkî ¹⁹⁵	Medenî ¹⁹⁶
17/el-İsrâ	Mekkî ¹⁹⁷	Medenî ¹⁹⁸
18/el-Kehf	Mekkî ¹⁹⁹	-
19/Meryem	Mekkî ²⁰⁰	-
20/Tâhâ	Mekkî ²⁰¹	Medenî ²⁰²
21/el-Enbiyâ	Mekkî ²⁰³	Medenî ²⁰⁴

(142^b); Vat. Ar. 1588 (146^b); Vat. Ar. 1597 (109^b); Vat. Ar. 1616 (139^b); Barb. Or. 71 (130^a); Borg. Ar. 64 (135^a).

¹⁹³ Vat. Ar. 195 (87^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 230 (133^a); Vat. Ar. 231 (167^b); Vat. Ar. 389 (76^b); Vat. Ar. 931 (132^a); Vat. Ar. 934 (126^a); Vat. Ar. 939 (65^a); Vat. Ar. 1050 (199^b); Vat. Ar. 1484 (146^b); Vat. Ar. 1502 (145^b); Vat. Ar. 1588 (150^a); Vat. Ar. 1597 (112^a); Vat. Ar. 1616 (142^b); Barb. Or. 71 (133^a); Barb. Or. 91 (112^b); Barb. Or. 96 (118^b); Borg. Ar. 64 (138^b); Borg. Ar. 879 (173^b); Ross. 869 (135^a).

¹⁹⁴ Vat. Ar. 1588 (150^a).

¹⁹⁵ Vat. Ar. 195 (88^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (171^a); Vat. Ar. 389 (78^b); Vat. Ar. 895 (174^b); Vat. Ar. 931 (134^b); Vat. Ar. 934 (128^a); Vat. Ar. 939 (66^a); Vat. Ar. 1050 (204^a); Vat. Ar. 1484 (150^a); Vat. Ar. 1502 (149^a); Vat. Ar. 1588 (153^a); Vat. Ar. 1597 (114^a); Vat. Ar. 1616 (145^b); Barb. Or. 71 (135^b); Barb. Or. 91 (115^a); Barb. Or. 128 (102^b).

¹⁹⁶ Vat. Ar. 1588 (153^a).

¹⁹⁷ Vat. Ar. 195 (93^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 931 (142^a); Vat. Ar. 934 (135^a); Vat. Ar. 939 (70^a); Vat. Ar. 1050 (215^b); Vat. Ar. 1484 (158^a); Vat. Ar. 1502 (157^b); Vat. Ar. 1588 (161^b); Vat. Ar. 1597 (119^b).

¹⁹⁸ Vat. Ar. 1588 (161^b).

¹⁹⁹ Vat. Ar. 195 (97^a); Vat. Ar. 202 (44^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (188^a); Vat. Ar. 389 (92^a); Vat. Ar. 931 (147^b); Vat. Ar. 934 (150^b); Vat. Ar. 1050 (226^a); Vat. Ar. 1484 (165^a); Vat. Ar. 1502 (164^b); Vat. Ar. 1588 (169^a); Vat. Ar. 1597 (124^a); Vat. Ar. 1616 (159^b); Barb. Or. 91 (125^b); Barb. Or. 128 (112^b); Borg. Ar. 64 (156^a).

²⁰⁰ Vat. Ar. 195 (101^a); Vat. Ar. 202 (46^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (195^b); Vat. Ar. 389 (98^a); Vat. Ar. 931 (153^b); Vat. Ar. 934 (156^b); Vat. Ar. 1484 (171^a); Vat. Ar. 1502 (171^b); Vat. Ar. 1588 (176^a); Vat. Ar. 1597 (128^b); Vat. Ar. 1616 (166^a); Barb. Or. 71 (154^a); Barb. Or. 96 (133^b).

²⁰¹ Vat. Ar. 195 (104^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (200^b); Vat. Ar. 389 (102^a); Vat. Ar. 931 (157^a); Vat. Ar. 934 (160^a); Vat. Ar. 939 (77^a); Vat. Ar. 1050 (242^b); Vat. Ar. 1484 (175^a); Vat. Ar. 1502 (175^b); Vat. Ar. 1588 (180^a); Vat. Ar. 1597 (131^b); Vat. Ar. 1616 (169^b); Barb. Or. 71 (157^b); Borg. Ar. 64 (166^b).

²⁰² Vat. Ar. 598 (159^a).

²⁰³ Vat. Ar. 195 (107^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 230 (162^b); Vat. Ar. 231 (207^a); Vat. Ar. 389 (107^a); Vat. Ar. 884 (264^a); Vat. Ar. 931 (162^a); Vat. Ar. 934 (164^a); Vat. Ar. 935 (219^a); Vat. Ar. 939 (79^b); Vat. Ar.

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1473

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi	
22/el-Hac	Mekki ²⁰⁵	Medeni ²⁰⁶
23/el-Mü'minûn	Mekki ²⁰⁷	Medeni ²⁰⁸
24/en-Nûr	Mekki ²⁰⁹	Medeni ²¹⁰
25/el-Furkân	Mekki ²¹¹	Medeni ²¹²
26/eş-Şuarâ	Mekki ²¹³	-
27/en-Neml	Mekki ²¹⁴	-
28/el-Kasas	Mekki ²¹⁵	-

1484 (181^a); Vat. Ar. 1502 (181^b); Vat. Ar. 1588 (186^a); Vat. Ar. 1597 (135^a); Vat. Ar. 1616 (175^a); Barb. Or. 71 (162^b); Barb. Or. 91 (137^b); Barb. Or. 96 (142^b); Borg. Ar. 61 (139^a).

²⁰⁴ Vat. Ar. 598 (164^a); Vat. Ar. 1588 (186^a).

²⁰⁵ Vat. Ar. 195 (110^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 709 (225^a); Vat. Ar. 711 (117^a); Vat. Ar. 934 (168^b); Vat. Ar. 939 (81^b); Vat. Ar. 1050 (257^b); Vat. Ar. 1502 (187^b); Vat. Ar. 1597 (138^b); Vat. Ar. 1616 (180^a); Barb. Or. 71 (167^a); Barb. Or. 91 (141^b); Borg. Ar. 64 (177^a); Borg. Ar. 879 (220^b).

²⁰⁶ Vat. Ar. 203 (126^a); Vat. Ar. 231 (213^b); Vat. Ar. 598 (169^a); Vat. Ar. 710 (89^a); Vat. Ar. 931 (166^b); Vat. Ar. 1484 (186^a); Vat. Ar. 1588 (191^b); Barb. Or. 72 (163^a).

²⁰⁷ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (219^b); Vat. Ar. 931 (171^b); Vat. Ar. 934 (173^a); Vat. Ar. 939 (84^a); Vat. Ar. 1484 (191^a); Vat. Ar. 1502 (192^b); Vat. Ar. 1588 (197^a); Vat. Ar. 1597 (142^a); Vat. Ar. 1616 (185^a); Barb. Or. 91 (145^b); Borg. Ar. 64 (182^b); Borg. Ar. 879 (226^b).

²⁰⁸ Vat. Ar. 1588 (197^a).

²⁰⁹ Vat. Ar. 195 (117^a); Vat. Ar. 202 (48^a); Vat. Ar. 231 (224^b); Vat. Ar. 598 (178^b); Vat. Ar. 709 (237^a); Vat. Ar. 1588 (202^a); Barb. Or. 71 (176^b); Barb. Or. 91 (149^b); Borg. Ar. 78 (218^a).

²¹⁰ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 931 (175^b); Vat. Ar. 934 (176[?]); Vat. Ar. 939 (85^b); Vat. Ar. 1050 (270^b); Vat. Ar. 1484 (195^b); Vat. Ar. 1502 (197^b); Vat. Ar. 1588 (202^a); Vat. Ar. 1597 (145^a); Vat. Ar. 1616 (189^b); Barb. Or. 96 (158^a); Borg. Ar. 64 (187^b).

²¹¹ Vat. Ar. 202 (50^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 931 (180^b); Vat. Ar. 934 (180^a); Vat. Ar. 939 (88^a); Vat. Ar. 1050 (278^b); Vat. Ar. 1484 (201^b); Vat. Ar. 1502 (203^b); Vat. Ar. 1588 (207^b); Vat. Ar. 1597 (148^b); Vat. Ar. 1616 (195^a); Barb. Or. 71 (181^b); Barb. Or. 91 (153^b); Borg. Ar. 64 (192^b); Borg. Ar. 879 (239^a).

²¹² Vat. Ar. 195 (120^b).

²¹³ Vat. Ar. 195 (123^a); Vat. Ar. 202 (51^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (235^b); Vat. Ar. 931 (184^a); Vat. Ar. 934 (183^a); Vat. Ar. 939 (90^a); Vat. Ar. 1050 (284^a); Vat. Ar. 1484 (205^a); Vat. Ar. 1502 (207^b); Vat. Ar. 1588 (211^b); Vat. Ar. 1597 (151^a); Vat. Ar. 1616 (199^a).

²¹⁴ Vat. Ar. 195 (127^a); Vat. Ar. 202 (53^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (242^b); Vat. Ar. 389 (115^a); Vat. Ar. 931 (189^a); Vat. Ar. 934 (187^b); Vat. Ar. 939 (92^a); Vat. Ar. 1050 (291^b); Vat. Ar. 1484 (211^a); Vat. Ar. 1502 (214^a); Vat. Ar. 1588 (217^b); Vat. Ar. 1597 (155^a); Vat. Ar. 1616 (204^b); Barb. Or. 91 (161^b); Barb. Or. 128 (146^b); Borg. Ar. 61 (162^a); Borg. Ar. 64 (202^b); Borg. Ar. 879 (250^b).

1474 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi
29/el-Ankebût	Mekki ²¹⁶ -
30/er-Rûm	Mekki ²¹⁷ -
31/Lokmân	Mekki ²¹⁸ Medenî ²¹⁹
32/es-Secde	Mekki ²²⁰ -
33/el-Ahzâb	Mekki ²²¹ Medenî ²²²
34/Sebe'	Mekki ²²³ Medenî ²²⁴

²¹⁵ Vat. Ar. 195 (130^a); Vat. Ar. 202 (55^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (248^b); Vat. Ar. 389 (120^b); Vat. Ar. 931 (193^b); Vat. Ar. 934 (191^a); Vat. Ar. 939 (94^a); Vat. Ar. 1050 (287^b); Vat. Ar. 1484 (216^a); Vat. Ar. 1502 (219^b); Vat. Ar. 1588 (222^b); Vat. Ar. 1597 (158^b); Vat. Ar. 1616 (209^b); Barb. Or. 71 (184^b); Barb. Or. 91 (165^b); Barb. Or. 128 (150^a); Borg. Ar. 61 (165^b); Borg. Ar. 64 (207^b); Borg. Ar. 879 (256^a).

²¹⁶ Vat. Ar. 195 (134^a); Vat. Ar. 202 (57^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (255^b); Vat. Ar. 389 (126^a); Vat. Ar. 931 (199^a); Vat. Ar. 934 (195^b); Vat. Ar. 939 (96^b); Vat. Ar. 1484 (222^a); Vat. Ar. 1502 (226^b); Vat. Ar. 1588 (228^b); Vat. Ar. 1597 (162^b); Vat. Ar. 1616 (215^b); Barb. Or. 91 (170^a); Barb. Or. 96 (184^b); Borg. Ar. 61 (170^a).

²¹⁷ Vat. Ar. 195 (137^a); Vat. Ar. 202 (59^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (260^b); Vat. Ar. 389 (119^b); Vat. Ar. 895 (188^b); Vat. Ar. 931 (203^a); Vat. Ar. 934 (199^a); Vat. Ar. 939 (98^b); Vat. Ar. 1050 (311^a); Vat. Ar. 1484 (226^a); Vat. Ar. 1502 (231^a); Vat. Ar. 1588 (232^b); Vat. Ar. 1597 (165^b); Vat. Ar. 1616 (219^b); Barb. Or. 71 (203^b); Barb. Or. 91 (173^b); Barb. Or. 96 (189^a); Barb. Or. 128 (157^a); Borg. Ar. 61 (173^b); Borg. Ar. 64 (217^a); Borg. Ar. 879 (268^a).

²¹⁸ Vat. Ar. 195 (138^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (264^b); Vat. Ar. 389 (127^a); Vat. Ar. 931 (206^b); Vat. Ar. 934 (201^b); Vat. Ar. 939 (100^a); Vat. Ar. 1050 (315^a); Vat. Ar. 1484 (229^b); Vat. Ar. 1502 (234^b); Vat. Ar. 1588 (236^a); Vat. Ar. 1616 (223^a); Barb. Or. 71 (206^b); Barb. Or. 96 (192^b); Borg. Ar. 64 (220^b); Borg. Ar. 879 (272^b); Ross. 869 (211^a).

²¹⁹ Barb. Or. 91 (176^b).

²²⁰ Vat. Ar. 195 (139^b); Vat. Ar. 202 (60^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (267^a); Vat. Ar. 389 (122^a); Vat. Ar. 931 (208^b); Vat. Ar. 934 (203^b); Vat. Ar. 939 (100^b); Vat. Ar. 1484 (232^a); Vat. Ar. 1502 (237^a); Vat. Ar. 1588 (238^b); Vat. Ar. 1597 (169^a); Vat. Ar. 1616 (225^a); Barb. Or. 91 (178^b); Barb. Or. 128 (161^a); Borg. Ar. 61 (178^a); Borg. Ar. 64 (222^b); Borg. Ar. 879 (275^a); Ross. 869 (213^a).

²²¹ Vat. Ar. 598 (213^a).

²²² Vat. Ar. 195 (141^a); Vat. Ar. 202 (60^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (269^a); Vat. Ar. 389 (123^a); Vat. Ar. 931 (209^b); Vat. Ar. 934 (204^b); Vat. Ar. 939 (101^b); Vat. Ar. 1484 (233^b); Vat. Ar. 1502 (239^a); Vat. Ar. 1588 (240^a); Vat. Ar. 1597 (170^b); Barb. Or. 91 (179^b); Borg. Ar. 61 (179^a); Borg. Ar. 879 (277^a).

²²³ Vat. Ar. 202 (62^b); Vat. Ar. 203 (163^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (207^b); Vat. Ar. 231 (276^a); Vat. Ar. 389 (131^b); Vat. Ar. 895 (205^a); Vat. Ar. 931 (215^a); Vat. Ar. 934 (209^b); Vat. Ar. 939 (103^b); Vat. Ar. 1484 (239^a); Vat. Ar. 1502 (245^a); Vat. Ar. 1588 (245^b); Barb. Or. 96 (193^b); Barb. Or. 128 (166^b); Borg. Ar. 61 (183^b); Borg. Ar. 64 (230^a).

²²⁴ Vat. Ar. 1616 (232^a); Borg. Ar. 879 (283^b).

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1475

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi
35/el-Fâtır	Mekki ²²⁵ -
36/Yâsîn	Mekki ²²⁶ -
37/es-Sâffât	Mekki ²²⁷ -
38/Sâd	Mekki ²²⁸ -
39/ez-Zümer	Mekki ²²⁹ Medenî ²³⁰
40/el-Mü'min	Mekki ²³¹ -
41/Fussilet	Mekki ²³² -
42/eş-Şûrâ	Mekki ²³³ -

²²⁵ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (280^a); Vat. Ar. 389 (134^b); Vat. Ar. 931 (218^a); Vat. Ar. 934 (212^a); Vat. Ar. 939 (105^a); Vat. Ar. 1484 (242^b); Vat. Ar. 1502 (249^a); Vat. Ar. 1588 (249^a); Vat. Ar. 1597 (176^b); Vat. Ar. 1616 (235^a); Borg. Ar. 61 (186^a).

²²⁶ Vat. Ar. 202 (64^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (284^a); Vat. Ar. 389 (137^b); Vat. Ar. 884 (368^b); Vat. Ar. 931 (221^a); Vat. Ar. 934 (214^b); Vat. Ar. 939 (106^b); Vat. Ar. 1484 (246^a); Vat. Ar. 1502 (253^a); Vat. Ar. 1588 (252^a); Vat. Ar. 1597 (179^a); Vat. Ar. 1616 (233^a); Vat. Ar. 1711 (1^b); Barb. Or. 16 (29^a); Barb. Or. 96 (200^b); Barb. Or. 128 (171^b); Borg. Ar. 61 (188^b); Borg. Ar. 64 (236^b).

²²⁷ Vat. Ar. 202 (65^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (287^b); Vat. Ar. 389 (140^b); Vat. Ar. 934 (217^a); Vat. Ar. 939 (107^b); Vat. Ar. 1484 (249^a); Vat. Ar. 1502 (256^b); Vat. Ar. 1588 (255^a); Vat. Ar. 1616 (241^a); Vat. Ar. 1711 (4^b); Barb. Or. 128 (173^b); Borg. Ar. 64 (239^b).

²²⁸ Vat. Ar. 202 (66^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (220^a); Vat. Ar. 231 (292^b); Vat. Ar. 389 (144^b); Vat. Ar. 500 (147^a); Vat. Ar. 931 (227^a); Vat. Ar. 934 (220^a); Vat. Ar. 939 (109^a); Vat. Ar. 1484 (254^a); Vat. Ar. 1502 (261^a); Vat. Ar. 1591 (290^b); Vat. Ar. 1597 (183^b); Vat. Ar. 1616 (245^a); Vat. Ar. 1711 (9^b); Barb. Or. 71 (227^b); Barb. Or. 128 (176^b); Borg. Ar. 185 (3^a); Borg. Ar. 879 (300^b).

²²⁹ Vat. Ar. 202 (67^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (296^a); Vat. Ar. 389 (147^b); Vat. Ar. 895 (219^b); Vat. Ar. 931 (230^a); Vat. Ar. 934 (223^a); Vat. Ar. 939 (110^a); Vat. Ar. 1484 (257^a); Vat. Ar. 1502 (264^b); Vat. Ar. 1588 (262^a); Vat. Ar. 1591 (295^b); Vat. Ar. 1597 (186^a); Vat. Ar. 1616 (248^a); Vat. Ar. 1711 (13^b); Barb. Or. 71 (230^b); Barb. Or. 91 (198^a); Barb. Or. 128 (178^b); Borg. Ar. 64 (247^a).

²³⁰ Vat. Ar. 1588 (262^a).

²³¹ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (301^a); Vat. Ar. 931 (234^b); Vat. Ar. 934 (227^a); Vat. Ar. 939 (112^a); Vat. Ar. 1484 (262^a); Vat. Ar. 1502 (269^b); Vat. Ar. 1588 (266^b); Vat. Ar. 1597 (189^b); Vat. Ar. 1616 (253^a); Barb. Or. 91 (201^b); Borg. Ar. 64 (252^a).

²³² Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (307^b); Vat. Ar. 389 (156^b); Vat. Ar. 931 (239^b); Vat. Ar. 939 (114^a); Vat. Ar. 1484 (267^a); Vat. Ar. 1502 (275^a); Vat. Ar. 1588 (271^b); Vat. Ar. 1591 (207^b); Vat. Ar. 1597 (193^a); Vat. Ar. 1616 (257^b); Barb. Or. 96 (205^a).

1476 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi	
43/ez-Zuhruf	Mekki ²³⁴	Medeni ²³⁵
44/ed-Duhân	Mekki ²³⁶	-
45/el-Câsiye	Mekki ²³⁷	-
46/el-Ahkaf	Mekki ²³⁸	-
47/Muhammed	Mekki ²³⁹	Medeni ²⁴⁰
48/el-Feth	Mekki ²⁴¹	Medeni ²⁴²
49/el-Hucurât	Mekki ²⁴³	Medeni ²⁴⁴
50/Kâf	Mekki ²⁴⁵	Medeni ²⁴⁶

²³³ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (311^b); Vat. Ar. 931 (242^a); Vat. Ar. 934 (234^a); Vat. Ar. 939 (115^b); Vat. Ar. 1484 (270^b); Vat. Ar. 1502 (278^b); Vat. Ar. 1588 (275^a); Vat. Ar. 1597 (195^b); Vat. Ar. 1616 (261^a); Barb. Or. 71 (242^b); Barb. Or. 96 (209^a); Borg. Ar. 61 (206^a); Borg. Ar. 879 (320^a).

²³⁴ Vat. Ar. 231 (315^a); Vat. Ar. 931 (245^b); Vat. Ar. 934 (237^a); Vat. Ar. 939 (117^a); Vat. Ar. 1484 (274^a); Vat. Ar. 1502 (282^b); Vat. Ar. 1588 (278^a); Vat. Ar. 1597 (198^a); Vat. Ar. 1616 (264^b); Vat. Ar. 1711 (20^b); Barb. Or. 71 (246^a); Barb. Or. 91 (210^b); Barb. Or. 96 (212^b); Borg. Ar. 879 (324^b).

²³⁵ Vat. Ar. 204 (?).

²³⁶ Vat. Ar. 202 (69^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (319^b); Vat. Ar. 931 (248^b); Vat. Ar. 934 (239^b); Vat. Ar. 939 (118^b); Vat. Ar. 1484 (278^a); Vat. Ar. 1502 (287^a); Vat. Ar. 1588 (282^a); Vat. Ar. 1597 (200^b); Vat. Ar. 1616 (268^a); Vat. Ar. 1711 (24^b); Barb. Or. 71 (249^a); Ross. 869 (255^a).

²³⁷ Vat. Ar. 202 (69^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (321^b); Vat. Ar. 931 (250^a); Vat. Ar. 934 (241^a); Vat. Ar. 939 (119^a); Vat. Ar. 1484 (279^b); Vat. Ar. 1502 (288^b); Vat. Ar. 1588 (283^a); Vat. Ar. 1616 (269^b); Vat. Ar. 1711 (26^b); Barb. Or. 71 (250^b); Barb. Or. 91 (214^b).

²³⁸ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (324^a); Vat. Ar. 931 (252^a); Vat. Ar. 934 (242^b); Vat. Ar. 939 (120^a); Vat. Ar. 1484 (282^a); Vat. Ar. 1502 (291^a); Vat. Ar. 1597 (203^b); Vat. Ar. 1616 (272^a); Vat. Ar. 1711 (28^b); Barb. Or. 71 (252^b); Barb. Or. 91 (216^a); Borg. Ar. 879 (333^a).

²³⁹ Vat. Ar. 231 (327^a); Vat. Ar. 1616 (274^b).

²⁴⁰ Vat. Ar. 202 (70^a); Vat. Ar. 203 (194^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 931 (254^b); Vat. Ar. 939 (121^a); Vat. Ar. 1484 (284^b); Vat. Ar. 1502 (294^a); Vat. Ar. 1588 (287^b); Vat. Ar. 1591 (326^b); Vat. Ar. 1597 (205^b); Vat. Ar. 1711 (31^b).

²⁴¹ Vat. Ar. 1597 (207^a); Vat. Ar. 1616 (276^b); Barb. Or. 16 (35^b); Barb. Or. 71 (257^a).

²⁴² Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 884 (430^a); Vat. Ar. 931 (256^b); Vat. Ar. 939 (122^a); Vat. Ar. 1484 (287^a); Vat. Ar. 1502 (296^b); Vat. Ar. 1588 (290^a); Barb. Or. 91 (220^a); Barb. Or. 96 (225^a); Barb. Or. 128 (199^a); Borg. Ar. 879 (339^a); Ross. 869 (263^a).

²⁴³ Vat. Ar. 231 (333^a); Vat. Ar. 939 (123^a); Barb. Or. 71 (259^b).

²⁴⁴ Vat. Ar. 203 (197^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 598 (263^b); Vat. Ar. 931 (258^b); Vat. Ar. 934 (248^b); Vat. Ar. 1484 (289^b); Vat. Ar. 1502 (299^b); Vat. Ar. 1588 (292^a); Vat. Ar. 1597 (209^a); Vat. Ar. 1616 (279^a); Vat. Ar. 1711 (35^a); Barb. Or. 96 (227^b); Barb. Or. 128 (201^a); Borg. Ar. 64 (278^b).

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1477

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi	
51/ez-Zâriyât	Mekki ²⁴⁷	Medeni ²⁴⁸
52/et-Tûr	Mekki ²⁴⁹	-
53/en-Necm	Mekki ²⁵⁰	-
54/el-Kamer	Mekki ²⁵¹	-
55/er-Rahmân	Mekki ²⁵²	Medeni ²⁵³
56/el-Vâkıa	Mekki ²⁵⁴	Medeni ²⁵⁵

²⁴⁵ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (252^b); Vat. Ar. 231 (334^b); Vat. Ar. 931 (260^a); Vat. Ar. 934 (249^b); Vat. Ar. 939 (123^b); Vat. Ar. 1484 (291^a); Vat. Ar. 1502 (301^a); Vat. Ar. 1588 (293^b); Vat. Ar. 1597 (210^a); Vat. Ar. 1616 (280^b); Vat. Ar. 1711 (37^a); Barb. Or. 71 (261^a); Barb. Or. 96 (229^b); Barb. Or. 128 (202^a); Borg. Ar. 186 (14^a).

²⁴⁶ Vat. Ar. 598 (264^b).

²⁴⁷ Vat. Ar. 203 (199^b); Vat. Ar. 231 (336^b); Vat. Ar. 500 (181^a); Vat. Ar. 931 (261^a); Vat. Ar. 934 (250^b); Vat. Ar. 939 (124^a); Vat. Ar. 1484 (293^a); Vat. Ar. 1502 (303^a); Vat. Ar. 1588 (295^a); Vat. Ar. 1597 (211^b); Vat. Ar. 1616 (282^a); Vat. Ar. 1711 (39^a); Barb. Or. 71 (262^b); Barb. Or. 96 (231^a); Borg. Ar. 186 (16^b); Borg. Ar. 879 (345^b).

²⁴⁸ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 598 (266^a).

²⁴⁹ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (338^b); Vat. Ar. 931 (262^a); Vat. Ar. 934 (252^a); Vat. Ar. 935 (361^b); Vat. Ar. 939 (125^a); Vat. Ar. 1484 (294^b); Vat. Ar. 1502 (304^b); Vat. Ar. 1597 (212^b); Vat. Ar. 1616 (283^b); Vat. Ar. 1711 (40^b); Barb. Or. 71 (264^a); Barb. Or. 96 (232^b); Barb. Or. 128 (204^a).

²⁵⁰ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (340^b); Vat. Ar. 884 (443^b); Vat. Ar. 931 (264^a); Vat. Ar. 934 (253^a); Vat. Ar. 939 (125^b); Vat. Ar. 1484 (296^a); Vat. Ar. 1502 (306^a); Vat. Ar. 1588 (298^a); Vat. Ar. 1597 (213^b); Vat. Ar. 1616 (285^a); Vat. Ar. 1711 (42^b); Barb. Or. 71 (265^b); Barb. Or. 96 (234^a); Barb. Or. 128 (205^a); Ross. 869 (271^a).

²⁵¹ Vat. Ar. 203 (202^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (342^a); Vat. Ar. 500 (157^b); Vat. Ar. 931 (265^a); Vat. Ar. 934 (254^a); Vat. Ar. 935 (365^b); Vat. Ar. 939 (126^a); Vat. Ar. 1484 (298^a); Vat. Ar. 1502 (308^a); Vat. Ar. 1588 (299^b); Vat. Ar. 1597 (215^a); Vat. Ar. 1616 (286^b); Vat. Ar. 1711 (44^a); Barb. Or. 71 (267^a); Barb. Or. 96 (235^b); Borg. Ar. 64 (286^b).

²⁵² Vat. Ar. 204 (231^b); Vat. Ar. 207 (1^b); Vat. Ar. 231 (344^a); Vat. Ar. 500 (159^a); Vat. Ar. 710 (145^a); Vat. Ar. 931 (266^b); Vat. Ar. 934 (255^b); Vat. Ar. 939 (126^b); Vat. Ar. 1484 (299^b); Vat. Ar. 1502 (309^b); Vat. Ar. 1588 (301^a); Vat. Ar. 1597 (216^a); Vat. Ar. 1616 (288^a); Vat. Ar. 1711 (46^a); Barb. Or. 71 (268^b); Barb. Or. 96 (237^b).

²⁵³ Vat. Ar. 598 (271^b).

²⁵⁴ Vat. Ar. 203 (205^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (261^a); Vat. Ar. 207 (3^b); Vat. Ar. 231 (346^a); Vat. Ar. 931 (268^a); Vat. Ar. 934 (256^b); Vat. Ar. 939 (127^a); Vat. Ar. 1484 (301^b); Vat. Ar. 1588 (302^b); Vat. Ar. 1597 (217^a); Vat. Ar. 1616 (289^b); Barb. Or. 16 (41^a); Barb. Or. 96 (239^a); Barb. Or. 128 (208^b).

²⁵⁵ Vat. Ar. 1502 (311^b).

1478 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi	
57/el-Hadîd	Mekki ²⁵⁶	Medeni ²⁵⁷
58/el-Mücâdele	Mekki ²⁵⁸	Medeni ²⁵⁹
59/el-Haşr	Mekki ²⁶⁰	Medeni ²⁶¹
60/el-Mümtehine	Mekki ²⁶²	Medeni ²⁶³
61/es-Saf	Mekki ²⁶⁴	Medeni ²⁶⁵
62/el-Cum'a	Mekki ²⁶⁶	Medeni ²⁶⁷
63/el-Münâfikun	Mekki ²⁶⁸	Medeni ²⁶⁹
64/et-Tegâbün	Mekki ²⁷⁰	Medeni ²⁷¹

²⁵⁶ Vat. Ar. 934 (258^a); Barb. Or. 71 (271^b).

²⁵⁷ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (262^b); Vat. Ar. 207 (6^b); Vat. Ar. 931 (269^b); Vat. Ar. 939 (128^a); Vat. Ar. 1484 (303^b); Vat. Ar. 1502 (313^b); Vat. Ar. 1597 (218^b); Vat. Ar. 1616 (291^b); Vat. Ar. 1711 (50^a); Barb. Or. 96 (241^a).

²⁵⁸ Vat. Ar. 231 (351^b).

²⁵⁹ Vat. Ar. 202 (71^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (265^a); Vat. Ar. 207 (10^a); Vat. Ar. 931 (272^a); Vat. Ar. 939 (129^a); Vat. Ar. 1484 (306^a); Vat. Ar. 1502 (316^b); Vat. Ar. 1588 (306^b); Vat. Ar. 1597 (220^b); Vat. Ar. 1616 (294^a); Vat. Ar. 1711 (52^b); Barb. Or. 96 (243^b); Barb. Or. 128 (211^b); Borg. Ar. 64 (294^a).

²⁶⁰ Vat. Ar. 231 (353^b); Vat. Ar. 934 (261^b); Borg. Ar. 879 (362^a).

²⁶¹ Vat. Ar. 195 (183^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (266^b); Vat. Ar. 207 (12^b); Vat. Ar. 931 (273^b); Vat. Ar. 939 (129^b); Vat. Ar. 1484 (308^a); Vat. Ar. 1502 (318^b); Vat. Ar. 1588 (308^b); Vat. Ar. 1597 (222^a); Vat. Ar. 1616 (296^a); Barb. Or. 91 (234^b); Barb. Or. 96 (245^b); Barb. Or. 128 (213^a); Borg. Ar. 64 (296^a); Ross. 869 (281^b).

²⁶² Vat. Ar. 231 (356^a); Vat. Ar. 934 (262^b); Vat. Ar. 1597 (223^b); Barb. Or. 72 (270^a); Barb. Or. 91 (236^a).

²⁶³ Vat. Ar. 202 (72^a); Vat. Ar. 204 (240^a); Vat. Ar. 206 (268^b); Vat. Ar. 207 (15^a); Vat. Ar. 931 (275^a); Vat. Ar. 939 (130^b); Vat. Ar. 1484 (310^a); Vat. Ar. 1502 (321^a); Barb. Or. 96 (248^a); Barb. Or. 128 (214^a).

²⁶⁴ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (358^a); Vat. Ar. 934 (264^a); Vat. Ar. 939 (131^a); Barb. Or. 71 (279^b); Barb. Or. 128 (215^b).

²⁶⁵ Vat. Ar. 206 (269^b); Vat. Ar. 207 (17^a); Vat. Ar. 710 (152^a); Vat. Ar. 931 (276^b); Vat. Ar. 1484 (310^b); Vat. Ar. 1502 (322^b); Vat. Ar. 1588 (311^b); Vat. Ar. 1597 (224^b); Vat. Ar. 1616 (299^a); Barb. Or. 96 (249^b).

²⁶⁶ Vat. Ar. 207 (18^b); Vat. Ar. 231 (359^a); Vat. Ar. 711 (245^b); Vat. Ar. 934 (264^b); Barb. Or. 71 (280^b).

²⁶⁷ Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 931 (277^b); Vat. Ar. 935 (383^b); Vat. Ar. 939 (131^b); Vat. Ar. 1484 (313^a); Vat. Ar. 1502 (323^b); Vat. Ar. 1588 (312^b); Vat. Ar. 1616 (300^a); Barb. Or. 96 (250^b); Borg. Ar. 879 (367^b).

²⁶⁸ Vat. Ar. 203 (213^a); Vat. Ar. 231 (360^a); Vat. Ar. 711 (246^a); Vat. Ar. 1484 (313^b).

²⁶⁹ Vat. Ar. 195 (186^a); Vat. Ar. 204 (242^b); Vat. Ar. 207 (19^b); Vat. Ar. 931 (278^a); Vat. Ar. 934 (265^a); Vat. Ar. 939 (131^b); Vat. Ar. 1502 (324^b); Vat. Ar. 1597 (225^b); Vat. Ar. 1616 (301^a); Barb. Or. 96 (251^b); Barb. Or. 128 (216^b).

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1479

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi	
65/et-Talâk	Mekki ²⁷²	Medeni ²⁷³
66/et-Tahrîm	Mekki ²⁷⁴	Medeni ²⁷⁵
67/el-Mülk	Mekki ²⁷⁶	Medeni ²⁷⁷
68/el-Kalem	Mekki ²⁷⁸	-
69/el-Hâkka	Mekki ²⁷⁹	Medeni ²⁸⁰
70/el-Meâric	Mekki ²⁸¹	Medeni ²⁸²

²⁷⁰ Vat. Ar. 195 (186^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 231 (361^a); Vat. Ar. 598 (284^b); Vat. Ar. 710 (153^b); Vat. Ar. 934 (265^b); Vat. Ar. 1484 (314^b); Vat. Ar. 1616 (301^b); Barb. Or. 71 (281^b); Barb. Or. 128 (217^a).

²⁷¹ Vat. Ar. 202 (72^a); Vat. Ar. 207 (21^a); Vat. Ar. 931 (278^b); Vat. Ar. 935 (385^b); Vat. Ar. 939 (132^a); Vat. Ar. 1502 (325^b); Vat. Ar. 1597 (226^b); Barb. Or. 96 (252^a).

²⁷² Vat. Ar. 203 (214^b); Vat. Ar. 231 (362^a); Vat. Ar. 598 (285^b); Vat. Ar. 711 (249^a); Vat. Ar. 934 (266^b); Vat. Ar. 1597 (227^a); Vat. Ar. 1616 (302^b); Barb. Or. 71 (282^b).

²⁷³ Vat. Ar. 195 (187^a); Vat. Ar. 202 (72^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 207 (23^a); Vat. Ar. 931 (279^b); Vat. Ar. 935 (387^a); Vat. Ar. 939 (132^b); Vat. Ar. 1484 (316^a); Vat. Ar. 1502 (326^b); Barb. Or. 96 (253^b).

²⁷⁴ Vat. Ar. 203 (215^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 598 (287^a); Vat. Ar. 711 (250^b); Vat. Ar. 934 (267^b); Barb. Or. 71 (283^b); Barb. Or. 72 (276^a); Barb. Or. 91 (241^a).

²⁷⁵ Vat. Ar. 195 (188^a); Vat. Ar. 206 (274^a); Vat. Ar. 207 (24^a); Vat. Ar. 231 (363^b); Vat. Ar. 931 (281^a); Vat. Ar. 935 (388^b); Vat. Ar. 939 (133^a); Vat. Ar. 1484 (317^a); Vat. Ar. 1502 (328^a); Vat. Ar. 1588 (316^a); Vat. Ar. 1597 (228^a); Vat. Ar. 1616 (304^a); Barb. Or. 96 (254^b); Ross. 869 (289^a).

²⁷⁶ Vat. Ar. 203 (216^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 207 (25^b); Vat. Ar. 224 (1^b); Vat. Ar. 227 (1^b); Vat. Ar. 231 (365^a); Vat. Ar. 931 (282^a); Vat. Ar. 934 (268^a); Vat. Ar. 939 (133^b); Vat. Ar. 1484 (318^b); Vat. Ar. 1502 (329^a); Vat. Ar. 1588 (317^a); Vat. Ar. 1597 (229^a); Vat. Ar. 1616 (305^a); Barb. Or. 16 (45^a); Barb. Or. 71 (284^b); Borg. Ar. 879 (374^a).

²⁷⁷ Vat. Ar. 195 (188^b).

²⁷⁸ Vat. Ar. 195 (189^b); Vat. Ar. 202 (73^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (276^b); Vat. Ar. 207 (27^b); Vat. Ar. 231 (366^b); Vat. Ar. 931 (283^a); Vat. Ar. 934 (269^b); Vat. Ar. 935 (392^a); Vat. Ar. 939 (134^a); Vat. Ar. 1484 (320^a); Vat. Ar. 1502 (330^b); Vat. Ar. 1588 (318^b); Vat. Ar. 1597 (230^a); Vat. Ar. 1616 (306^b); Barb. Or. 71 (286^a); Barb. Or. 91 (243^a); Barb. Or. 128 (220^b).

²⁷⁹ Vat. Ar. 195 (190^b); Vat. Ar. 202 (73^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 207 (29^b); Vat. Ar. 231 (368^a); Vat. Ar. 931 (284^b); Vat. Ar. 934 (270^a); Vat. Ar. 935 (393^b); Vat. Ar. 939 (135^a); Vat. Ar. 1484 (321^b); Vat. Ar. 1502 (332^b); Vat. Ar. 1597 (231^a); Vat. Ar. 1616 (308^a); Barb. Or. 128 (221^b); Ross. 869 (293^a).

²⁸⁰ Barb. Or. 91 (244^a).

²⁸¹ Vat. Ar. 195 (191^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (279^a); Vat. Ar. 207 (31^a); Vat. Ar. 231 (369^b); Vat. Ar. 931 (286^a); Vat. Ar. 934 (271^a); Vat. Ar. 939 (135^b); Vat. Ar. 1484 (322^b); Vat. Ar. 1502 (333^b); Vat. Ar. 1588 (321^a); Vat. Ar. 1597 (232^a); Vat. Ar. 1616 (309^a); Barb. Or. 91 (245^a).

²⁸² Vat. Ar. 598 (292^a).

1480 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi	
71/Nûh	Mekki ²⁸³	-
72/el-Cin	Mekki ²⁸⁴	-
73/el-Müzzemmil	Mekki ²⁸⁵	-
74/el-Müddessir	Mekki ²⁸⁶	Medenî ²⁸⁷
75/el-Kiyâme	Mekki ²⁸⁸	-
76/el-İnsân	Mekki ²⁸⁹	Medenî ²⁹⁰
77/el-Mürselât	Mekki ²⁹¹	-
78/en-Nebe	Mekki ²⁹²	Medenî ²⁹³

²⁸³ Vat. Ar. 195 (191^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 224 (13^b); Vat. Ar. 231 (371^a); Vat. Ar. 500 (139^a); Vat. Ar. 931 (287^a); Vat. Ar. 934 (272^a); Vat. Ar. 935 (396^b); Vat. Ar. 939 (136^a); Vat. Ar. 1484 (324^a); Vat. Ar. 1502 (335^a); Vat. Ar. 1597 (232^b); Vat. Ar. 1616 (310^a); Barb. Or. 71 (289^b).

²⁸⁴ Vat. Ar. 195 (192^b); Vat. Ar. 207 (34^a); Vat. Ar. 224 (16^a); Vat. Ar. 231 (372^a); Vat. Ar. 931 (288^a); Vat. Ar. 934 (272^b); Vat. Ar. 935 (398^a); Vat. Ar. 1484 (325^a); Vat. Ar. 1502 (336^b); Vat. Ar. 1597 (233^b); Vat. Ar. 1616 (311^a); Barb. Or. 28 (290^a); Barb. Or. 91 (246^b).

²⁸⁵ Vat. Ar. 195 (193^a); Vat. Ar. 206 (282^a); Vat. Ar. 207 (35^b); Vat. Ar. 224 (19[?]); Vat. Ar. 231 (373^b); Vat. Ar. 931 (289^a); Vat. Ar. 934 (273^b); Vat. Ar. 935 (399^b); Vat. Ar. 939 (136^b); Vat. Ar. 1484 (326^a); Vat. Ar. 1502 (337^b); Vat. Ar. 1588 (323^b); Vat. Ar. 1597 (234^a); Vat. Ar. 1616 (312^b); Barb. Or. 28 (291^a); Barb. Or. 71 (291^b); Barb. Or. 128 (225^a); Borg. Ar. 64 (312^a); Ross. 869 (297^a).

²⁸⁶ Vat. Ar. 195 (193^b); Vat. Ar. 206 (282^b); Vat. Ar. 231 (374^b); Vat. Ar. 931 (289^b); Vat. Ar. 934 (274^a); Vat. Ar. 935 (400^b); Vat. Ar. 939 (137^a); Vat. Ar. 1484 (327^a); Vat. Ar. 1502 (338^b); Vat. Ar. 1588 (324^b); Vat. Ar. 1597 (235^a); Vat. Ar. 1616 (313^b); Barb. Or. 71 (292^b).

²⁸⁷ Vat. Ar. 1588 (324^b).

²⁸⁸ Vat. Ar. 195 (194^a); Vat. Ar. 207 (38^b); Vat. Ar. 224 (24^a); Vat. Ar. 231 (376^a); Vat. Ar. 931 (291^a); Vat. Ar. 935 (402^a); Vat. Ar. 939 (137^b); Vat. Ar. 1484 (328^b); Vat. Ar. 1502 (340^a); Vat. Ar. 1588 (325^b); Vat. Ar. 1597 (235^b); Vat. Ar. 1616 (314^b); Barb. Or. 71 (293^b); Barb. Or. 128 (226^b).

²⁸⁹ Vat. Ar. 195 (194^b); Vat. Ar. 207 (40^a); Vat. Ar. 231 (377^a); Vat. Ar. 598 (298^a); Vat. Ar. 931 (291^b); Vat. Ar. 934 (275^b); Vat. Ar. 939 (137^b); Vat. Ar. 1484 (329^a); Vat. Ar. 1588 (326^a); Vat. Ar. 1597 (236^a); Vat. Ar. 1616 (315^a); Barb. Or. 71 (294^a).

²⁹⁰ Vat. Ar. 202 (74^a); Vat. Ar. 206 (284^b); Vat. Ar. 224 (25^b); Vat. Ar. 935 (403^a); Vat. Ar. 1502 (340^b); Vat. Ar. 1588 (326^a); Barb. Or. 72 (286^a); Barb. Or. 91 (249^b).

²⁹¹ Vat. Ar. 195 (195^b); Vat. Ar. 202 (75^b); Vat. Ar. 224 (28^a); Vat. Ar. 231 (378^b); Vat. Ar. 931 (293^a); Vat. Ar. 934 (276^b); Vat. Ar. 935 (404^b); Vat. Ar. 939 (138^a); Vat. Ar. 1484 (330^b); Vat. Ar. 1502 (342^a); Vat. Ar. 1588 (327^a); Vat. Ar. 1597 (237^a); Vat. Ar. 1616 (316^b); Barb. Or. 128 (227^b).

²⁹² Vat. Ar. 195 (196^a); Vat. Ar. 204 (257^a); Vat. Ar. 206 (286^b); Vat. Ar. 218 (1^b); Vat. Ar. 224 (30^a); Vat. Ar. 227 (29^b); Vat. Ar. 231 (379^b); Vat. Ar. 931 (294^a); Vat. Ar. 934 (277^a); Vat. Ar. 939 (138^b); Vat. Ar.

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1481

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi
79/en-Nâziât	Mekki ²⁹⁴ -
80/Abese	Mekki ²⁹⁵ -
81/et-Tekvîr	Mekki ²⁹⁶ -
82/el-İnfitâr	Mekki ²⁹⁷ -
83/el-Mutaffifîn	Mekki ²⁹⁸ Medenî ²⁹⁹
84/el-İnşikak	Mekki ³⁰⁰ Medenî ³⁰¹
85/el-Burûc	Mekki ³⁰² -

1484 (331^b); Vat. Ar. 1502 (343^a); Vat. Ar. 1588 (328^a); Vat. Ar. 1597 (238^a); Vat. Ar. 1616 (317^a); Barb. Or. 72 (288^a); Barb. Or. 91 (251^a); Barb. Or. 96 (268^a); Borg. Ar. 64 (317^a); Ross. 869 (301^b).

²⁹³ Vat. Ar. 209 (43^a).

²⁹⁴ Vat. Ar. 195 (196^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (287^a); Vat. Ar. 218 (2^b); Vat. Ar. 231 (380^a); Vat. Ar. 931 (294^b); Vat. Ar. 934 (277^b); Vat. Ar. 935 (407^a); Vat. Ar. 939 (139^a); Vat. Ar. 1484 (332^b); Vat. Ar. 1502 (344^a); Vat. Ar. 1588 (328^b); Vat. Ar. 1597 (238^b); Vat. Ar. 1616 (318^a); Barb. Or. 71 (297^a); Barb. Or. 72 (288^b); Barb. Or. 96 (268^b).

²⁹⁵ Vat. Ar. 195 (197^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (288^a); Vat. Ar. 207 (45^b); Vat. Ar. 231 (381^a); Vat. Ar. 500 (143^a); Vat. Ar. 931 (295^b); Vat. Ar. 934 (278^b); Vat. Ar. 935 (408^a); Vat. Ar. 1484 (333^b); Vat. Ar. 1502 (345^a); Vat. Ar. 1588 (329^b); Vat. Ar. 1597 (239^a); Vat. Ar. 1616 (319^a); Barb. Or. 71 (297^b); Barb. Or. 91 (252^a); Barb. Or. 128 (229^b); Borg. Ar. 64 (318^b); Borg. Ar. 879 (391^b).

²⁹⁶ Vat. Ar. 195 (197^b); Vat. Ar. 204 (259^b); Vat. Ar. 207 (46^a); Vat. Ar. 231 (382^a); Vat. Ar. 931 (296^a); Vat. Ar. 934 (279^a); Vat. Ar. 935 (409^a); Vat. Ar. 939 (139^b); Vat. Ar. 1484 (334^b); Vat. Ar. 1502 (345^b); Vat. Ar. 1597 (239^b); Vat. Ar. 1616 (319^b); Barb. Or. 71 (298^a).

²⁹⁷ Vat. Ar. 195 (197^b); Vat. Ar. 204 (259^b); Vat. Ar. 206 (289^a); Vat. Ar. 207 (47^a); Vat. Ar. 231 (382^b); Vat. Ar. 500 (182^a); Vat. Ar. 931 (296^b); Vat. Ar. 934 (279^a); Vat. Ar. 935 (409^b); Vat. Ar. 939 (139^b); Vat. Ar. 1484 (335^a); Vat. Ar. 1502 (346^a); Vat. Ar. 1597 (240^a); Vat. Ar. 1616 (320^b); Barb. Or. 128 (230^b); Borg. Ar. 64 (319^b).

²⁹⁸ Vat. Ar. 195 (198^a); Vat. Ar. 202 (75^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 207 (47^b); Vat. Ar. 224 (32^b); Vat. Ar. 231 (383^a); Vat. Ar. 935 (410^b); Vat. Ar. 1484 (335^b); Vat. Ar. 1502 (346^b); Vat. Ar. 1597 (240^b); Vat. Ar. 1616 (320^b); Barb. Or. 71 (299^a).

²⁹⁹ Vat. Ar. 931 (297^a).

³⁰⁰ Vat. Ar. 195 (198^b); Vat. Ar. 202 (75^a); Vat. Ar. 204 (261^a); Vat. Ar. 206 (290^a); Vat. Ar. 224 (34^a); Vat. Ar. 231 (384^a); Vat. Ar. 500 (183^a); Vat. Ar. 931 (297^b); Vat. Ar. 934 (280^a); Vat. Ar. 935 (411^b); Vat. Ar. 1484 (336^b); Vat. Ar. 1502 (347^b); Vat. Ar. 1616 (321^b).

³⁰¹ Barb. Or. 91 (254^a).

³⁰² Vat. Ar. 195 (198^b); Vat. Ar. 202 (75^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 224 (35^a); Vat. Ar. 231 (385^a); Vat. Ar. 931 (298^a); Vat. Ar. 934 (280^b); Vat. Ar. 1484 (337^a); Vat. Ar. 1588 (332^a); Vat. Ar. 1597 (241^b); Vat. Ar. 1616 (322^a); Barb. Or. 128 (231^b).

1482 | Güzeler, Esra. A Study on Qur'ân Manuscripts in the Vatican ...

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekkî-Medenî Bilgisi	
86/et-Târik	Mekkî ³⁰³	-
87/el-A'lâ	Mekkî ³⁰⁴	-
88/el-Gâşiye	Mekkî ³⁰⁵	Medenî ³⁰⁶
89/el-Fecr	Mekkî ³⁰⁷	-
90/el-Beled	Mekkî ³⁰⁸	Medenî ³⁰⁹
91/eş-Şems	Mekkî ³¹⁰	-
92/el-Leyl	Mekkî ³¹¹	Medenî ³¹²

³⁰³ Vat. Ar. 195 (199^a); Vat. Ar. 202 (75^b); Vat. Ar. 204 (262^a); Vat. Ar. 207 (50^b); Vat. Ar. 224 (36^a); Vat. Ar. 231 (385^b); Vat. Ar. 931 (298^b); Vat. Ar. 934 (281^a); Vat. Ar. 935 (413^a); Vat. Ar. 939 (140^b); Vat. Ar. 1484 (337^b); Vat. Ar. 1502 (349^a); Vat. Ar. 1588 (332^b); Vat. Ar. 1597 (242^a); Vat. Ar. 1616 (322^b); Barb. Or. 128 (232^a).

³⁰⁴ Vat. Ar. 195 (199^a); Vat. Ar. 202 (75^b); Vat. Ar. 207 (51^a); Vat. Ar. 224 (36^b); Vat. Ar. 231 (386^a); Vat. Ar. 500 (184^b); Vat. Ar. 931 (299^a); Vat. Ar. 934 (281^a); Vat. Ar. 939 (140^b); Vat. Ar. 1484 (338^a); Vat. Ar. 1502 (349^a); Vat. Ar. 1588 (332^b); Vat. Ar. 1597 (242^a); Vat. Ar. 1616 (223^a); Barb. Or. 71 (301^a); Barb. Or. 72 (293^a); Ross. 869 (307^a).

³⁰⁵ Vat. Ar. 195 (199^b); Vat. Ar. 202 (75^b); Vat. Ar. 206 (292^a); Vat. Ar. 206 (293^a); Vat. Ar. 224 (37^a); Vat. Ar. 231 (386^b); Vat. Ar. 500 (185^a); Vat. Ar. 931 (299^a); Vat. Ar. 934 (281^b); Vat. Ar. 935 (414^a); Vat. Ar. 939 (140^b); Vat. Ar. 1484 (338^b); Vat. Ar. 1502 (349^b); Vat. Ar. 1597 (242^b); Vat. Ar. 1616 (323^b); Barb. Or. 71 (301^b); Barb. Or. 72 (293^b); Barb. Or. 71 (255^b).

³⁰⁶ Vat. Ar. 209 (51^b).

³⁰⁷ Vat. Ar. 195 (199^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 207 (52^a); Vat. Ar. 224 (38^a); Vat. Ar. 231 (387^a); Vat. Ar. 931 (299^b); Vat. Ar. 934 (282^a); Vat. Ar. 935 (414^b); Vat. Ar. 939 (140^b); Vat. Ar. 1484 (339^a); Vat. Ar. 1502 (350^a); Vat. Ar. 1588 (333^b); Vat. Ar. 1597 (242^b); Vat. Ar. 1616 (324^a); Barb. Or. 72 (293^b); Borg. Ar. 64 (323^a); Borg. Ar. 879 (397^a).

³⁰⁸ Vat. Ar. 195 (200^a); Vat. Ar. 207 (53^a); Vat. Ar. 224 (39^b); Vat. Ar. 231 (387^b); Vat. Ar. 931 (300^a); Vat. Ar. 934 (282^b); Vat. Ar. 935 (415^b); Vat. Ar. 1484 (340^a); Vat. Ar. 1502 (351^a); Vat. Ar. 1588 (334^a); Vat. Ar. 1597 (243^a); Vat. Ar. 1616 (324^b); Barb. Or. 128 (233^b); Borg. Ar. 64 (323^b).

³⁰⁹ Vat. Ar. 204 (?).

³¹⁰ Vat. Ar. 195 (200^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 207 (53^b); Vat. Ar. 224 (40^a); Vat. Ar. 231 (388^a); Vat. Ar. 931 (300^b); Vat. Ar. 934 (282^b); Vat. Ar. 935 (416^a); Vat. Ar. 1484 (340^b); Vat. Ar. 1502 (351^a); Vat. Ar. 1588 (334^b); Vat. Ar. 1597 (243^b); Vat. Ar. 1616 (325^a); Barb. Or. 71 (303^a); Barb. Or. 128 (233^b); Ross. 869 (309^a).

³¹¹ Vat. Ar. 195 (200^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 224 (40^b); Vat. Ar. 231 (388^b); Vat. Ar. 931 (301^a); Vat. Ar. 935 (416^b); Vat. Ar. 1484 (341^a); Vat. Ar. 1502 (351^b); Vat. Ar. 1597 (244^a); Vat. Ar. 1616 (325^b); Barb. Or. 128 (234^a).

³¹² Vat. Ar. 710 (169^b); Barb. Or. 91 (257^a).

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1483

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi	
93/ed-Duhâ	Mekki ³¹³	Medeni ³¹⁴
94/el-İnşirâh	Mekki ³¹⁵	-
95/et-Tîn	Mekki ³¹⁶	-
96/el-Alak	Mekki ³¹⁷	-
97/el-Kadr	Mekki ³¹⁸	Medeni ³¹⁹
98/el-Beyyine	Mekki ³²⁰	Medeni ³²¹
99/ez-Zilzâl	Mekki ³²²	Medeni ³²³
100/el-Âdiyât	Mekki ³²⁴	-

³¹³ Vat. Ar. 195 (200^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 224 (41^b); Vat. Ar. 231 (389^a); Vat. Ar. 500 (187^b); Vat. Ar. 931 (301^b); Vat. Ar. 934 (283^a); Vat. Ar. 1484 (341^b); Vat. Ar. 1502 (352^a); Vat. Ar. 1597 (244^a); Vat. Ar. 1616 (326^a); Barb. Or. 71 (303^b).

³¹⁴ Barb. Or. 91 (257^a).

³¹⁵ Vat. Ar. 195 (201^a); Vat. Ar. 204 (264^b); Vat. Ar. 206 (294^a); Vat. Ar. 224 (41^b); Vat. Ar. 231 (389^b); Vat. Ar. 931 (301^b); Vat. Ar. 935 (417^b); Vat. Ar. 1484 (342^a); Vat. Ar. 1502 (352^b); Vat. Ar. 1588 (335^a); Vat. Ar. 1597 (244^b); Vat. Ar. 1616 (326^a); Barb. Or. 71 (304^a).

³¹⁶ Vat. Ar. 195 (201^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (294^a); Vat. Ar. 207 (55^b); Vat. Ar. 224 (42^a); Vat. Ar. 231 (389^b); Vat. Ar. 931 (302^a); Vat. Ar. 935 (418^a); Vat. Ar. 1484 (342^a); Vat. Ar. 1502 (352^b); Vat. Ar. 1588 (335^a); Vat. Ar. 1597 (244^b); Vat. Ar. 1616 (326^b); Barb. Or. 72 (297^b); Barb. Or. 91 (257^b); Borg. Ar. 879 (400^a).

³¹⁷ Vat. Ar. 195 (201^a); Vat. Ar. 202 (76^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 206 (294^b); Vat. Ar. 207 (55^b); Vat. Ar. 224 (42^b); Vat. Ar. 500 (188^a); Vat. Ar. 931 (302^a); Vat. Ar. 934 (283^b); Vat. Ar. 935 (418^a); Vat. Ar. 1484 (342^b); Vat. Ar. 1502 (352^b); Vat. Ar. 1597 (244^b); Vat. Ar. 1616 (326^b); Barb. Or. 71 (304^a); Barb. Or. 91 (258^a); Barb. Or. 128 (234^b).

³¹⁸ Vat. Ar. 202 (76^a); Vat. Ar. 206 (295^a); Vat. Ar. 207 (56^a); Vat. Ar. 224 (43^a); Vat. Ar. 231 (390^a); Vat. Ar. 934 (283^b); Vat. Ar. 935 (418^b); Vat. Ar. 1502 (353^a); Vat. Ar. 1597 (245^a); Vat. Ar. 1616 (327^a); Barb. Or. 91 (258^a); Barb. Or. 128 (235^a); Borg. Ar. 64 (326^a).

³¹⁹ Vat. Ar. 195 (201^b); Vat. Ar. 204 (265^b); Vat. Ar. 709 (413^a); Vat. Ar. 710 (170^b).

³²⁰ Vat. Ar. 202 (76^a); Vat. Ar. 231 (390^b); Vat. Ar. 934 (284^a); Vat. Ar. 1597 (245^a); Barb. Or. 71 (304^b)

³²¹ Vat. Ar. 204 (265^b); Vat. Ar. 224 (43^b); Vat. Ar. 935 (419^a); Vat. Ar. 1502 (353^b); Vat. Ar. 1616 (327^b); Barb. Or. 72 (?); Borg. Ar. 64 (326^a).

³²² Vat. Ar. 202 (76^a); Vat. Ar. 203 (231^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 207 (57^a); Vat. Ar. 224 (44^b); Vat. Ar. 935 (419^b); Vat. Ar. 1597 (245^b); Vat. Ar. 1616 (328^a); Barb. Or. 71 (305^a).

³²³ Vat. Ar. 231 (391^a); Vat. Ar. 709 (414^a); Vat. Ar. 1502 (354^a); Borg. Ar. 64 (326^b); Ross. 869 (311^a).

1484 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekki-Medenî Bilgisi	
101/el-Kâria	Mekki ³²⁵	-
102/et-Tekâsür	Mekki ³²⁶	-
103/el-Asr	Mekki ³²⁷	Medenî ³²⁸
104/el-Hümeze	Mekki ³²⁹	Medenî ³³⁰
105/el-Fîl	Mekki ³³¹	-
106/Kureyş	Mekki ³³²	Medenî ³³³
107/el-Mâûn	Mekki ³³⁴	Medenî ³³⁵
108/el-Kevser	Mekki ³³⁶	Medenî ³³⁷

³²⁴ Vat. Ar. 202 (76^a); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 207 (57^b); Vat. Ar. 224 (44^b); Vat. Ar. 231 (391^b); Vat. Ar. 931 (303^b); Vat. Ar. 934 (284^a); Vat. Ar. 935 (420^a); Vat. Ar. 1502 (354^a); Vat. Ar. 1597 (246^a); Vat. Ar. 1616 (328^a).

³²⁵ Vat. Ar. 195 (202^a); Vat. Ar. 202 (76^b); Vat. Ar. 204; Vat. Ar. 224 (45^a); Vat. Ar. 231 (391^b); Vat. Ar. 500 (190^a); Vat. Ar. 931 (303^b); Vat. Ar. 934 (284^b); Vat. Ar. 935 (420^a); Vat. Ar. 1502 (354^b); Vat. Ar. 1597 (246^a); Vat. Ar. 1616 (328^b).

³²⁶ Vat. Ar. 195 (202^a); Vat. Ar. 202 (76^b); Vat. Ar. 207 (58^a); Vat. Ar. 224 (45^b); Vat. Ar. 500 (190^a); Vat. Ar. 931 (303^b); Vat. Ar. 934 (284^b); Vat. Ar. 935 (420^b); Vat. Ar. 1502 (354^b); Vat. Ar. 1616 (328^b); Barb. Or. 72 (297^b).

³²⁷ Vat. Ar. 195 (202^a); Vat. Ar. 202 (76^b); Vat. Ar. 207 (58^a); Vat. Ar. 224 (46^a); Vat. Ar. 231 (392^a); Vat. Ar. 500 (190^b); Vat. Ar. 931 (304^a); Vat. Ar. 934 (284^b); Vat. Ar. 935 (421^a); Vat. Ar. 1502 (355^a); Vat. Ar. 1597 (246^b); Vat. Ar. 1616 (329^a); Barb. Or. 71 (306^a); Barb. Or. 91 (259^b).

³²⁸ Vat. Ar. 710 (172^a).

³²⁹ Vat. Ar. 195 (202^a); Vat. Ar. 202 (76^b); Vat. Ar. 204 (267^a); Vat. Ar. 207 (317^a); Vat. Ar. 207 (58^b); Vat. Ar. 224 (46^a); Vat. Ar. 231 (392^a); Vat. Ar. 500 (190^b); Vat. Ar. 931 (304^a); Vat. Ar. 935 (421^a); Vat. Ar. 1502 (355^a); Vat. Ar. 1597 (246^b); Vat. Ar. 1616 (329^a); Barb. Or. 91 (259^b); Borg. Ar. 64 (327^b).

³³⁰ Vat. Ar. 710 (172^a).

³³¹ Vat. Ar. 202 (76^b); Vat. Ar. 206 (296^b); Vat. Ar. 207 (58^b); Vat. Ar. 231 (392^b); Vat. Ar. 931 (304^a); Vat. Ar. 934 (285^a); Vat. Ar. 935 (421^b); Vat. Ar. 1502 (355^a); Vat. Ar. 1597 (246^b); Vat. Ar. 1616 (329^b); Borg. Ar. 64 (328^a).

³³² Vat. Ar. 202 (76^b); Vat. Ar. 204 (267^b); Vat. Ar. 207 (59^a); Vat. Ar. 224 (47^a); Vat. Ar. 231 (392^b); Vat. Ar. 931 (304^b); Vat. Ar. 934 (285^a); Vat. Ar. 935 (421^b); Vat. Ar. 1502 (355^b); Vat. Ar. 1597 (247^a); Vat. Ar. 1616 (329^b); Barb. Or. 71 (306^b); Barb. Or. 91 (260^a); Borg. Ar. 64 (328^a).

³³³ Vat. Ar. 710 (172^a).

³³⁴ Vat. Ar. 202 (77^a); Vat. Ar. 204 (267^b); Vat. Ar. 206 (296^b); Vat. Ar. 207 (59^a); Vat. Ar. 224 (47^a); Vat. Ar. 231 (393[?]); Vat. Ar. 931 (304^b); Vat. Ar. 935 (422^a); Vat. Ar. 1502 (355^b); Vat. Ar. 1597 (247^a); Vat. Ar. 1616 (329^b); Barb. Or. 71 (306^b); Borg. Ar. 64 (328^a); Ross. 869 (312^a).

³³⁵ Vat. Ar. 709 (416^a); Vat. Ar. 710 (172^a).

Gözeler, Esra. Vatikan Kütüphanesi'ndeki Kur'ân Elyazmaları ...| 1485

Sûre Adı	Elyazmalarının Sûre Başlıklarında Bulunan Mekkî-Medenî Bilgisi	
109/el-Kâfirîn	Mekkî ³³⁸	Medenî ³³⁹
110/en-Nasr	Mekkî ³⁴⁰	Medenî ³⁴¹
111/Tebbet	Mekkî ³⁴²	-
112/el-İhlâs	Mekkî ³⁴³	Medenî ³⁴⁴
113/el-Felak	Mekkî ³⁴⁵	Medenî ³⁴⁶
114/en-Nâs	Mekkî ³⁴⁷	Medenî ³⁴⁸

Sûrelerin Mekkî veya Medenî oluşuna dair 'ulûmu'l-Kur'ân literatürünün aktardığı ihtilafların, incelediğimiz elyazmalarında da yer aldığı görülmektedir. Sûre başlıklarında Mekkî-Medenî bilgisi bulunan nüshalarda, sadece Mekkî oldukları kaydedilen 47 sûre hariç diğer sûrelerin hem Mekkî hem de Medenî olduklarına dair bilgiler mevcuttur. Sadece Mekkî olduğu zikredilen 47 sûre şunlardır: el-

³³⁶ Vat. Ar. 202 (77^a); Vat. Ar. 204 (267^b); Vat. Ar. 206 (297^a); Vat. Ar. 207 (59^b); Vat. Ar. 224 (47^b); Vat. Ar. 931 (305^a); Vat. Ar. 934 (285^a); Vat. Ar. 935 (422^a); Vat. Ar. 1502 (355^b); Vat. Ar. 1597 (247^a); Borg. Ar. 64 (328^b).

³³⁷ Vat. Ar. 1616 (330^a).

³³⁸ Vat. Ar. 202 (77^a); Vat. Ar. 204 (267^b); Vat. Ar. 224 (47^b); Vat. Ar. 231 (393^a); Vat. Ar. 931 (305^a); Vat. Ar. 935 (422^a); Vat. Ar. 1502 (356^a); Vat. Ar. 1597 (247^b); Vat. Ar. 1616 (330^a); Borg. Ar. 64 (328^b).

³³⁹ Vat. Ar. 709 (416^a); Vat. Ar. 710 (172^b).

³⁴⁰ Vat. Ar. 202 (77^a); Vat. Ar. 231 (393^b); Vat. Ar. 1502 (356^a); Vat. Ar. 1597 (247^b); Vat. Ar. 1616 (330^b); Barb. Or. 71 (307^a); Borg. Ar. 64 (328^b).

³⁴¹ Vat. Ar. 204 (268^a); Vat. Ar. 709 (416^b); Vat. Ar. 931 (305^a); Vat. Ar. 935 (422^b); Vat. Ar. 1616 (330^b); Barb. Or. 72 (298^b); Barb. Or. 91 (260^b).

³⁴² Vat. Ar. 202 (77^a); Vat. Ar. 204 (268^a); Vat. Ar. 206 (297^a); Vat. Ar. 231 (393^b); Vat. Ar. 931 (305^a); Vat. Ar. 935 (422^b); Vat. Ar. 1502 (356^a); Vat. Ar. 1597 (247^b); Vat. Ar. 1616 (330^b); Barb. Or. 71 (307^a); Ross. 869 (312^b).

³⁴³ Vat. Ar. 202 (77^a); Vat. Ar. 207 (60^a); Vat. Ar. 231 (394^a); Vat. Ar. 931 (305^b); Vat. Ar. 935 (423^a); Vat. Ar. 1597 (248^a); Vat. Ar. 1616 (330^b); Barb. Or. 71 (307^a); Borg. Ar. 64 (329^a).

³⁴⁴ Vat. Ar. 202 (77^a); Vat. Ar. 204 (268^a); Vat. Ar. 1502 (356^b); Barb. Or. 91 (260^b).

³⁴⁵ Vat. Ar. 209 (60^b); Vat. Ar. 231 (394^a); Vat. Ar. 931 (305^b); Vat. Ar. 934 (286^a); Vat. Ar. 935 (423^a); Vat. Ar. 1588 (338^a); Vat. Ar. 1597 (248^a); Vat. Ar. 1616 (331^a); Barb. Or. 71 (307^b); Barb. Or. 91 (260^b); Borg. Ar. 64 (329^a); Ross. 869 (312^b).

³⁴⁶ Vat. Ar. 1502 (356^b).

³⁴⁷ Vat. Ar. 202 (77^b); Vat. Ar. 207 (60^b); Vat. Ar. 231 (394^a); Vat. Ar. 931 (305^b); Vat. Ar. 934 (286^a); Vat. Ar. 1588 (338^a); Barb. Or. 71 (307^b); Barb. Or. 91 (261^a); Borg. Ar. 64 (329^b).

³⁴⁸ Vat. Ar. 709 (417^b); Vat. Ar. 935 (423^b); Vat. Ar. 1502 (356^b); Vat. Ar. 1616 (331^a).

En'âm, Yûsuf, İbrâhîm, el-Kehf, Meryem, eş-Şuarâ, en-Neml, el-Kasas, el-Ankebût, er-Rûm, es-Secde, Fâtır, Yâsîn, es-Sâffât, Sâd, el-Mü'min, Fussilet, eş-Şûrâ, ed-Duhân, el-Câsiye, el-Ahkaf, et-Tûr, en-Necm, el-Kamer, el-Kalem, Nûn, el-Cin, el-Müzzemmil, el-Kıyâme, el-Mürselât, en-Nâziât, Abese, et-Tekvîr, el-İnfitâr, el-Burûc, et-Târik, el-A'lâ, el-Fecr, eş-Şems, el-İnşirâh, et-Tîn, el-Alak, el-Âdiyât, el-Kâria, et-Tekâsür, el-Fîl ve Tebbet sûreleri. Sûrelerin Mekkî-Medenî oluşundaki ihtilafa dair Süyûtî'nin listesinde bu sûreleri incelediğimizde, Yâsîn ve Sâd hariçinde, diğer 45 sûrenin Medenî olduğu konusunda farklı görüş yer almamaktadır.³⁴⁹

Yazmalarda sadece Medenî olduğu zikredilen bir sûre bulunmamaktadır. Dolayısıyla bir sûrenin nüzul dönemine dair Medenî olup olmadığı konusunda daha çok ihtilaf olduğu anlaşılmaktadır.

el-Fâtiha Sûresi, incelediğimiz elyazmalarında 10 kez Mekkî olarak kaydedilmiştir. Sûrenin Medenî olduğunu nakleden nüshaların sayısı üçtür. Bu, sûrenin nüzul döneminin ihtilafını yansıtmakla birlikte yaygın olarak Mekkî bir sûre olarak kabul edildiğini göstermektedir. Bu incelemede dikkat çeken diğer bir husus, Medenî olduğu konusunda Süyûtî'nin bir ihtilaf nakletmediği el-Bakara, Âl-i İmrân, en-Nisâ ve el-Mâide sûrelerinin elyazmalarında Mekkî sûre olarak kaydedilmiş olmalarıdır. Ancak bunların sayısı azdır. Örneğin en-Nisâ Sûresi'nin Mekkî olduğu sadece bir kez, Medenî olduğu 16 kez yer almaktadır. Birçok elyazmasında el-Bakara Sûresi'nin nüzul dönemi yazmamaktadır. Bu da sûrenin Medenî olduğu konusunda bir ihtilaf olmadığını, bu konunun iyi bilindiğini düşündürmektedir. Diğer bir sonuç er-Rahmân Sûresi'nin nüzul dönemine ilişkindir. Nüzul dönemi ihtilafı olan bu sûrenin hicrî X. yüzyıla ait bir adet elyazması nüshada (Vat. Ar. 598, h. 948) Medenî olduğu görülmektedir. Buna mukabil 16 nüshada sûrenin Mekkî olduğu kaydedilmiştir.

İncelediğimiz elyazmaları içinde bir sûrenin Mekkî ya da Medenî olduğuna dair detaylı bilgiler içeren üç nüsha bulunmaktadır. Bunlar arasında Vat. Ar. 1484 (IX/XV. yy.) şu özelliğiyle dikkat çekmektedir: Bu yazmanın sûre başlıklarında sadece Mekkî veya Medenî bilgisi değil, varsa müstesna âyetler de zikredilmektedir. Bu nüshada müstesna âyetlere dair yer alan bilgiler şunlardır:

³⁴⁹ Süyûtî, *el-İtkân*, 1: 60-83.

سورة الانعام نزلت جملة واحدة بمكة الا ثلاث آيات انزلت بالمدينة قوله قل تعالوا أنل ما حرم ربكم عليكم لعلكم تتقون³⁵⁰

el-En'âm Sûresi'nin başlığında, sûrenin Medine'de nazil olan üç âyeti hariç tek seferde Mekke'de indiği bilgisi yer almaktadır. Başlıkta 151'inci âyet zikredilmiştir. Süyûtî'nin naklettiğine göre sûrenin 151-153'üncü âyetleri Medenîdir.³⁵¹

سورة النحل مكية الا ثلاث آيات انزلت بالمدينة قوله وإن عاقبتم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم الى اخرها³⁵²

en-Nahl Sûresi'nin başlığında, sûrenin üç âyeti hariç Mekkî olduğu yazmaktadır. Başlıkta sadece 126'ncı âyetin başı zikredilmiştir. "الى اخرها" ifadesiyle diğer âyetlerin 126'ncü âyeti takip eden iki âyet olduğu anlaşılmaktadır. Zira Süyûtî, sûrenin 126-128'inci âyetlerinin Medenî olduğunu nakletmektedir.³⁵³

سورة الحج مدنية الا ثلاث آيات قوله هذان خصمان اختصموا في ربهما الى قوله الى صراط الحميد³⁵⁴

el-Hac Sûresi'nin başlığında, sûrenin üç âyeti hariç Medenî olduğu bilgisi bulunmaktadır. Başlıkta 19'uncü âyetin başı (هذان خصمان اختصموا في ربهما) zikredilmiştir "الى صراط الحميد" ifadesi ile son âyete işaret edilmiştir. Bu ifade ile biten âyet, sûrenin 24'üncü âyetidir. Dolayısıyla başlıkta altı âyet yerine sehven üç âyet yazılmıştır. Sûrenin 19-24'üncü âyetlerinin bu başlıkta Mekkî zikredilmesi ise tefsir literatüründe nakledilen bilgilerden farklılık göstermektedir. Zira bu âyetler, sûrenin Mekkî kabulüne göre Medenî âyetler olarak nakledilmiştir.³⁵⁵ Süyûtî de sûrenin 19-21'inci âyetleri hariç Mekkî olduğu bilgisini nakletmektedir.³⁵⁶

سورة الشعراء مكية الا خمس آيات اخرها انزلت بالمدينة قوله والشعراء يتبعهم الغاؤون الى اخرها³⁵⁷

eş-Şuarâ Sûresi'nin başlığında, sûrenin sonundaki beş âyet haricinde Mekkî olduğu yazmaktadır. Başlıkta 224'üncü âyetin başı (والشعراء يتبعهم الغاؤون)

³⁵⁰ Vat. Ar. 1484 (69^b).

³⁵¹ Süyûtî, *el-İtkân fî 'ulûmi'l-Ķur'ân*, thk. Fevâz Ahmed Zemerîf (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 2004), 48.

³⁵² Vat. Ar. 1484 (150^a).

³⁵³ Süyûtî, *el-İtkân*, 50.

³⁵⁴ Vat. Ar. 1484 (186^a).

³⁵⁵ Bkz. Begavî, *Me'âlimu't-tenzîl*, thk. Muhammed 'Abdullâh en-Nimr v.dğr. (Riyad: Dâru Tîbe, 1411), 5: 363.

³⁵⁶ Süyûtî, *el-İtkân*, 43.

³⁵⁷ Vat. Ar. 1484 (205^a).

1488 | Gözeler, Esra. A Study on Qur'ân Manuscripts in the Vatican ...

zikredilmiştir. "الى اخرها" ifadesiyle sûrenin sonuna kadar olan âyetlerin Medenî olduğu anlaşılmaktadır. Ancak sûre 227'nci âyetle bitmektedir. Dolayısıyla başlıkta dört âyet yerine sehven beş âyet yazılmıştır. Süyûtî sûrenin 224-227'nci âyetlerinin Medenî olduğunu kaydetmektedir.³⁵⁸

سورة لقمان مكية الا ابتين نزلتا بالمدينة قوله ولو ان ما في الارض من شجرة اقلام الى قوله
سميع بصير³⁵⁹

Lokmân Sûresi'nin başlığında, sûrenin Medine'de nazil olan iki âyeti hariçinde Mekkî olduğu bilgisi yer almaktadır. Bunlar sûrenin 27-28'inci âyetleridir.³⁶⁰

سورة السجدة مكية الا ثلاث ايات انزلت بالمدينة قوله افمن كان مؤمنا كمن كان فاسقا الى قوله
تكذبون³⁶¹

es-Secde Sûresi'nin başlığında, Medenî olan 18-20'nci âyetleri hariç sûrenin Mekkî olduğu kaydedilmektedir.³⁶²

سورة الزمر مكية الا ثلاث ايات انزلت بالمدينة قل يا عبادي الذين اسرفوا الى وانتم لا تشعرون³⁶³

ez-Zümer Sûresi'nin başlığında, sûrenin Medine'de inen üç âyeti hariç Mekkî olduğu yazmaktadır.³⁶⁴

Vat. Ar. 1588 (XI-XII/XVII-XVIII. yy.) aşağıdaki sûrelerin başlıklarında müstesna âyetlerin sadece sayısını zikretmekte, ancak hangi âyetlerin olduğunu belirtmemektedir:

Yûnus Sûresi: هي مكية و قيل مائة و احدى عشرة اية و هي مكية³⁶⁵

el-İsrâ Sûresi: مكية و قيل مدنية غير ثلاث ايات³⁶⁶

el-Hac Sûresi: هي مدنية غير ثلاث ايات فان ثلاث اياته مكية³⁶⁷

el-Furkân Sûresi: وهي مكية غير اية³⁶⁸

en-Neml Sûresi: وهي مكية غير ثلاث اياته³⁶⁹

³⁵⁸ Süyûtî, *el-İtkân*, 52.

³⁵⁹ Vat. Ar. 1484 (229^b).

³⁶⁰ Krş.Süyûtî, *el-İtkân*, 52.

³⁶¹ Vat. Ar. 1484 (232^a).

³⁶² Krş.Süyûtî, *el-İtkân*, 52.

³⁶³ Vat. Ar. 1484 (257^a).

³⁶⁴ Krş.Süyûtî, *el-İtkân*, 53.

³⁶⁵ Vat. Ar. 1588 (118^b).

³⁶⁶ Vat. Ar. 1588 (161^b).

³⁶⁷ Vat. Ar. 1588 (191^b).

³⁶⁸ Vat. Ar. 1588 (207^b).

³⁷⁰ Lokmân Sûresi: وهي مكية غير ثلاث آيات

³⁷¹ es-Secde Sûresi: وهي مكية غير ثلاث آيات

³⁷² el-Mü'min Sûresi: وهي مكية غير احدى آية فانها مدنية

Vat. Ar. 1616 (XIII/XIX. yy.) ise sadece en-Nasr Sûresi'nin başlığında, sûre-
nin Mekkî olduğu bilgisini zikrettikten sonra şu açıklamayı nakletmektedir: “يقال
”مدنية و هو الاكبر”.³⁷³ Diğer nüshalardan farklı olarak Barb. Or. 72'de (X/XVI. yy.)
sûrelerin Mekkî ya da Medenî oluşu “مكية” veya “مدنية” şeklinde değil, şu ifade
kalıpları ile verilmektedir: “نزلت بالمدينة”³⁷⁴ ve “نزلت بمكة”³⁷⁵.

SONUÇ

Bu makalede Vatikan Kütüphanesi'nin *Vaticani arabi*, *Borgiani arabi*, *Barberiniani orientali* ve *Rossiani* koleksiyonlarında bulunan 110 adet Kur'ân elyazması incelenmiştir. Bu yazmalara dair buraya kadar sunulan bilgiler çerçevesinde genel değerlendirmelerimizi şu şekilde özetleyebiliriz: Yazmaların en fazla olduğu koleksiyon *Vaticani arabi*'dir. Bunların sayılarına göre koleksiyonlardaki dağılımı şöyledir: *Vaticani arabi* 73, *Borgiani arabi* 25, *Barberiniani orientali* 11 ve *Rossiani* 2 adet elyazma Kur'ân veya Kur'ân cüzleri içermektedir. Kur'ân elyazmalarının sayısının en fazla olduğu dönem X/XVI. (25 adet) ve XI/XVII. (27 adet) yüzyıllardır. Dört koleksiyonda toplam 21 adet mushaf (el-Fâtiha'dan en-Nâs'a) mevcuttur. Bunlar: Vat. Ar. 195, 202, 204, 231, 500, 895, 931, 934, 939, 1484, 1502, 1588, 1597, 1616; Barb. Or. 71, 91, 128; Borg. Ar. 61, 64; Ross. 869, 879. Bunların en kadimi IX/XV. yy. nüshaları Vat. Ar. 195, 202 ve 1484; günümüze en yakın nüshalar ise XIII/XIX. yy. olarak tarihlendirilen Vat. Ar. 931, 1616 ve 1602'dir. Nüshaların yazıldığı ve ait olduğu yıla ilişkin bilgiler ya elyazmaların protokol sayfasında ya da *ketebe* kaydında bulunabilmektedir.

³⁶⁹ Vat. Ar. 1588 (217^b).

³⁷⁰ Vat. Ar. 1588 (236^a).

³⁷¹ Vat. Ar. 1588 (238^b).

³⁷² Vat. Ar. 1588 (266^b).

³⁷³ Vat. Ar. 1616 (330^b).

³⁷⁴ Örneğin Barb. Or. 72 (286^a, 296^b).

³⁷⁵ Örneğin Barb. Or. 72 (288^a, 288^b, 293^b, 297^b).

Kütüphane'ye farklı coğrafyalardan gelen Kur'an yazmalarında kullanılan hat çeşitleri şunlardır: ğubârî-Farisî (1 yazma), muḥakkak-Farisî (1 yazma), muḥakkak-Osmanlı (1 yazma), muḥakkak-reyhanî-Memlûk (1 yazma), neshî-şuluş-Osmanlı (1 yazma), ğubârî (2 yazma), küfî (4 yazma), nesih-Farisî (6 yazma), nesih (8 yazma) maġribî (19 yazma) ve nesih-Osmanlı (66 yazma). Mushaflardaki eksik kısımların farklı bir el tarafından tamamlaması sonucunda bazı nüshaların iki ve daha fazla hat içermesi söz konusu olmuştur.

İncelediğimiz yazmalar içerisinde *maġribî* nüshaların üç temel dönemi vardır: VI/XII; VIII/XIV; IX/XV. yüzyıllar. Bu yazmalarda metinlerin koyu kahverengi, hareketlerin koyu kırmızı, şedde ve cezmlerin mavi mürekkepli, hemze işaretlerinin turuncu yazılması ve âyet sonlarının tezyinli daire şeklinde olması VI-VII/XII-XIII. yy. nüshalarında görülmektedir. Aynı özellikler VIII/XIV. ve IX/XV. yy. yazmalarında da mevcuttur. Bu *maġribî* nüshalar içerisinde *secde* kelimesinin, *secde* âyetinin hizasında yazılması da bir VI-VII/XII-XIII. yy. mushafında yer almıştır. Sûre başlıklarında sûre isimleri VI-VII/XII-XIII. yy. elyazmalarında yazılmıştır.

İncelediğimiz elyazmaları içerisinde *nesih-Osmanlı* nüshaların beş temel dönemi vardır: IX/XV; X/XVI; XI/XVII; XII/XVIII; XIII/XIX. yüzyıllar. Âyet sonlarının kırmızı mürekkeple üçgen şeklinde üç nokta ve ters virgüle benzeyen bir formda belirtilmesi IX/XV. yy. nüshalarında bulunmaktadır. Bu yüzyıl elyazmalarında âyet sonlarında âyet numaraları yazılmamıştır. Bununla birlikte günümüz mushaflarında mevcut özelliklerin kadim örneklerini bu yüzyıla ait bir yazmada (Vat. Ar. 195) görmek mümkündür. Bunlar: Vakıf işaretleri kırmızı yazılmıştır. *Secde* ibaresi, *secde* âyetinin bulunduğu satırın sonunda siyah mürekkeple belirtilmiştir. *Ĥizb* kelimesinin sayfa kenarında yazılmış olduğu görülmektedir. Sûre başlıklarında sûrenin ismi, Mekkî-Medenî bilgisi ve âyet sayısı yer almaktadır. Sayfa sonlarında *ta'kîbe* bulunmaktadır. X/XVI. yy. Kur'an yazmalarının sonunda *kunut* dualarının ve ilk kez hatim duasının yer aldığı görülmüştür. Bu yüzyıla ait bir nüshanın (Barb. Or. 72) sûre başlıklarında "Mekkî" yerine "Mekke'de nâzil oldu" veya "Medenî" yerine "Medine'de nâzil oldu" ifadeleri yer almaktadır. Bir XI/XVII. yy. elyazmasında (Borg. Ar. 184) *cuz'* numaralarının rakamla da yazılmış olduğu görülmektedir. Yazma mushaflarda "ربع حزب, نصف حزب" gibi ibareleri XII/XVIII. yüzyılda görmekteyiz.

Kur'ân elyazmaları içerisinde sayfa sayısı en fazla olan nüsha Vat. Ar. 884 (506 sayfa); sayfa sayısı en az nüsha Vat. Ar. 1785'tir (9 sayfa). Kur'ân yazmaları içerisinde bir sayfada en az satır sayısı olan nüsha Vat. Ar. 1486 (3 satır); satır sayısı en fazla nüsha Vat. Ar. 1731 (24 satır). Nüshaların satır sayıları 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24 arasında değişmekte ve bir sayfadaki toplam satır sayısı hem tek hem çift olabilmektedir.

Sayfa sonlarında bir sonraki sayfanın ilk kelimesi (*ta'kibe*) harekeli (Vat. Ar. 230, 500, 884; Barb. Or. 28), harekesiz (Vat. Ar. 223, 224, 389, 595, 939, 1591, 1616) ve bazıları harekeli bazıları harekesiz (Barb. Or. 71, 72; Borg. Ar. 23, 263) yazılabilmektedir.

Kur'ân elyazmalarının sûre başlıklarında sûrelerin tevkîfî veya ictihadî isimleri olduğu gibi kaynaklarda tespit edemediğimiz isimleri de yer almaktadır. Bu isimler X/XVI, XI/XVII ve XII/XVIII. yüzyıllara ait yazmalarda bulunmaktadır. Tefsir literatüründe sûrelerin nüzul dönemine dair ihtilaflar, elyazmaların sûre başlıklarında yer alan Mekkî-Medenî bilgilerine yansımıştır.

Yazma mushaflar üzerinde tashihler yapılmıştır. Bu düzeltmeler yazım esnasında da olmuş olabilir ya da yazım aşaması bittikten sonra mushafın, tedavüle girmeden, mukabele edilmesi sırasında fark edilerek yapılmış olabilir. Kur'ân yazmaları üzerinde görülen bu yazım hataları ezberden yazılmış olma ihtimalini düşündürmektedir. Yazım esnasında müşabihine kayma söz konusu olabilmektedir. Başka bir nüshaya bakarak yazan bir müstensih de benzer hatalar yapabilir.

Yazmalarda el-Bakara Sûresi'nin yer aldığı serlevha sayfasının kapsadığı âyet miktarı farklı uzunluklarda olabilmektedir. Bu sayfalarda sûrenin şu ifadelerle tamamlandığı görülmektedir: *hum yūkinūn*/4'üncü âyetin sonu (Vat. Ar. 931, 1484, 1616), *ve-mā unzile*/4'üncü âyetin ortası (Vat. Ar. 935) ve *humu'l-muflihūn*/5'inci âyetin sonu (Vat. Ar. 1602; Barb. Or. 72, 90; Borg. Ar. 263).

Nesih-Osmanlı yazmalarında metinde siyah mürekkep, *cuz*², *hizb* ve *vakıf* işaretlerinde ve sûre başlıklarında ise kırmızı mürekkep kullanılmıştır. *Mağribî* hat ile yazılmış nüshalarda koyu kahverengi (metin), mavi (şedde ve cezm işaretleri için) ve turuncu (*hemze* için) mürekkepler de bulunmaktadır. Kütüphane'de yer alan Kur'ân elyazmalarında tezyinin en sık görüldüğü bölümler nüshanın serlevha sayfası, sayfa kenarları, sûre başlıkları, 'aşr, *cuz*² ve *hizb* tezyinleridir.

Kütüphane'de en küçük boyuttaki elyazma Vat. Ar. 924 numarada kayıtlıdır. Sekizgen bir kutuda olan bu nüsha dairesel formdadır ve çapı 4,5 cm'dir. En büyük boyuttaki (*monumental*) elyazma ise Vat. Ar. 1484 numaraları nüshadır ve ebatı 54 x 42 cm'dir.

Bir elyazma nüshanın ciltlerine ilişkin değerlendirme yapabilmek ayrı bir uzmanlık gerektirmektedir. Dolayısıyla Kütüphane'deki elyazmalarının ciltlerinin niteliklerine dair tespitlerimiz genel bilgiler çerçevesindedir. Bu bağlamda ciltler konusunda ilk tespit, çoğunun sonradan yapılmış yani nüshayı korumak amacıyla yazıldığı tarihten daha sonraki bir dönemde eklenmiş olduğudur. Elbette istisnai olarak orijinal ciltli nüshalarda bulunmaktadır. Ciltlerin malzemesi deri veya mukavvadır. Ciltleri miklebli olan elyazmaları mevcuttur.³⁷⁶ Ciltleri hem köşebentli hem miklebli nüshalarda bulunmaktadır.³⁷⁷ Vat. Ar. 708 (X. yy.) deri kapağı orijinaldir ve ortasında süslemenin olduğu bir nüshadır. Vat. Ar. 931 deri cildi miklebli ve yıldızlı süslemelidir. X/XVI. yüzyıla ait Vat. Ar. 230 numaralı nüshasının sırt kısmında “لَا يَمْسُهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ” (Vâkıa 56/79) âyeti yazılıdır. Barb. Or. 90 numaralı nüshanın mikleblik kısmında ise “لَا يَمْسُهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ” (Vâkıa 56/79-80) âyetleri yazılıdır.

Sonuç olarak, Kur'ân elyazmaları üzerine yapılan incelemeler mushaf yazımının farklı özelliklerini ortaya çıkarmaktadır. Zira her bir yazmanın fiziksel ve muhteva karakteristiği vardır. Bazı yazmalar sûre isimleri, sûrelerin Mekkî-Medenî bilgisi, âyet sayısı gibi ‘ulūmu’l-*Qur'ân* konularına dair bilgiler de içermektedir. Dolayısıyla İslâmî ilimler alanında Kur'an yazmalarının muhteva ve fiziksel özelliklerini ele alan lisansüstü düzeyde derslerin ihdas edilmesi Kur'an tarihi ve tefsir araştırmalarını güçlendirecektir.

KAYNAKÇA

Albin, Michael W. “Printing of the Qur'ân”. *Encyclopedia of the Qur'ân*. ed. Jane Dammen McAuliffe. 4: 264-276. Leiden – Boston: Brill, 2000.

³⁷⁶ Örneğin Vat. Ar. 230, 482, 592, 595, 884, 939, 1502, 1588, 1602, 1612, 1616, 1632, 1652, 1711; Barb. Or. 71, 72, 128; Borg. Ar. 64, 78, 184, 185, 186/187, 188, 189, 191, 197.

³⁷⁷ Örneğin Var. Ar. 1602; Barb. Or. 33, 91.

- Altıkulaç, Tayyar. "Altıkulaç'tan Birmingham'daki Kuran Açıklaması". Erişim 31.10.2017. <http://www.kuramer.org/duyurular/altikulac-tan-birmingham-daki-kuran-aciklamasi>.
- Altıkulaç, Tayyar. *Günümüze Ulaşan Mesâhif-i Kadîme: İlk Mushaflar Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi-IRCICA, 2015.
- Altıkulaç, Tayyar. *Hz. Ali'ye Nisbet Edilen Mushaf-ı Şerif: San'a Nüshası*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi-IRCICA, 2011.
- Altıkulaç, Tayyar. *Hz. Osman'a İzafe Edilen Mushaf-ı Şerif: Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi-IRCICA, 2007.
- Altıkulaç, Tayyar. *Hz. Osman'a Nisbet Edilen Mushaf-ı Şerif: Türk ve İslam Eserleri Nüshası*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi-İSAM, 2007.
- Altıkulaç, Tayyar. *Hz. Osman'a Nisbet Edilen Mushaf-ı Şerif: Kahire el-Meşhedü'l-Hüseyni Nüshası*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi-IRCICA, 2009.
- Altıkulaç, Tayyar. *Mushaf-ı Şerif: Bibliotheque Nationale Paris*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi-IRCICA, 2015.
- Altıkulaç, Tayyar. *Mushaf-ı Şerif: Tübingen Nüshası*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi-IRCICA, 2016.
- Anzuini, Carlo Alberto. *I manoscritti Coranici della Biblioteca Apostolica Vaticana e delle biblioteche Romane*. Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 2001.
- Begavî, Ferrâ'. *Me'âlimu't-tenzîl*. thk. Muhammed 'Abdullâh en-Nimr v.dğr. 8 cilt. Riyad: Dâru Tîbe, 1411.
- Bilgin, Orhan. "Yazma". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43: 369-383. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Blair, Sheila S. *Islamic Calligraphy*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006.
- Bozkurt, Nebi. "Kubbetü's-Sahre". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26: 304-308. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- Brubaker, Daniel Alan. "Intentional Changes in Qur'an Manuscripts". Doktora tezi, Rice University, 2014.
- Dânî, Ebî 'Amr 'Uşmân b. Sa'îd. *Kitâbu't-teysîr fî kırâ'âti's-seb'a*. tashih: Otto Pretzl. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1984.
- Déroche, François. "Manuscripts of the Qur'an". *Encyclopedia of the Qur'an*. ed. Jane Dammen McAuliffe. 3: 254-274. Leiden – Boston: Brill, 2003.
- Déroche, François. *La transmission Ecrite du Coran dans les Débuts de l'Islam: Le codex Parisinopetropolitanus*. Leiden: Brill, 2009.
- Déroche, François. *Le Livre Manuscrit Arabe: Préludes à une Histoire*. Paris: Bibliothèque Nationale de France, 2004.
- Déroche, François. *Les Manuscrits du Coran. Aux Origines de la Calligraphie Coranique*. Paris: Bibliothèque Nationale de France, 1983.

1494 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

- Déroche, François. *Qurans of the Umayyads: A First Overview*. Leiden: Brill, 2014.
- Déroche, François. *The Abbasid Tradition: Qurʾāns of the 8th to the 10th Centuries*. London: Nour Foundation, 1992.
- Dutton, Yasin. "Red Dots, Green Dots, Yellow Dots and Blue: Some Reflections on the Vocalisation of Early Qurʾānic Manuscripts – Part I". *Journal of Qurʾānic Studies* 1, no. 1 (1999): 115-140.
- Dutton, Yasin. "Red Dots, Green Dots, Yellow Dots and Blue: Some Reflections on the Vocalisation of Early Qurʾānic Manuscripts (Part II)". *Journal of Qurʾānic Studies* 2, no. 1 (2000): 1-24.
- Dutton, Yasin. "An Early Muṣḥaf According to the Reading of Ibn ʿĀmir". *Journal of Qurʾānic Studies* 3, no. 1 (2001): 71-89.
- Dutton, Yasin. "Some Notes on the British Library's 'Oldest Qurʾān Manuscript' (Or. 2165)". *Journal of Qurʾānic Studies* 6, no. 1 (2004): 43-71.
- George, Alain. "The Geometry of the Qurʾān of Amājūr: A Preliminary Study of Proportion in Early Islamic Calligraphy". *Muqarnas* 20 (2003): 1-15.
- George, Alain. "The Geometry of Early Qurʾānic Manuscripts". *Journal of Qurʾānic Studies* 9, no. 1 (2008): 78-110.
- George, Alain. "Calligraphy, Colour and Light in the Blue Qurʾān". *Journal of Qurʾānic Studies* 11, no. 1 (2010): 75-125.
- George, Alain. "Coloured Dots and the Question of Regional Origins in Early Qurʾāns (Part I)". *Journal of Qurʾānic Studies* 17, no. 1 (2015): 1-44.
- George, Alain. "Coloured Dots and the Question of Regional Origins in Early Qurʾāns (Part II)". *Journal of Qurʾānic Studies* 17, no. 2 (2015): 75-102.
- George, Alain. "The Geometry of Early Qurʾānic Manuscripts". *Journal of Qurʾānic Studies* 9, no. 1 (2008): 78-110.
- Gökkır, Necmettin. "Mingana 1572a Kurʾan Fragmanları, Birmingham Üniversitesi". Erişim 31.10.2017. <http://www.kuramer.org/s/doc-dr-necmettin-gokkir-in-degerlendirme-raporu>.
- Gökkır, Necmettin. *Tanzimattan Günümüze Din-Devlet İlişkileri ve Siyaset Bağlamında Mushaf Basımı*. İstanbul: İlahiyat Fakültesi-İFAV Yayınları, 2015.
- Gözeler, Esra. "Vatikan Kütüphanesinde Tefsir İlmine İlişkin Arapça El Yazmaları Üzerine Bir Araştırma". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51, sy. 2 (2010): 350-352.
- Gözeler, Esra v.dğr. "Corpus Coranicum Projesi: Kurʾan'ı Geç Antik Döneme Ait Bir Metin Olarak Okumak". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53, sy. 2 (2012): 219-253.
- Gündüz, Mahmut. "Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kurʾanı Kerim Basmaları". *Vakıflar Dergisi* 12 (1978): 335-350.
- Hâşim Velî Efendi. "Vatikan Kütüphanesi'ndeki Āsâr-ı İslâmiyye". *Sirâṭ-ı Mustakîm* VI, sy. 136 (1326): 91.

- Hâşim Velî Efendi. "Vatikan Kütüphanesi'ndeki Āsâr-ı İslâmiyye". *Sırât-ı Mustakîm* VI, sy. 138 (1326): 118.
- Hâşim Velî Efendi. "Vatikan Kütüphanesi'ndeki Āsâr-ı İslâmiyye". *Sırât-ı Mustakîm* VI, sy. 139 (1327): 137.
- Hâşim Velî Efendi. "Vatikan Kütüphanesi'ndeki Āsâr-ı İslâmiyye". *Sırât-ı Mustakîm* VI, sy. 140 (1327): 159.
- Hâşim Velî Efendi. "Vatikan Kütüphanesi'ndeki Āsâr-ı İslâmiyye". *Sırât-ı Mustakîm* VI, sy. 141 (1327): 167-168.
- Ibrahim, Yasir S. "Continuity and Change in Qur'anic Readings: A Study of The Qur'anic Ms. Garrett 38". *Journal of Islamic Studies* 19, no. 3 (2008): 369-390.
- Izutsu, Toshihiko. *God and Man in the Qur'an: Semantics of the Qur'anic Weltanschauung*. Islamic Book Trust 2002.
- Jocham, Tobias J. "Studien zu den frühen Qur'an-Handschriften Is. 1615 aus der Chester Beatty Library in Dublin- Zum Einsatz elektronischer Datentechnik in der Textanalyse". Yüksek Lisans tezi, Freie Universität Berlin, 2012.
- Journal of Qur'anic Studies* 19:3 (2017). "Qur'anic Manuscripts in the Western Islamic World". ed. Nuría Martínez de Castilla.
- Karabiyik, Elif Behnan. "Birmingham Varakları Hakkında Rapor". Erişim 31.10.2017. <http://www.kuramer.org/s/ars-gor-elif-behnan-karabiyik-in-raporu>.
- Karabiyik, Elif Behnan. "Berlin Kur'an Yazması ve Metin Tahlili - Neşri". Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2017.
- Keskiöğlü, Osman. "Türkiyede Matbaa Te'sisi ve Mushaf Basımı". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15, no. 1 (1967): 121-139.
- Maraqten, Mohammed. "Writing Materials in Pre-Islamic Arabia". *Journal of Semitic Studies* XLIII, no. 2 (1998): 287-310.
- Marx, Michael. "The Qur'an - the First Arabic Book". *The Roads of Arabia* içinde, ed. Ute Franke, Joachim Gierlichs, 194-207. Berlin: Staatliche Museen zu Berlin, 2011.
- Marx, Michael. "Manuscript London, BL, Or. 2165 and the transmission of the Qur'an". *Comparative Oriental Manuscript Studies. An Introduction* içinde, ed. Alessandro Bausi v.dğr., 430-434. Hamburg: COMSt, 2015.
- Marx, Michael ve Tobias J. Jocham. "Zu den Datierungen von Koranhandschriften durch die 14C-Methode". *Frankfurter Zeitschrift für Islamisch-Theologische Studien. Koranforschung, Verortung und Hermeneutik* içinde, 9-43. Berlin: EB-Verlag, 2015.
- Maşalı, Mehmet Emin. "Mushaf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31: 242-248. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Piazzoni, Ambrogio M. "Treasures in the Vatican Library". *Vatican Library: Books and Places at the Beginning of the Third Millennium* içinde, ed. Gennaro Guala, Ambrogio M. Piazzoni, 1437-1496.

1496 | Gözeler, Esra. A Study on Qurʾān Manuscripts in the Vatican ...

- zoni ve Andreina Rita, 24-69. Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 2011.
- Sabev, Orlin. *İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2013.
- Sadeghi, Behnam & Mohsen Goudarzi. "Şanʿāʾ 1 and the Origins of the Qurʾān". *Der Islam* 87 (2010): 1-129.
- Sehâvî, ʿAlemuddîn. *Cemâluʾl-kurrâʾ ve kemâluʾl-iqrâʾ*. thk. ʿAlî Hüseyn el-Bevvâb. 2 cilt. Mekke: Mektebetuʾt-Turâş, 1987.
- Süyûtî, Celâluddîn. *El-İtkân fi ʿulûmiʾl-Ḳurʾân*. thk. Merkezuʾd-Dirâsâtiʾl-Ḳurʾâniyye. 6 cilt. Medine: Mucemmaʿuʾl-Melik Fehd li-Ṭıbaʿâtiʾl-Muşḥafiʾş-Şerîf, t.y.
- Süyûtî, Celâluddîn. *El-İtkân fi ʿulûmiʾl-Ḳurʾân*. thk. Fevvâz Ahmed Zemerlî. Beyrut: Dâruʾl-Kitâbiʾl-ʿArabî, 2004.
- Taberî, İbn Cerîr. *Câmiʿuʾl-beyân ʿan teʾvîli âyiʾl-Ḳurʾân*. thk. ʿAbdullâh b. Abdulmuḥsîn et-Turkî. 26 cilt. Kahire: Dâru Hecr, 2001.
- Vida, Giorgio Levi della. *Elenco dei Manoscritti Arabi Islamici Della Biblioteca Vaticana: Vaticani, Barberiniani, Borgiani, Rossiani*. Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1935.
- Vida, Giorgio Levi della. *Frammenti Coranici in Carattere Cufico nella Biblioteca Vaticana*. Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1947.
- Vida, Giorgio Levi della. *Secondo Elenco dei Manoscritti Arabi Islamici Della Biblioteca Vaticana*. Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1965.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kurʾân Dili. Yeni Meâlli Tefsîr*. Faksimile Baskı. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015.
- <http://coranica.de/> (Erişim 31.10.2017).
- <http://coranica.de/computatio-radiocarbonica-en> (Erişim 31.10.2017).
- <http://digi.vatlib.it/mss/> (Erişim 31.10.2017).